AL LIAMM

Tir na n-òg

NIVERENN

8

Mae
Mezheven
1948

AL LIAMM

Tir na n-óg

Mae - Mezheven 1948

Nnn 8

Pép gwir miret strizh

TAOLENN

Pajenn

KRESKIN HON NIVER, UR STOURM NEVEZ, gant Roparz Hemon 5

Lennegezh

LINA, gant Kerlann 8
TOM HUWS O TONT D'AR GER, gant Dik Trevan, (tr. Fañch Elies) 12
KAD MAG TURED, troidigezh diwar ar c'hrenniwerzhoneg, gant G. B. Kerverziou hag Arzel Even..... 17

Barzhoniezh

DELIOU BLEUNV, gant G. B. Kerverziou 20
SALVE REGINA, gant G. B. Kerverziou 20
AR STERN-MOULAN, gant G. B. Kerverziou 21
DOR AN NEC'H, gant G. B. Kerverziou 21
BARZHAZ BIHAN AN TI-MOULAN 22
DIWAR AR GERMANEG 23

C'hoariva

AR C'HOUVIAD MAEN, gant Pouchkin 25

Prederouriezh

KUDENN AR BREDEROURIEZH KRISTEN, gant Maodez Glanndour 39

Gwerinoniezh

AR PAPER TIMBR 45

Yezh

YEZHADUR BRAS AR BREZHONEG, gant Le Clerc 48
ANVOU-LEC'HIOU BREIZ-UHEL, gant Klerg.... 53
ANVIOU-LEC'HIOU BREIZH-UHEL, gant T. Jeusset 56
UN TORKAD GERIOU, gant Yeun Toulhoet..... 64
KELC'H GWALARN : KELC'HLIZHER D'AN IZILI,, gant Roparz Hemon 71
BUHEZ EMSAV KELTIEK BREIZH..... 72

Istor

AR CHOUANTED DIWEZHAN, gant P. Bourdelles 73

Notennou

NOTENNOU 77

Kreskin Hon Niver

UR STOURM NEVEZ

Stourmet hon eus, etre an daou vrezel, da c'hounit d'ar brezhoneg ur bagadig tud desket, ha war un dro da wellaat hor yezh evel benveg da skeudenniñ menozioù an den er bed a vremañ.

Deuet omp a-benn.

N'eo ket echu al labour. Seurt labour ne vo echu biken. Met aet omp pell gant an hent, ha n'eus mui aon da gaout e vo ret dimp kilañ.

Ha setu dirazomp ur stourm all, ur stourm hag a ouiemp e vije da ren deiz pe zeiz : astenn hon dalc'h war an holl vrezhonegerien, ha zoken war an holl dud e Breizh-Izel.

Ar Stourm Nevez

Ar Stourm Nevez eo.

Ur c'hant vloaz a zo bennak, e veze-lennet hor yezh gant kalzig a dud. N'eus nemet gwelout penaos e veze gwerzhet levrioù 'zo a-viliadoù *Ar Pevar Mab Emon* da skouer.

Ar Gonideg, ha tost an holl yezhourien ha skrivagnerien a bouez a zeuas d'ę heul betek hon amzer, a reas gant ur yezh disheñvel a-walc'h diouzh yezh ar bobl. Ra vezint meulet. A drugarez dezho ez eo ar brezhoneg skrivet hiziv dek gwech kaeroc'h ha nerzhekoc'h eget meskach brezhonek-gallek ar « misterioù » hag al « levrioù devot ».

Ma ne vez mui lennet hor yezh gant ar bobl, n'eo ket ar re-se, reizherien ha saveteerien ar brezhoneg, a ranker tamall. Ar Vrezhoned desket o deus pleget dirak ur yezh estren a zo da vezañ tamallet.

Dimp da zizober an droug o deus graet, dre lakaat da dalvezout labour Ar Gonideg hag e heulierien, nann evit un dornadig tud hepken, met evit an holl.

Hor benveg

Benveg ar Stourm Nevez eo ar Brezhoneg Eeun.

Meur a bennad am eus savet diwar-benn se. Anavezet int gant va lennerien.

Ren ar Stourm

Ar Stourm, evit dougen frouezh, a rank bezañ renet.

E pep bro eur deuet da gompren pegen talvoudek eo sevel, a-raok ober tra pe dra, ur raktres, ha da c'houde heuliañ ar raktres gwellañ ma c'heller.

Ar raktres, avat, a dle bezañ savet aketus. N'eo ket a-walc'h merkañ, evel ma'z eus bet graet alies, ar pezh a vije mat ober. Ret eo soñjal e pep tra, pouezañ pep tra er spered, sellout eeun ouzh ar pezh a zo, ouzh ar pezh a c'hell pe na c'hell ket dont da wir, kaout ivez skiant-prenet.

Ur wech dibabet ar yezh, — ar Brezhoneg Eeun, — ez eus da c'houzout :

1. peseurt skridoù moulañ.
2. pelec'h o c'havout pe penaos o sevel.
3. penaos o moulañ.
4. penaos o skignañ.

Peseurt skridoù moulañ

Da gentañ holl, moulañ skridoù a vo lennet gant un niver bras a-walc'h a dud, da lavarout eo, gant an darn vuiañ eus ar re a c'hell lenn brezhoneg.

Da c'houzout peseurt skridoù a blijo muiañ ez eo ret bezañ ampart war ur skiant nebeut anavezet, siwazh, a-boan savet zoken, an hini a ziskler perak e plij un oberenn gwelloc'h eget un all.

O c'hortoz, e c'heller lakaat, e-mesk ar skridoù a vo lennet kalzik pe galz e Breizh :

1. ar skridoù faltazius (kontadennoù pe romantoù farsus, souezhus, a garantez).
2. ar skridoù kentelius (diwar-benn relijion, micher, skiantoù).
3. ar skridoù kelaouus (kazetennoù, almanakoù).

Pelec'h o c'havout pe penaos o sevel

El levrioù hag er c'hazetennoù brezhonek moulet gwechall ez eus kalz muioc'h da advoulañ eget ma kreder. Ret eo klask, avat, reizhañ hag eeunañ ar yezh hep he lakaat da goll he blaz, adkempenn alies, dreist-holl troc'hañ.

Bez' ez eus ivez skridoù da dreiñ, da skouer skridoù diwar-benn Breizh, a zo bet hon tadoù diskiant a-walc'h evit o sevel en ur yezh estren.

O sevel skridoù nevez, ra soñjor, mar n'eo ket fall kaout barzhed ha kontadennerien, n'eo ket hepken ober dezho mont donoc'h e studi ar yezh, met ivez diskouez dezho penaos skrivañ e Brezhoneg Eeun, lakaat c'hoant enno da servijañ hor pobl en doare-se.

Penaos o moulañ

Ar skridoù embannet gant *Gwalarn* a veze moulet kaer a-walc'h, peurliesañ. Ha setu perak : disprizet e vo ur skrid moulet divalav, ha disprizet ar brezhoneg da heul. Doujañs a vo er c'hontrol ouzh ur skrid moulet a zoare, ha doujañs ouzh ar yezh.

Arabat krediñ e koust atav muioc'h embann ul levr kaer eget ul levr divalav. Lakaat evezh avat ouzh pep tra : ar paper, al liv, al lizherennoù, tres ar pajennoù, ar golo. Derc'hel start war ar voulerien, mirout outo d'ober o giz.

Moulañ mat a zo ken pouezus ha skrivañ mat.

Penaos o skignañ

Amañ emañ ar gwan. Amañ omp chomet berr.

Skignañ levrioù a zo ur vicher, hag ur vicher diaes e pep bro. Diaesoc'h c'hoazh en hor bro-ni.

Diazez ar vicher :

1. Ober brud en-dro d'al levrioù (kazetennoù, rolloù-levrioù, embannoù).

2. Diskouez al levrioù d'ar re a c'hell o frenañ (o lakaat e gwerzh el levrdioù, kas tud d'o c'hinnig war ar maez).

3. Kaout un ti-kreiz o werzhañ al levrioù brezhonek d'al levrierien ha d'ar re all ; kaout un nebeut embannerien hepken.

Studi

N'em eus graet amañ nemet urzhiañ menozioù dre vras. Ken stank ha ken mesket eo ar goulennoù a sav en-dro d'ar Stourm Nevez ma ne vo kavet respont dezho nemet dre ar studi, ha meur a daol-esa. *Kelc'h Gwalarn* a roio harp d'ar studi. Evit an taolioù-esa, zoken ma troont da fall, talvoudus e vint da reizhañ ar studi tamm-ha-tamm.

Roparz HEMON.

Grit bruderezh evit SKOL OBER
Kentelioù brezhoneg ha kembraeg dre lizher
Marc'harid GOURLAOUENN
30, rue de la Corderie - DOUARNENEZ (Fin.)

Lennegezh

LINA

Pask e oa. Gant an ehan-skol e oa deut d'ar gêr eus ar skolaj laouen evel heol an Nevez-Amzer hag an oabl glas seder o tiouganiñ un amzer gaer kaeroc'h n'eus ket. Lavarout a reas e vamm : « Fenozh e tegouezho Lina gant tren Roazhon, he fedet em eus da zont e-pad ar gouelioù. Sell al lizher am eus bet diganti ».

Lina !... Alies e oa bet kaoz anezhi etrezañ hag e vamm. Merc'h mignoned a-gozh d'e dud e lavared dezhañ he devoa e luskellet p'edo bihanik-tra. Evitañ avat, ma oa boazet da glevout anv anezhi, ne anaveze he dremm gaer nemet dre ur poltred en albom luc'hskeudennoù e dud kar. Eno e oa, en he sav, dimezellig a-zoare anezhi, a c'helle bezañ d'ar mare c'hwezek vloaz. He blev du hir a gouezhe war he divskoaz a-hed he c'horf yaouank heneuz ha mistr. Daoulagadet-bliv e c'hoarzhe deoc'h gant he muzelloù neuziet-flour, dindan he fri eeun, e-kreiz he dremm hirvoan ha disi.

Bremañ e oa tri bloaz war-nugent hag eñ a-vec'h pemzek. E galon a skoas en e greiz pa zeuas-hi davetañ er porzh-houarn e-lec'h ma oa deuet gant e vamm d'he gedal.

« O, na bras out-te, Yann ! — me 'raio Yann ac'hanout-te evel a-gent, te 'oar, hag e lavarin : *te* dit p' am eus da luskellet gwechall. N'ac'h eus ket soñj evel-just ?... Ne 'vern ket. » Kerkent-all he doa poket e jod an dimezell gran hag e oa bet fromet gant ar c'hwez-vat e c'hronnas ha gant stok kuñv he c'hroc'hen euflet (1)-skañv. Ur santadenn iskis, divent a savas en e greiz, un dra a sile ennañ, e bake. Boemet e oa gant an hudourez nevez. Batet e selle outi, ar plac'h bras dianav.

Kregiñ a reas en he malizennig hag e tiskennjont e kêr ha hi, krog en e vrec'h, a dride, a c'hoarzhe, a varvailhe en ur vont.

⁂

Adalek neuze e vevas en un huñvre. Mezvet e oa gant ar plac'h. Hañvalout a rae dezhañ e oa o tihuniñ d'ar vuhez, d'ar vuhez amguzh dezhañ betek-hen, evel an Natur o tic'hourdañ ouzh heol an Nevez-Hañv : edo o tizoleiñ c'hwekted kompa-

(1) poultret.

gnunezh ar merc'hed, eñ paour kaezh krennardig a bemzek vloaz. Eñvor Lina, a-dreuz d'ar bloavezhioù tremenet, a zoug c'hoazh e holl ene d'e ziweuz hag, evit ur pred emañ en-dro ur c'hrennard a bemzek vloaz !

⁂

E vamm, manet intañvez a ranke labourat e kêr. Ne chome er gêr eta nemeto o-daou, eñ ha Lina. Hag anat e oa dezhi an dudi en devoa outi ouzh he c'haout tost outañ dalc'hmat ? Meizet he devoa moarvat e vage eviti en e galon werc'h ur garantez nevez-flamm. Setu perak eta e oa ken madelezhus all en e geñver, hi ar plac'h bras !

D'ar beure goude lein, en he c'hambr dispartiet un tamm diouzh ar c'hambroù all hi a rae dezhañ lenn dezhi pe c'hoazh e lakae da gribañ he blev kaer du-bran, hag e komzent. Gwechennoù all hi a gane. Goude pred kreisteiz e kimiade ar vamm ha, kazel-ha-kazel, dre fent da gentañ hag evel keneiled, ez aent da vale tro-dro kêr, Lina hag eñ.

Bourrañ a rae he c'has gantañ a-hed ar stêr, war-du an aber hag ar mor. Ur blijus a valeadenn. Dindan deil yaouank gwez ar vali ec'h hede an hent paludoù geotek al lec'hidegoù a bep tu d'an aven, ha neuze, a-greiz-holl, ez ae an aber war ledanaat hag e weled dremmwel ec'hon ar mor hag an inizi, evel a-ispilh etre an neñvoù hag an dour.

⁂

Un deiz e treuzjont ar pont, a-c'haoliad a-us d'ar stêr ha, lezet e-biou an tiez gwenn-kann o zoennoù glas ha tizhet al Ledenez daslipet gant ourlig ar mor, skuizhik gant o c'herzhadenn hir ec'h azezjont war ar grouan hag ar bili, harpet o c'hein ouzh leton ur c'hleuzig izel.

Troet o devoa kein d'ar mor rak, gant al lanv, e save ivez un avel karget a c'hwez yac'h, hini ar bezhin hag an donvor. Dirazo en em lede an aber. Du-hont, pell-pell, a-dreñv d'ar runioù koadek-hont a ziskenn war-zinaou betek lec'hid ar stêr, edo kêr. Tro-dro dezho avat ne oa nemet sioulder, netra, na den nemeto o-daou, Lina hag eñ. Dilavar e oant ha ne glevent a vare da vare, nemet skiltradennoù berr, klemmus ha skrijus ar skraved hag ar *gouelini* o troidellat hag o plavañ a-us d'o fenn.

Savet e oa ul lusennig tanv du-se e don an aber.

« Yann, kouskedik on, va lez da voredin. Gourvez a rin ha lakaat va fenn ez parlenn. Ober a rin ? »

Keit ha ma vorgouskas e chomas difiñv, pouez he fenn kaer

warnañ, evezhiek-bras da dremen hep he dihuniñ. Na kaer e oa-hi, kousket, klozet-mat ganti he daoulagad malvennek-hir !

. . . . . .

...Pa zivorfilas, en ur huanadiñ, edo endeo an heol o tiskenn ha ne oa ket re domm en holl mui. Dont a reas en he c'hoazez, ha parañ outañ he daoulagad kaer: « Kousket em eus... Deomp, bremañ » emezi. Kregiñ a reas en dorn a astenne dezhañ, evel boas, bewech ma felle dezhi he skoazellfe da vont en he sav, hag e tistrojont d'ar gêr.

Leun-holl edo a velkoni hep gouzout mat perak.

⁂

A-wechoù, goude koan, er gêr, d'an abardaez-noz ez ae gant Lina ouzh prenestr he c'hambr da arvestiñ ouzh an heol o vont goustadik da guzh en ur splannder dibar a livioù aour ha ruz. Ne skuizhent ket o sellout. Goude, neuze, en amheol, e oa bourrus chom.

Ha setu un drovezh ma c'hoarvezhas ar burzhud.

« Pegen kaer eo, n'eo ket 'ta Yann ?

— N'eus ger ebet evit lavarout. »

Ha dic'hoarzh ha leun a hiraezh e oa.

En e zivjod e krogas gant he douarn hag, o treiñ e zremm daveti, e plantas he selloù en e re hag ober ar goulenn : « Petra 'zo... Yann, n'out ket trist ? Yann, arabat bezañ. »

Hag e pokas dezhañ ez hir.

Pa stokas he diweuz ouzh e re dezhañ, e voe trellet. Ur gridienn a redas penn-da-benn e livenn-gein. Ur c'hoant iskis a grogas ennañ evel da zantañ ha da leñvañ ha koulskoude e oa beuzet en ul levenez hep par ha divent.

N'emañ ket ar c'hiz evel m'emañ e Breizh-Veur, e Breizh-Izel da vihanañ, da bokat d'ar gerent na d'ar vugale war o genou ha biskoazh c'hoazh n'en devoa-eñ tañvaet bouch plac'h.

Hemañ a voe dezhañ an hini kentañ.

⁂

Un nozvezh stergannet-holl dreist d'an nozvezhioù all, edo ilinet ouzh he frenestr. Dindanañ e oa ur porzh hag, en tu all d'ar porzh a-dal d'an ti, un ti all, ti un amezegez, plac'h yaouank kenoad pe dost, gant Lina.

Sklerijennet e oa kambr Paola, du-se d'an traoñ, hag e weled he gwele ha hi o vont hag o tont, dic'houzvez-kaer, o tarbar diwiskañ he dilhad evit an noz. Sachet, e kuitaas sell Yann ar stered a-us evit dont da barañ war brenestr Paola. Pa dregernas mouezh heson Lina a-dreñv e gein oc'h aspediñ

goustad, karezus : « Nann, Yann, se ne zere ket ouzhit, arabat. »

Ur pok all, an eil, a voe ar gopr d'e sentidigezh.

Ha diwar neuze e pokent an eil d'egile, ouzh ar prenestr, bemnoz.

***

Bremañ e oa boazet ouzh ar pokoù, naon en devoa outo bepred ha hi, diwar c'hoari, a c'hoarzhe hag a vouche dezhañ p'en deveze c'hoant. Pa veze-eñ « bet fur » — diouzh Lina — p'en devoa lennet dezhi, p'en devoa kribet he blev, neuze e teue dezhañ e c'hopr.

O, nag e kare Lina bremañ !

Padal, gant Sul ar C'hozh-Podoù (2), e tostae evit Yann ar mare da zistreiñ d'e gentelioù, d'e skolaj, e teue ar c'houlz milliget ma rankje kimiadiñ diouzh e Lina-eñ.

Un deiz a anken hag a nec'h ez eas Lina kuit. Goullo e oa bremañ ar bed. Edo o steuziñ e huñvre, e huñvre gaer, e huñvre baour.

« Mamm, emezañ en noz-se, na lakait ket liñselioù fresk, ne dalv ket ar boan, dilhad-gwele Lina n'int ket lous. »

Ar vamm a roas dezhañ e c'hoant : en noz-se e kouskas e gwele Lina aet kuit.

O, gantañ e oa en nozvezhiad-se, pa c'helle astenn e gorf el lec'h end-eeun m'he devoa gourvezet, pa c'helle sankañ e zremm er goubenner leun a c'hwez-vat, *he* c'hwez, el lec'h end-eeun ma oa bet he fenn karet blevek-du o treiñ hag o tistreiñ a-zehou hag a-gleiz, pa c'helle komz dezhi ha lavarout hec'h anv a vouezh izel, evel pa vije bet eno c'hoazh !

Kent pell e vanas kousket e-kreiz e zaeroù.

Hag antronoz, pa lavaras kenavo d'e dro, e kase gantañ d'he froniñ e kuzh, e-unan en e wele skolaj diouzh an noz, ar skerb seiz livek a zouge-hi en-dro d'he gouzoug an amzer-pad ma oa bet en e di.

***

Karantez kentañ, Karantez tener ha kreñv, karget a eñvorioù c'hwek ar yaouankiz flamm, pelloc'h er vuhez hag e c'hello bezañ adkavet unan all par dit ?

KERLANN.

(2) Sul ar C'hazimodo.

Tom Huws o tont d'Ar Gêr

Pep den e Mengleuz an Duchenn a ouie penaos ez eas Tom Huws eus ar gêr, rouez, avat, ar re a ouie penaos e teuas en dro, dre n'en devoa ket Tom, ar paour kaezh, tro da lavarout dezho.

Bez' ez oa ur paotr kapab, re gapab da labourat er vengleuz hep santout n'oa nemet ur sklav treuzanvet, ha lakaat a eure en e benn mont en hent d'ober e fortun, ha da zieubiñ e genseurted eus ar vengleuz a oa, d'e veno-eñ, o klemm dindan o bec'hioù.

N'ouzon ket mat pelec'h ez eas. N'ouie ket e-unan. kent loc'hañ pelec'h ez oa da vont. Sed aze fazi Tom, a lavare ar vengleuzierien, diouzh e varn e-unan, avat, sed aze pelec'h ez oa dreist dezho. Ma vefe mabden o fiziout muioc'h en tonkadur, emezañ, hag o soñjal nebeutoc'h en dazont, e hirafe e vuhez a galz.

Evel-se ez eas Tom en hent un devezh, en ur glask lakaat en e benn e-unan eo ul labous ez oa eñ. Tizhout a reas kêr abred, hag ez eas war-eeun da arzav an hent houarn. Pa c'houlennas e klevas eo etrezek Lerpoul e loc'he an tren kentañ, ha setu penaos e kemeras Tom ur bilhed da Lerpoul. Se a voe lavaret din gant ur c'hamalad din, a oa en arzav d'an ampoent. Pelec'h ez eas goude degouezhet e Lerpoul n'ouzon ket, e gwirionez, n'ouie ket e dad nag e vamm. Mont a ris betek enno un abardaevezh da c'houlenn keloù diganto diwar e benn, met n'oa ket an dra sklaer evito tamm ebet.

« Krediñ a-walc'h a rafen », eme e vamm, « ez eo aet dre zour d'un tu bennak. Huñvreet em eus diwar-benn an dour neizheur, ha ne gred tamm ebet din bezañ pell-tre diouzh ar wirionez pa laran n'emañ ket Tom war an douar sec'h fenozh ».

« Paouez da laret traoù sot », eme Zavid Huws. « Ma vije bet Tom amañ bremañ, en dije laret dit n'eus tamm fiziañs da gaout en huñvreoù. Me 'lar dit, un den desket 'oa hennezh ».

« Desket pe get », eme Sara Huws, « va mamm ha va mamm gozh a grede en huñvreoù, hag o doa kouskoude lemmoc'h spered kalz eget n'en deus Tomm ; kalet eo din-me larout kement-se diwar-benn va bugel va-unan ».

« Na da ket d'en em chalañ, va merc'h-me, ur c'hozh inkin

eo Tom ha me 'ro dit va le e raio e dammig hent er bed-mañ. Ma vijes bet ouzh e selaou pa gomze eus... Feiz, avat, disoñjet em eus ar ger. Petra a lavare-eñ, Sara ? N'ouzout ket ? Ma, te 'zo ken azen ha me. Sos, sos, sos ...Feiz, avat ! emañ war veg va zeod ».

« Sosialisted » emeve dezhañ.

« Ya, an dra-se eo. Ma, ma vijes bet o kaozeal gantañ diwar o fenn, ez pije touet ez oa eñ ur prezeger pe un denjentil. Hag ez oa, en anv an Tad, un den desket 'oa sur ».

« Penaos e ouies-te ez oa-eñ un den desket ? » eme Sara Huws. « 'M eus aon ez oa troet e benn dezhañ evel ma 'z eo dit ha netra ken. Gwelet em eus-me meur a leue, goude stoket e benn gantañ ouzh moger ar c'hraou, o seblantout finoc'h ha speredekoc'h eget Tom ugent gwech. Ne deo ket din-me da lavarout ur ger a-enep va bugel va-unan, met ar wirionez a zo ar wirionez bepred ».

Echuet ganti he sarmon, ez eas Sara kuit, hag e paras David selloù goullo ha parfet a-walc'h e lagad an tan.

« Ha ne deo ket un dra iskis ? » emezañ en ur lakaat e veud war e gorn-butun.

« Petra ? » a c'houlennis.

« Sara », eme Zavid, en ur ziskouez an diavaez gant e gorn.

« Petra diwar he fenn ? »

Lakaat a reas David e gorn en e veg, hag e sachas warnañ gant e holl nerzh e-pad ur vunutenn pe ziv.

« Ha gouzout a rez-te pelec'h emañ-hi bremañ ? » a c'houlennas krenn, en ur dennañ e gorn eus e veg ha skarzhañ al ludu dioutañ.

« N'ouzon ket », a respontis.

« Er c'hraou », a lavaras David gant poan, « o krial warlerc'h Tom. Mar deus ganez-te ur begad butun, ha prestañ 'ri din betek warc'hoazh ? »

Reiñ a ris dezhañ un tamm butun hag hel lakaat a eure war ar stalenn siminal. Gouzout a raen ez oa rak aon da zifronkañ e-unan en doa goulennet butun diganen.

« Ha kompren a rez-te ar merc'hed, lar din ? » a c'houlennas trumm.

« Fall-kenañ », a respontis.

« Evidon memes tra. Ne deo ket posubl d'un divinour o c'hompren, a gredan. Sed amañ dit Sara amañ, bremañ. He c'hlevet ac'h eus o hopal war Dom ha soñjet ez pije ez oa hi e enebour brasañ. M'hor bije laret, avat, te pe me, ur ger a-enep Tom, he dije Sara reudet he moue evel ul leonez, o lakaat n'he dije ket graet un dra bennak gwashoc'h. Ur bed a vad a soñj-hi eus ar paotr-se, bez sur. Gouzout a ra ez eo

un den desket, nemet ne fell ket dezhi e ve nikun o larout kement-se, nemeti e ve. Kompren a rez he sekred ? »

Hag e lavaris e raen.

« Vad en dije graet d'am c'halon-me ma vije bet Tom hep mont kuit », eme Zavid Huws adarre, « panave nemet en abeg dezhi. Disheñvel eo ar merc'hed diouzhimp, goût a rez. Pa vez un dra bennak ouzh'o toaniañ, ne dint ket gouest da jarneal ha da zisoñjal an dra, met e prederiont warnañ ken na zeu d'o lazhañ pe dost. Ret dit mont bremañ ? Ma, deus betek amañ adarre, marteze hor bo resevet ur ger digant Tom a-benn un devezh pe zaou ».

Mont a ris en o betek meur a zaouzek gwech goude se, ger ebet, avat, n'o doa resevet digant Tom. Mont a reas ar bloavezh e-biou hag e teue blev Sara Huws da vezañ gwennoc'h-gwenn, bemdez, hag he dremm treutoc'h-treut.

Koshaet oa kalz ivez da Zavid Huws. Dibaot-tre a wech e komze eus Tom, gouzout a raen, avat, edo e soñj ennañ muioc'h eget biskoazh. Ne deo ket alies kennebeut e komze eus deskadurezh Tom, nemet tuet 'oa da soñjal ne deo an deskamant goude holl nemet un dra da gas un den da goll.

Mont a reas ur bloavezh all e-biou, ha gantañ ez eas Sara Huws d'he bez. Edon en hec'h obidoù ha diouzh gwelout David Huws e-tal an toull e ouien ne vije ket pell eñ e-unan da vont d'he heul. A-benn tri miz ez oa bet dieubet eus e sklavelezh, n'eo ket gant Tom, avat.

Hogen penaos e teuas Tom Huws d'ar gêr ?

Dalc'het am eus soñj mat. Pemp bloaz a oa aet e-biou abaoe ma oa marvet e dad hag e vamm, hag aet oa skuizh an amezeien o komz diwar o fenn. En ur ger, n'oa den o c'houzout zoken pelec'h e hunent. Barradoù amzer pemp goañvezh o doa lakaet o bezioù a-rez an douar ha pa zeuas Tom d'ar gêr edo an nevez-amzer, karantezus, o paouez o c'hinklañ un tammig.

Met... ha diwar-benn distro Tom. Un abardaez edon azezet war ur c'hleuz bihan a rae an dro d'am zi, pa welan unan bennak o skeiñ a-dreuz ar parkeier etrezek Ti Kozh, atant David ha Sara Huws, goullo bremañ. Yen a-walc'h e oa, hag e welen an den estren o chom a-sav ur wech an amzer da sachañ e chupenn startoc'h en dro d'e zivskoaz pe da lakaat e zorn a-us d'e zaoulagad da sellout ha gwelout a c'helle unan bennak a oa ouzh e c'hortoz.

« 'M eus aon eo Tom Huws eo ? » emeve ouzhin va-unan. Prometet em boa d'e dad mont d'e saludiñ pa zeufe d'ar gêr ha diskouez dezhañ pelec'h e oa eñ ha Sara en o gourvez. Prest edon d'ober an dro gentañ ha panave nemet abalamour da Dom e-unan, an eil, avat, a oa er-maez eus va galloud.

Ul lamm a ris diwar ar c'hleuz hag ez is da heul an den estren a-dreuz d'ar parkeier. Buan-tre e tapis anezhañ, dre ma kerzhe goustad en ur chom alies en e sav. Petra bennak, tost a-walc'h ez oa da vezañ noz du a-benn neuze hag an estrañjour n'en doa ket va gwelet.

E lezel a ris da vont en e raok hep e strafilhañ, en ur zerc'hel tost dezhañ ha dizale e voemp e-tal kleuz al liorzh. Soñj am eus na save Tom biskoazh war ar c'hleuz en amzer wechall. Ul lamm a rae dreist dezhañ ken aes ha pa lamme dreist ur garreg. An den estren, avat ne lammas ket dreist ar c'hleuz. E gwir, a-vec'h ma c'halle sevel dreistañ ha pa voe en tu all, ret e voe dezhañ azezañ da gemer e alan. Neuze e savas hag ez eas da zor an ti. Klask a reas he digeriñ met n'hellas ket, hag ez eas d'ar prenestr da glask sellout e-barzh. Azezañ a reas adarre hag e welen neuze ez oa Tom e oa ha nann un all. Seblantout a rae bezañ klañv ha gwan-tre, ha gwelout a raen, diouzh e zilhad, n'oa ket nemeur gwelloc'h eget ur c'hlasker bara.

Souden e savas adarre hag ez eas d'ar c'hraou. Petra en dije laret, a gred deoc'h, m'en dije gouezet pegement a zaeloù oa bet skuilhet eno en abeg dezhañ. Gwirheñvel a-walc'h ne zeufe biken da c'houzout, hag, en un doare, mat oa kement-se evitañ.

Chom a reas er c'hraou pell-kenañ, hag e soñjis na zeufe biken ac'hano. N'ouien ket petra da ober. En un doare, kasaus e kaven troc'hañ war e brederiadennoù, ha, war un dro, e santen ez oa kriz e zerc'hel eno pa ouien ez oa hervez pep doare tost da vervel gant an naon. Lakaat a ris em penn mont tre betek ennañ, deuet a zeuio. Digeriñ a ris an nor hep trouz, n'hellis ket gwelout Tom, avat. Mont a ris tre hag enaouiñ un alumetezenn, met n'oa ket roud anezhañ e neb lec'h. Tanañ a ris un alumetezenn all ha mont da gombod ar foenn, hag eno e welen Tom Huws gourvezet e-kreiz ar plouz hag e zaoulagad serr.

Tapout a ris krog en e skoaz hag ober un hej dezhañ.

« Piv 'zo aze ? » a c'houlennas, gwan e vouezh.

Lavarout a ris dezhañ.

« Kae en da roud », emezañ. 'M eus tamm ezhomm ebet d'az kwelet-te. Gortoz : hag un tamm kreun bennak a zo ganez en da c'hodell ? »

« D'eus d'ar gêr ganen-me », emeve outañ.

« D'ar gêr », eme Tom, « Deut on d'ar gêr. Ne welez ket ac'hanon ? Emaon er gêr, sod pitilh ma'z out. Pelec'h emañ mamm, lar ? »

Hag e lavaris dezhañ ez oa en he bez.

« Ha va zad ? » a c'houlennas.

« En hevelep lec'h » a respontis.

Sevel a reas Tom en e goazez hag e sellas gant kounnar ouzhin.

« Perak out-te deut amañ d'am foaniañ-me ? Kae kuit da zeskiñ bevañ. Kae da Vro-Saoz... »

Tevel a reas e-pad ur pennadig, neuze e lavaras adarre gant ur vouezh izel : « Nann, na da ket da vont da Vro-Saoz, mar dout fin. Me 'zo bet eno, te 'wel, ha n'em eus bet nemet taolioù troad e-pad an holl amzer m'on bet eno. Kae kuit bremañ, c'hoant kousket em eus-me ».

N'ouien ket re petra d'ober e-pad ur pennad. Soñjal a ris neuze mont d'ar gêr da glask va zad, gant ar spi e c'hellfe sachañ Tom d'ar gêr gantañ. Redek a ris a-dreuz an douaroù ken buan hag a c'hellen, hag a-benn un eur ez oamp hon daou e kraou Ti Kozh.

Nemet ez oa Tom en em roet da gousket.

Dik TREVAN

Troet diwar ar c'hembraeg
gant Fañch ELIES.

Evit skoazellañ al lennegezh vrezhonek

KOMANANTIT-holl d'AL LIAMM - TIR NA N-OG

Skodenn - vloaz : 400 lur (evit 6 niv.)

da gas da

P. LE BIHAN

6, rue du Maréchal Joffre - VERSAILLES (S.-O)

C. C. P. PARIS 5.349-06

KAD MAG TURED (X)

(Kendalc'h)

26) Skuizh e oa an Dagda gant e labour, hag en em gavout a rae en ti gant un den dall lezirek, Cridenbêl e anv, hag a oa e c'henou e-maez e vrennid (28). Cridenbêl a gave teuc'h e lodenn voued ha fonnus hini an Dagda, hag e lavare : « A Dagda ! war da enor (29), ro din an tri zamm gwellañ eus da lodenn ». Hag an Dagda a roe dezhañ bemnoz. Bras e oa avat lodenn ar flemmganer : a-vent gant ur pemoc'h brav e oa pep tamm. Hogen an tri zamm-se a oa an drederenn eus lodenn an Dagda. Ha gwazh a se evit e yec'hed.

27) Un deiz p' edo an Dagda o kleuziañ e welas Mac Oc (30) o tont davetañ.

— Mat an dra-se, a Dagda, eme Mac Oc.

— Dres, eme an Dagda.

— Perak out livet ken fall ? eme Mac Oc.

— Abeg 'zo, eme an Dagda. Bemnoz e c'houlenn diganin Cridenbêl ar flemmganer an tri zamm gwellañ eus va lodenn voued.

28) — Un ali a roin dit, eme Mac Oc. Klask a reas en e c'hodell ha tennañ tri skoed aour (31), hag o reiñ dezhañ.

29) — Laka, eme Mac Oc, an tri skoed aour-mañ e-barzh an tri zamm a roi da serr-noz da Gridenbêl. Ar re wellañ eus da bladad e vo an tammoù-se ; hag an aour a droy en e gof en doare ma varvo. Ha gaou barn Bres war se. Lavaret e vo d'ar roue : « An Dagda en deus lazhet Cridenbêl dre reiñ dezhañ ul louzoù marvus ». Neuze e c'hourc'hemenno ar roue ma vi lazhet. Hogen te a lavaro dezhañ : « A leverez, â roue brezelourion Iwerzhon, n'eo ket gwirionez roueel. Rak gortozet e vezen gant Cridenbêl pa vezen gant va labour ; hag eñ a lavare din : « Ro din, â Dagda, an tri zamm gwellañ eus da lodenn. Fall va zinell henozh ». Marvet e vijen diwar-se, panave an tri skoed aour a gavis hiziv. O lakaat a ris em lodenn voued

---

(X) Evit deroù ar pennad-mañ, s. o. « Tir Na N-Og » niv 5, Gouere-Gwengolo 1947 hag « Al Liamm - Tir Na N-Og » niv 6, Genver-C'hwevrer 1948.

Da heul ar fazi mantrus, a bedomp hol lennerien hag an droourien d' hon digareziñ evitañ, a zo bet graet en hon niverenn diwezhañ, e kavomp mat adembann pennad 26 KAD MAG TURED en e stumm reizh.

hag o reiñ da Gridenbêl, rak an aour a oa ar gwellañ tra a oa ganin. E-barzh Cridenbêl emañ an aour enta, ha marv eo dre se ».

— Sklaer eo, eme ar roue. Ra vo digoret kof ar flemmganer, ma welor hag-eñ emañ an aour e-barzh. Ma ne vez kavet e varvi. Mar bez kavet avat e viri da vuhez.

30) Neuze e voe toullet kof ar flemmganer, ha kavet an tri skoed aour e-barzh. Ha salv an Dagda.

31) Ar beure war-lerc'h ez eas an Dagda d'e labour, hag e teuas Mac Oc davetañ, ha lavarout : « Bremaik e vo echu da labour ganez ; gopr ebet ne glaski nemet an dra-mañ : ma vo dastumet dirazout holl chatal Iwerzhon, dit da zibab un annoar moue du, du he... ».

32) War-se e kasas an Dagda e labour da benn, ha Bres ha goulenn outañ petra a c'hoantae da c'hopr. Eilgeriañ a eure an Dagda : « Goulenn a ran, emezañ, ma vo tolpet holl chatal Iwerzhon en ul lec'h ». Ober a reas ar roue evel ma c'houle an Dagda ; hag hemañ a zibabas an annoar en doa Mac Oc lavaret dezhañ (dibab). Amzere e hañvalas an dra-se da Vres : kavout a rae dezhañ en dije an Dagda dibabet un dra bennak talvoudusoc'h.

33) Bremañ e oa Nuada en e fall, ha Diancecht a lakaas dezhañ un dorn argant ennañ fiñv pep dorn. Se ne voe ket kavet mat gant e vab Miach. Mont a reas d'an dorn, ha lavarout : « Mell ouzh mell anezhañ, ha stagell ouzh stagell », hag e pareas Nuada e korf teir gwech tri nozdeiz. E-pad ar c'hentañ daouzek eur ha tri-ugent e lakaas anezhañ ouzh e gostez hag e teuas kroc'hen warnañ. An eil daouzek eur ha tri-ugent e lakaas anezhañ ouzh e vrennid. An trede daouzek eur ha tri-ugent e voe golôet an dorn gant bosoù gwenn, bras evel favennoù, hag a zue ouzh an tan (???) (32).

34) Drouk e hañvalas ar yac'haat-se da Ziancecht. Skeiñ a reas gant e gleze ouzh kern penn e vab, ha troc'hañ ar c'hroc'hen betek ar c'hig. Pareañ a eure ar paotr dre nerzh e skiant. Diancecht a skoas outañ un trede taol betek rouedenn an empenn. Pareañ a eure ar paotr bepred en hevelep doare. Neuze e skoas Diancecht ar pevare taol hag e tiframmas an empenn, ma varvas Miach. Ha Diancecht ha lavarout ne vije ket ar mezeg e-unan evit e bareañ goude seurt lopad.

35) Douaret e voe Miach gant Diancecht, hag a-dreuz e vez e teñvas tri c'hant pemp louzaouenn ha tri-ugent, par da niver ar melloù hag ar stirennoù. Hag Airmed (33) a zigoras he mantell hag a zidouezias al louzaouennoù hervez o ferzhioù. Hogen Diancecht a zeuas dezhi hag a luzias al louzaouennoù, en doare ma n'anavfe neb galloudoù pep hini nemet en dije

bet sklêrijenn digant ar Spered (Glan). Hag e lavaras Diancecht : « Pa ne vo Miach, e vano Airmed ».

36) Bremañ e oa ar rouantelezh gant Bres hervez ma oa bet fiziet ennañ. Hogen pennoù an Tûatha Dê a c'hrozmole meurbet outañ, rak o c'hontilli ne vezent ket lakaet druz gantañ, ha na ve ken lies gwech ez aent d'e weladenniñ, ne veze ket c'hwez ar biorc'h gant o anal. Ouzhpenn, ne welent nag o *filid* (9) nag o barzhed nag o flemmganerion nag o zelennerion nag o biniaouerion nag o c'hornerion nag o sigoterion nag o farouelled ouzh o diduiñ pa vezent en ti-lez. Ne daent ket da welout c'hoarioù o gourenerion. Ne welent ket o c'hampioned o tiskouez o nerzh dirak ar roue, nemet un unan, Ogme mab Etân (34).

37) Ha sed an aner a oa lakaet warnañ : degas keuneud d'an dinas. Bemdez e tegase un hordennad eus Inizi Mod (35). Hag eñ gwan diwar ziouer a voued, ez ae div drederenn e samm gant ar mor; ma ne gase gantañ nemet un drederenn, ha padal en doa da bourveziñ an ti a zeiz da zeiz.

38) Den ne veze diskarget a dell nag a wazoni, ha den ne veze gopraet evit an teñzorioù a veze roet d'ar roue (?).

(Da genderc'hel.)

Troidigezh diwar ar c'hrenniwerzhoneg gant
G. B. KERVERZIOU hag Arzel EVEN.

NOTENNOU

(31) **Tri skoed aour** : Se a ziskouez eo bet etrelakaet ar pennad-se.

(32) An §§ 33-35 a zo un etrelakadur, rak bev eo c'hoazh Miach e dibenn an danevell. Disklaer-kenañ eo an § 33.

(33) **Airmed** : merc'h Diancecht, c'hoar Miach.

(34) **Etân,** anv mamm Ogme, a zo ivez anv ur stumm-barzhoniezh. Mab d'ur varzhez eo Ogme, ha barzh e-unan moarvat ; ar **file** Corpre, a welimp bremaik, a zo ivez mab Etân, breur da Ogme enta; bezañ a-walc'h e vije bet da gentañ an hevelep den.

(35) **Inizi Mod** : « Clew Bay Islands », war aod kornok Iwerzhon, 150 kilometrad bennak diouzh Teamair.

Barzhoniezh

DELIOU-BLEUNV

Ar pokoù hir a baken haer
'vel evned bliv war da zivweuz
zo arouez kuñv bleun ar gwez kaer
a brof d'an den o stumm heneuz

el liorzhoù a liv Arzour
an nevez-hañv, pa zigañva
lann ha raden, lenn ha roudour,
pa dro ar bed da nevedva.

Gw. B. KERVERZIOU
5-3-1948.

SALVE REGINA

Da L. ar F.

Da gevarc'hiñ, Riez, â vamm druezus,
hor goanag drev, arguñvelezh ar bevañ !
Selaou ouzh lu mibion Vena harluet :
eus glen-mañ ar glac'har, a'r vro arvarat,
o huanad pounner da'z teneray !

Ha pa droio Abred da ved nevez gwenvedik,
steuziet hor bog e Tir na n-Og, gladva diogel,
ouzh klod da Vab unik (da frouezhenn vinniget,
mamm an drugar, gwerc'hez klouar hag hegârat),
bamet hor meiz pa vo pep deiz aet da neizheur !

25-26 meurzh 1948, a. d.

AR STERN-MOULAN

Dura lex, sed lex.

Reizhouarn out an daolenn-dir,
pevarzuok meurzhek gouriz
ar plom vil-se a eskella
'l lavarenn drev he ratozh sklaer
ha kement preder-den a vo, —

hogen ivez ar riblenn zu,
ezkelc'h dianat barzhoneg
gronnet ez ano micherek,
korvenn reut ar gerioù berus,
â garc'har ar pajennaouer !

DOR AN NEC'H

Ianua Caeli

ME

Bep beure pa'z an e-barzh
dor an nec'h hag an argarzh,
bep mintin goude mont tre
dor an nec'h hag ar chastre.

EN

Bet da c'hwel yud c'hoari Ior,
spiret dit ar spered trec'h,
da bep pardaez pa zigor
dor an neñv eo dor an nec'h.

Putios I, MDXV
G. B. KERVERZIOU.

BARZHAZ BIHAN AN TI-MOULAN

Div eus barzhonegennoù Kerverzioù, embannet war an niverenn-mañ, a zo anezho lod eus ur rummadig, a embannimp.

Troidigezh darn anezho a voe moulet e galleg war « *Feunteunioù Brec'helien* » dindan an anv-talbenn « TRANSPOSITIONS, II ». Dediet e oant d'un aotrou Massip, « *occitan e felibre* » okitaniat ha provensegour, gant ar pennad kinnig-mañ da heul, savet en provenseg gant hor c'henlabourer. E voulañ a reomp amañ adarre, gant un droidigezh vrezhonek, da verkañ al liammoù a garantez a zo bet hag a vo dalc'hmat etre « *felibred* » Okitania hag « *emsaviz* » Vreizh :

« *Moussu, — dins aquèlo usino mounte la platouniciano necessità nous conduguère, vous em' iéu, vosto burèu pren sis amiro de-vers l'Est dis Isclo d'Or e sis orto misteriouso, mai lou regardamèn s'abourne subran à-n-uno lèio de bes nourdico ; de la miéuno taulo de graficaire, pode espincha de-vers lou ponnènt celtico emai sa luencho Terro-di-Jouvènt, mai à la primo èro lou meravihous flourage d'un poumié-dou-Japoun que chavalo n'i-a-gaire moun regard sé-n-cop fasié uno pauseto.*

« *Em'aco vous vole dessina simboulicamen la sintèsi inatacado que cerquè Pitagoro, de la siavo claretà miéterrano e dou trefoulige roumantico di Cèlto.*

« *Es un rebat d'aquèlo sintèsi qu'ai vougu cèncha dins la garbeleto de pichot pouemo que vous porge vuei, bèn simplamèn.* »

(Aotrou, en ti-labour-mañ men e voemp degaset gant ar Ret platonek, c'hwi ha me, tro eo ho purev trema Reter an Inizi Aour hag o liorzhoù-kevrin, hogen ar sell a sko a-greiz-holl ouzh un alead bezv norzhek. Eus va zaol tresarouezier e c'hellan evezhiañ etrezek ar c'hornog kelt gant e Zouar-ar-Yaouankiz diamen, hogen, da nevez-hañv, flourañ a rae va selloù bleuniadur burzhudus ur wezenn-aval japanat paz ehanen, n'eus ket gwall bell.

(Gant se e fell din tresañ deoc'h ez aroueziek kendastum didapus a glaske Puthagoras, eus sklaerder sioul ar vro morgreizdouarel ha trefu romantel ar Gelted.)

(Un adsked eus ar c'hendastum-se a vennis gronnañ en dornadig-mañ a varzhonegennoù, a ginnigan deoc'h hiziv, ez-eeun-tre.)

DIWAR AR GERMANEG

ANKOU.

Hor spontañ 'ra
Ankou, hon dieuber. Kaer dezhañ dont,
Sioulik, e koabr ar c'housk,

Hor braou e van, avat, ha ne welomp
Mann 'met ar bez, tra m' hor blegn d'ar Peurvout
— E-maez rouedoù an noz —
E Bro an Anavout.

KLOPSTOCK.

*
**

TREMAZI.

O, na dorrfes, pontig ! Ker bresk.
O, na gouezhfes, roc'hell ! Ken distabil.
Gortoz, a ved, gortoz, a neñv, kent mont da get,
Ma vin dezhi, muiañ-karet, 'n he c'hichenik.

J.-L. UHLAND.

*
**

MARONAD.

D'ar bodoù rac'h 'm eus hel laret,
Ha d'an holl wez 'm eus hel leñvet,
Da bep blantenn, peurgenedus,
Da bep bleunienn, he frond bamus.

Hag a-nevez hel lavaran,
Hag adarre sed ma ouelan,
Hag atav e virvilh ennon
An doan, a rog din va c'halon !

Ankounac'haet, war ar bed yen,
Dieñvor gwez, ha bleuñv dirat —
Em ene-me ne vevez ken
Mab d'am glac'har ha d'am hoalvat.

F. RUECKERT.

BARZHONEG DIWEZHAN.

Gweñvet ar bleuñv,
O mab an den,
Sed m'az laosker
E-barzh an tir,
Izel.

Hag a-us dit
'strujo 'r geot,
'skedo ar bleuñv.
Hag e vevi
Enno.

F. RUECKERT.

*
**

Aet e oan da vale er c'hoad,
Hag e kouezhas ur steredenn.
Na kriz ar pistig em c'halon :
Tremenet eo ar steredenn.

Ha pa'z on distro daveti
— Teñval ha mut ar prenester,
Pallennet-du ar gambrig yen —
Sed m'edo-hi 'barzh ar c'heler :
Tremenet eo ar steredenn.

DIZANV.

*
**

Reviñ 'reas en nozvezh veurzh
War ar bleunioù koant ha seder,
Ha sed int holl gweñvet, a-freuzh.

Ur paotr a gare ur baotrez.
A-lamm int aet diouzh ar gêr
Da glask, er bed, al levenez.

C'hoarzhet o deus, gouelet kevret,
E lagad ar stered digas :
Marv int bremañ : — Kae tremeniad.

DIZANV.

C'hoariva

Ar C'houviad Maen

O statua gentilissima
Del gran commandatore...
Ah ! padrone...
Don Giovanni.

DIVIZ I

(Da bardaez. Emeur en ur vered e-kichen Madrid.)

DON JUAN. — Gortozomp amañ ken e vo deut an noz. Erru omp en diwezh e-tal dorioù Madrid ; ha bremaik ez in e kêr, savet va mantell betek va fri, stouet va zog war va daoulagad. N'hell den va anavezout, neketa ?

LEPORELLO. — O, nann ! Don Juan a oar 'n em guzhat ken brav ! Bez' ez eus kement a dud o tennañ dezhañ.

DON JUAN. — Farsal a rez. Met piv'ta a c'hellfe va anavezout ?

LEPORELLO. — An alguazil kentañ a gavimp war hon hent, ur jipsian, ur soner mezv, ur marc'heg feul eveldomp, paket en e vantell, gant e vaskl war e zremm hag e gleze dindan e gazel.

DON JUAN. — Ha petra 'vern din e ven anavezet ! Betek ma n'en em gavin ket gant ar roue, n'em eus aon rak den e Madrid.

LEPORELLO. — Ha kerkent ha warc'hoazh e ouezo ar roue ez eo distroet Don Juan, hep aotre. Lavarit, petra 'raio, d'ho soñj ?

DON JUAN. — Kas ac'hanon kuit adarre, setu holl. Ne vo ket troc'het va fenn ouzhin, moarvat ; n'on ket enebour d'ar stad. Evit va mad eo en deus ar roue va harluet, evit ma ven lezet e peoc'h gant tiegezh an hini lazhet.

LEPORELLO. — Neuze, perak n' oc'h ket chomet sioul du-hont ?

DON JUAN. — Va faotr ! Darbet eo bet din mervel gant an hirnez. Vilat gwazed ! vilat douar ! hag an oabl ! moged traken. Hag ar merc'hed ! Kred ac'hanon, va Leporello, an disterañ koueriadez en Andalousia a dalv gwelloc'h eget ar gaerañ fulenn er vro-hont, m' hen tou ! Da gentañ e plijent din, gant o daoulagad glas, o c'hroc'hen gwenn, o doareoù eleve-

ziek ha dreist-holl dre ma oant nevez din. Hogen buan on deut da veizañ na oa tamm buhez ebet enno. Merc'hodenned koar, setu ez int, tra m'eo hor re-ni... Hogen, klev 'ta, deut on amañ dija : anaout a rez al lec'h ?

LEPORELLO. — Ma anavan ! Penaos ankounac'haat kouent Sant Anton ? Eno e teuec'h, tra ma chomen-me da ziwall ar c'hezeg en takadig gwez-hont. Labour milliget ! Ha plijusoc'h egedon e kasec'h-c'hwi an amzer.

DON JUAN, *gant melkoni.* — Inez kaezh ! aet eo bremañ da anaon. Nag a garantez em boa outi !

LEPORELLO. — A ! Inez, hini he daoulagad du ; e-pad tri mizvezh penn-da-benn e rankjoc'h ober al lez dezhi ! Eürus e teuas Paolig war ho sikour ; anez-se...

DON JUAN. — Un noz... e miz Gouere... Un hoal dreistlavar a oa gant he selloù strafuilhet hag he diweuz lent... Pegen iskis ! Soñj am eus bremañ, ne oa ket koant-koant. E gwirionez, ne oa ket kenedek, pa lavarer kenedek. Hogen he daoulagad, he daoulagad hepken... Biskoazh abaoe n'em eus kavet ar seurt diouto. He mouezh a oa kuñv ha gwan evel mouezh ur glañvourez. Un hailhon fallakr he doa da bried. Re ziwezhat am eus gouezet... re ziwezhat !

LEPORELLO. — Ma, en he goude eo deut re all.

DON JUAN. — Gwir eo.

LEPORELLO. — Ha keit ha ma vimp bev e teuio re all.

DON JUAN. — Gwir eo c'hoazh.

LEPORELLO. — Ha pehini 'vezo gwelet bremaik ?

DON JUAN. — A ! Laura. Me 'yel d'ar red betek he zi.

LEPORELLO. — Brav ! Brav !

DON JUAN. —Dre an nor ez in tre ha ma'z eus ur paotr ganti e ranko lammat dre ar prenestr.

LEPORELLO. — Evel just ! A ! Setu m'omp seder ha laouen adarre. Ne vimp ket-ni trechalet pell gant eñvor ar c'hoantenned marv. — Piv a zeu ?

(Ur manac'h a zeu tre.)

AR MANAC'H. — Setu hi'o tont. — Piv 'zo aze ? O, c'hwi a vefe moarvat ar vevelien da Zoña Ana ?

LEPORELLO. — Nann, n'omp mevelien da zen ebet. Pourmen a reomp.

DON JUAN. — Piv a c'hortozit ?

AR MANAC'H. — Bremaik e tle Doña Ana dont amañ da bediñ war vez he fried.

DON JUAN. — Doña Ana de Silva ? Hag eñ e ve gwreg ar c'homandour a voe lazhet gant... n'ouzon gant piv ?

AR MANAC'H. — Gant don Juan, al lampon difeiz ha diroll.

LEPORELLO. — Brav e komzit, m'hen tou ! Klevet e vefe bet ar vrud eus don Juan e sioulder ho manati ? Krediñ a ran a-walc'h e tle ar venec'h kanañ e veuleudi.

AR MANAC'H. — Anavezout a rafec'h anezhañ, marteze ?

LEPORELLO. — Ni ? Ne reomp ket, sur-mat. Pelec'h e c'hell bezañ bremañ ?

AR MANAC'H. — Ket amañ ha gwell a se. Pell ac'han emañ, en harlu.

LEPORELLO. — Doue ra vo meulet. Seul belloc'h, seul welloc'h. Karet em bije-me lakaat an holl dud diroll-se e-barzh ur sac'h, hag er mor !

DON JUAN. — Petra emaout o kontañ ?

LEPORELLO, *a vouezh izel.* — Roit peoc'h ; a-ratozh-kaer e ran.

DON JUAN. — Bez ar c'homandour a zo amañ eta ?

AR MANAC'H. — Ya, amañ 'mañ. E intañvez he deus lakaet sevel dezhañ ur volz-kañv brav-dispar, ha bemdez e teu da ouelañ ha da bediñ evit ene an hini marv.

DON JUAN. — Pegen iskis un intañvez ! Ha koulskoude, gwarizius 'oa he gwaz, ken e oa : atav e veze sparlet ar plac'h er gêr ha den n'helle he gwelout. Koant eo da nebeutañ ?

AR MANAC'H. — Arabat eo deomp-ni leaned teurel evezh ouzh kened ar merc'hed. Hogen pec'hed eo livañ gevier hag ur sant er baradoz n'hellfe lavarout kontrol : koant-burzhudus eo.

DON JUAN. — Karout a garfen komz dezhi.

AR MANAC'H. — O ! morse ne asant Doña Ana komz d'ur gwaz.

DON JUAN. — Deoc'h-c'hwi, avat, e komz a-wechoù 'va zad ?

AR MANAC'H. — Din-me, ya, met me 'zo manac'h. Setu hi avat.

(Doña Ana a zeu tre.)

DONA ANA. — Va zad, digorit ar gael.

AR MANAC'H. — Diouzhtu, señora. Edon ouzh ho kortoz.

(Doña Ana a dremen. Ar manac'h a ya d'he heul.)

LEPORELLO, *da Zon Juan.* — Neuze, penaos e kavit anezhi ?

DON JUAN. — Ra'z aio an dilhad kañv-se gant an diaoul ! A-vec'h m'am eus gallet merzout pegen koantik eo he seul.

LEPORELLO. — A-walc'h eo : gouzout a ouezo ho faltazi ijinañ ar peurrest. Barrekoc'h 'n em gavit war-se eget an ampartañ livour. Gwelout korn an abrant pe beg an troad a zo kenkoulz deoc'h.

DON JUAN. — Selaou, Leporello, me 'fell din ober anaoudegezh ganti.

LEPORELLO. — Mat, mat. *(Outañ e-unan.)* Lazhet en deus ar paotr, ha bremañ e fell dezhañ gwelout an intañvez o ouelañ, an digoustiañs ma 'z eo.

DON JUAN. — Deut eo an noz, avat. Deomp e kêr Vadrid kent d' al loar sevel.

LEPORELLO, *outañ e-unan.* — Setu : unan eus brasañ tudjentil ar vro a rank gortoz an noz, evel ul laer, hag en deus aon rak skleur al loar ! A, va Doue ! Nag ur vuhez ! Ha pell e padfe c'hoazh ? Skuizh-divi on aet ganti ! *(Mont a reont kuit.)*

DIVIZ II

(Ur gambr e ti Laura. Emañ kouvidi gant o c'hoan.)

KOUVIAD KENTAN. — M' hen tou dit, Laura, morse n' ec'h eus c'hoariet ken brav. Pegen fromus e oa da zoare !

TREDE KOUVIAD. — Pegen arzel !

LAURA. — Ya, pep jestr, pep komz a zo deut da vat ganin hiziv. Tridal a rae an awen ennon. Dont a rae ar gerioù evel p'o dije tarzhet war-eeun eus va c'halon.

KOUVIAD KENTAN. — Gwir eo. Bremañ c'hoazh e lugern da zaoulagad hag e sked da zivjod ; bremañ c'hoazh e verv ennout tan an awen. Arabat hel lezel da vervel, Laura ; kan dimp un tenergan.

LAURA. — Deut din va gitar. *(Kanañ 'ra.)*

Amañ emaon, Inesilla ; dindan da brenestr emaon ; skeud an noz o c'holeiñ Sevilla.

Va c'halon o virviñ gant ar c'hoant, ur vantell vras war va c'hein, amañ emaon, va gitar em dorn ha va c'hleze ouzh va c'hostez.

Kousket a rez ? Va gitar az tihuno. Dihuniñ 'ra an ozhac'h kozh ? Va c'hleze e gaso da gousket.

Stag al lasoù seiz ouzh da brenestr. Ne respontez ket, termal a rez... Hag eñ e ve ur mignon all ganit ?

AN HOLL. — Brav, brav ! Brav-tre !

KOUVIAD KENTAN. — Da drugarekaat a reomp, strobinellerez. Birvilh a lakaez en hor c'halonoù. E-touez plijadurioù ar vuhez, n'eus nemet ar garantez a dalv war ar sonerezh. Hag ar garantez, e gwir, a zo hesonerezh. Sell 'ta : Carlos e-unan, da gouviad e benn teñval, a zo fromet-holl.

EIL KOUVIAD. — Pegen doueel da ganiri ! Gant piv eo bet savet ar c'homzoù, Laura ?

LAURA. — Gant don Juan.

DON CARLOS. — Gant don Juan ?

LAURA. — Ya, an tenergan-se voe savet gwechall gant va mignon mat, gant va c'haredig disleal...

DON CARLOS. — Mezh an dud eo da zon Juan ; ha te, ne dout nemet un diodez !

LAURA. — Sot out ? Gervel a rin va mevelien hag e roin an urzh troc'hañ dit da c'houzoug, petra bennak ma 'z out un denjentil !

DON CARLOS. — Galv anezho 'ta !

KOUVIAD KENTAN. — Ro peoc'h, Laura. — Ha c'hwi, don Carlos, arabat deoc'h konnariñ. Ankounac'haet he deus...

LAURA. — Petra 'm eus ankounac'haet ? E voe lazhet breur don Carlos gant don Juan en un emgann leal ? Gwazh a se na voe ket lazhet don Carlos e-unan !

DON CARLOS. — Ar gwir 'zo ganit.

LAURA. — Hag eñ eo va fazi ma teu an anv-se war va diweuz dalc'hmat ? Perak ne rit ket din disoñjal ?

KOUVIAD KENTAN. — Ma, Laura, da ziskouez dimp n'out ket mui fachet, e kani dimp un dra all c'hoazh.

LAURA. — Mat, hogen e-giz kenavo, rak diwezhat eo. Petra 'ganin deoc'h ? *(Kanañ 'ra.)*

AN HOLL. — Souezhus, sebezus !

LAURA. — Kenavo, Aotronez.

AR GOUVIDI. — Kenavo, Laura. *(Kuit ez eont. Laura a dap don Carlos dre e vrec'h.)*

LAURA. — Te, paotr konnarus, chom ganin. Plijet ac'h eus din. Degaset ac'h eus don Juan da soñj din p'ac'h eus graet diodez ac'hanon ha p 'ac'h eus skrignet da zent.

DON CARLOS. — Eürusat den ! E garet ac'h eus ? *(Laura a ra ya gant he fenn.)* Kalz ?

LAURA. — Kalz.

DON CARLOS. — Lavar din, Laura, pe oad out ?

LAURA. — Triwec'h vloaz.

DON CARLOS. — Yaouank out ha yaouank e chomi c'hoazh ur pemp pe c'hwec'h bloavezh bennak. Ur pemp pe c'hwec'h bloavezh c'hoazh e klasko ar baotred kaout ac'hanout; profoù a raint dit d'az konit, tenerganoù a ganint dit d'az tihuediñ, en em lazhañ a raint evidout, da noz, er c'hroazhentoù. Hogen pa vo aet an amzer e-biou, pa zistronko da zaoulagad, pa gollo da valvennoù o lufr, pa skedo ar gentañ blevenn louet ez plezhenn du, en ur ger, pa 'vo graet un hini gozh ac'hanout, petra 'ri neuze ?

LAURA. — Petra 'rin neuze ?... Perak soñjal ? Traoù brav a ouzout lavarout ! Hag eñ e vez atav seurt soñjoù ez penn ? Deus, digor ar prenestr. Na boull eo an neñv ! na klouar an aezenn ! frond ar suraval hag al lore a zo gant an noz ! War

volz glas-teñval an oabl e sked al loar-gann hag er pellder e c'harm an hoperezed-noz, ken ec'h ouzont garmiñ, d'an amzer gaer. Pell-pell ac'han, marteze, e Pariz da skouer, ez eus koumoul du-pod ; ur glav yen a gouezh, marteze, hag an avel a yud. Ma ! Petra'ra dimp ? M'az ped, Carlos, gra ur mousc'hoarzh ; me 'fell din, me 'fell din... Hag e ri ?... A ! mat eo.

DON CARLOS. — Diaoulezig koant !

(Klevout a reer unan o skeiñ ouzh an nor ha mouezh don Juan o c'harmiñ : Laura !)

LAURA. — Piv eo ? O ! ar vouezh-se...

MOUEZH DON JUAN. — Ro digor din.

LAURA. — Hag eñ e ve ?... Jezuz ! *(Digeriñ a ra an nor ; don Juan a zeu tre ; en em stlepel a ra hi d'e gerc'henn en ur c'harmiñ :)* don Juan !

DON CARLOS. — Penaos ? Don Juan ?

DON JUAN, *ouzh he briata.* — Laura, mignonez karet ! Piv 'zo amañ ganit ?

DON CARLOS. — Don Carlos.

DON JUAN. — Souezhusat degouezh ! Arc'hoazh e vin en ko kourc'hemenn.

DON CARLOS. — Gwell diouzhtu.

LAURA. — Don Carlos, roit peoc'h. N'emaoc'h ket war ar straed : em zi emaoc'h. M'ho ped da vont kuit.

DON CARLOS, *hep selaou.* — Alo ! Prest on ! Ur c'hleze hoc'h eus ?

DON JUAN. — Pa n'oulit ket gortoz... *(En em gannañ a reont.)*

LAURA. — Aiou ! Aiou ! Juan ! *(Kuzhat a ra he fenn gant he douarn. Don Carlos a gouezh.)*

DON JUAN. — Sell, Laura. Echu eo.

LAURA. — Petra ? Lazhet eo ?... Em c'hambr... Petra 'rin bremañ, diaoul, lampon milliget ? Pelec'h 'vo lakaet ar c'horf ?

DON JUAN, *o stouiñ war zon Carlos.* — Marteze emañ bev c'hoazh.

LAURA. — Ya, bev ! Sell 'ta, pezh daonet ma 'z out : en e galon ac'h eus skoet. Keuz az pefe bet o skeiñ e lec'h all. Sonnet eo e wad, ne denn mui war e anal. Setu un abadenn !

DON JUAN. — Petra 'fell dit ? E fazi eo.

LAURA. — A, don Juan !... N'out ket kemmet ! A belec'h e teuez ? Pell 'zo emaout e kêr ?

DON JUAN. — O paouez erruout, hag e kuzh war ar marc'had : n'em boa ket ar gwir da zont...

LAURA. — Ha raktal eo deut koun dit eus da Laura ? Mat. Hogen ne gredan ket. Dre zarvoud ac'h eus tremenet dirak va zi.

DON JUAN. — Nann, va Laura, goulenn ouzh Leporello. Kemeret 'm eus lojeiz en ul lastez tavarn e-maez kêr ha deut on da gaout va Laura kerkent. *(Kinnig a ra pokat dezhi.)*

LAURA, o *virout*. — O, va mignon !... Amañ, dirak an hini marv !... Petra 'vo graet gantañ ?

DON JUAN. — Arabat dit en em chalañ. Kent ma tarzho goulou an deiz e gasin dindan va mantell d'ur c'hroazhent bennak.

LAURA. — Diwall na vefez gwelet. Eürus n'out ket erru ur vunutenn a-raok ! Amañ o deus koaniet da geneiled. M'az pije en em gavet ganto ?

DON JUAN. — Abaoe pell e kares anezhañ ?

LAURA. — Piv ? Pennsodiñ a rez... Piv ?

DON JUAN. — Pennsodiñ ne ran ket. Pet gwech ac'h eus va zrubardet aba m'on aet kuit ?

LAURA. — Ha te, lampon fall ?

DON JUAN. — Me ?... Diwezhatoc'h e larin dit.

DIVIZ III

(Bolz-kañv ar c'homandour.)

DON JUAN, *e-unan-penn, gwisket e-giz ur manac'h*. — Eus ar gwellañ e tro an traoù. Goude bout lazhet, diyoulkaer, an don Carlos kaezh, on deut da guzhat amañ dindan kougoul ul lean paour ha bemdez e welan an intañvez koant. War a hañval, evezh he deus taolet ouzhin endeo. N'hon eus ket kredet c'hoazh komz an eil d'egile, hogen hiziv e fell din toullañ kaoz. Poent eo. Penaos e vo kroget ganti ? Hag eñ e klaskin... Nann... Señora... Bo ! pezh a zeuio war va spered a lavarin : n'eus den barrekoc'h egedon evit sevel prim-ha-prim ur ganaouenn garántez. Gant mà ne zaleo ket : sur e tle sevel hirnez er c'homandour ouzh he gortoz. Brasat delwenn o deus savet dezhañ ! Ur gwir ramz ! Disheñvel un disterig diouzh an hini marv rak, e gwirionez, bihan hag izil e oa ar paotr. Bec'h bras en dije bet ar c'homandour kaezh o touchañ fri an delwenn gant e zorn, ha p'en dije savet war vegoù e dreid. P'en em gavjomp a-dreñv an Eskorial e teuas d'en em veriañ war va c'hleze hag e tremenas evel ur valafenn a sanker ur spilhenn enni. Balc'h ha taer e oa, memes tra, ha lorc'hus... A ! setu-hi !

DONA ANA. — *(Outi hec'h-unan.)* Amañ 'mañ c'hoazh. *(Uhel.)* Va zad, ho tirenkañ a ran e-kreiz ho pedennoù. Va digarezit.

DON JUAN. — Me an hini eo, señora, a zle goulenn ho tigarez. Marteze e viran ouzhoc'h da bediñ e-giz ma karfec'h.

DONA ANA. — Nann, va zad, pediñ a c'hellan dirazoc'h. Kentoc'h e c'houlennin diganeoc'h unaniñ ho mouezh gant va hini.

DON JUAN. — Pediñ ganeoc'h, doña Ana ! Ne zellezan ket ar seurt eürusted. Biken ne gredo va muzelloù pec'her azlavarout ho komzoù santel. A-walc'h e vez din sellout ouzhoc'h eus a bell pa lakait, en ur stouiñ goustad, rodelladoù du ho plev da gouezhañ war ar marmor gwenn. Hañvalout a ra din neuze ez eus un ael em c'hichen, ken ez eo leuniet va c'halon gant ur strafuilh dreistlavar. Bamet e choman, dic'hallus din pediñ, hag ennon va-unan e soñjan : eürus an hini a zo tommet e vaen-bez gant hec'h anal flour, a zo skuilhet evitañ daeroù glan he c'harantez !

DONA ANA. — Iskisat komzoù !

DON JUAN. — Señora !...

DONA ANA. — Din-me ?... disoñjal a rit...

DON JUAN. — Disoñjal petra ? na don nemet ur reuzeudig kaezh ? na dlefe ket va mouezh sevel en ul lec'h ken santel ?

DONA ANA. — Hañvalout a rae din... kredet en doa din kompren...

DON JUAN. — A ! gwelout a ran, divinet hoc'h eus !

DONA ANA. — Petra 'm eus divinet ?

DON JUAN. — Na don ket manac'h... dirak ho treid ec'h aspedan ho pardon.

DONA ANA. — Jezuz ! Savit ! Piv oc'h 'ta ?

DON JUAN. — Ur paour kaezh... aet foll gant ur garantez dic'hoanag.

DONA ANA. — En an' Doue ! amañ... dirak ar bez !... Kit kuit.

DON JUAN. — Va lezit da gomz, doña Ana. Ur ger hepken.

DONA ANA. — Ma teufe unan bennak ?...

DON JUAN. — Prennet eo ar gael. Ur gerig hepken.

DONA ANA. — Neuze, petra 'fell deoc'h ?

DON JUAN. — Mervel... ra varvin diouzhtu e-harz ho treid ! Ra vo douaret amañ va relegenn didalvez. Nann, ket amañ, ket e-kichen an hini a garit ; met aze pelloc'h, sko ouzh an nor, war an treuzoù, ma c'hoarvezo d'ho troad bale war vaen va bez ha d'ho prozh tavarat outañ pa zeuot da stouiñ ho penn ha da skuilhañ ho taeroù.

DONA ANA. — Diskiant oc'h.

DON JUAN. — Mennout mervel, hag eñ ez eo bezañ diskiant, doña Ana ? Diskiant e vefen ma spifen gonit ho

kalon gant va c'harantez ; diskiant e vefen ma tremenfen va nozvezhioù dindan ho prenestr, ouzh ho porodiñ gant va nozkanoù ; ma vefen diskiant ne vefen ket chomet skoachet, klasket em befe sachañ hoc'h evezh, n'em befe ket tavet war va glac'har...

DONA ANA. — E gwir, gouzout a ouzoc'h tevel !

DON JUAN. — A-enep d'am youl e komzan, doña Ana. Ma n'em befe ket en em gavet ganeoc'h, kammed n' ho pefe desket va c'hevrin.

DONA ANA. — Abaoe pell e karit ac'hanon ?

DON JUAN. — N'ouzon ket va-unan. Pezh a ouzon avat eo na brizan ar vuhez nemet adal m'ho kwelis, adal ma komprenis petra 'zo dindan ar ger eürusted.

DONA ANA. — Kit kuit ! Kit kuit !

DON JUAN. — Perak mont kuit ?

DONA ANA. — Ne fell ket din ho klevout. Aon 'm eus.

DON JUAN. — Tevel a rin. Hogen arabat deoc'h argas an hini n'en deus nep levenez war an tamm douar-mañ nemet sellout ouzhoc'h. N'on ket foll a-walc'h evit magañ goanagoù diboell ; ne c'houlennan netra. Hogen mar don barnet da vevañ, va lezit d'ho kwelout.

DONA ANA. — Kit kuit, dizere eo komz amañ. Deuit d'am c'haout warc'hoazh. Em zi. Ma touit bezañ ken doujus ha m' oc'h bet hiziv ho tegemerin... da noz... Ne zarempredan mui den ebet aba m'on intañvez.

DON JUAN. — Un ael oc'h, doña Ana. An Aotrou r'ho frealzo evit bezañ frealzet ur reuzeudig.

DONA ANA. — Kit kuit.

DON JUAN — Ur vunutenn c'hoazh...

DONA ANA. — Nann, din eo mont kuit. N'on mui bremañ evit pediñ. Ho tegemerout a rin...

DON JUAN. — N'hellan ket krediñ em eürusted ! Ho kwelout a rin warc'hoazh, en ho ti, penn-ouzh-penn ganeoc'h !

DONA ANA. — Ya, warc'hoazh. Pe anv oc'h ?

DON JUAN — Diego de Calvido

DONA ANA. — Kenavo, don Diego *(Mont a ra kuit.)*

DON JUAN. — Leporello ! *(Leporello a zeu tre.)*

LEPORELLO. — Petra 'fell deoc'h ?

DON JUAN. — Va Leporello ker ! A ! va Leporello ! laouen on !... warc'hoazh, da noz... Va Leporello, warc'hoazh... laouen on evel ur bugel.

LEPORELLO — Komzet hoc'h eus ouzh doña Ana ? Hegarat he deus respontet ? Marteze hoc'h eus roet dezhi ho pennozh ?

DON JUAN. — Nann, Leporello, nann. Mont a rin d'he gwelout... d'he gwelout... en he zi !

LEPORELLO. — E gwirionez ! Setu penaos int holl, an intañvezed yaouank !

DON JUAN. — Laouen on, kanañ 'rafen gant ar joa ; fellout a rafe din pokat ouzh an holl dud.

LEPORELLO. — Hag ar c'homandour ? Petra 'lavaro ?

DON JUAN. — Krediñ 'ra dit e savo gwarizi ennañ ? Nann, nann. Atav eo bet ur paotr poellek ha, moarvat, sioulaat en deus graet aba m'eo marv.

LEPORELLO. — Kavout a ra din emañ konnaret un disterig.

DON JUAN. — Kavout a ra dit ? Ma, Leporello, ped an delwenn da vezañ seven a-walc'h evit dont warc'hoazh d'am zi... nann, da di doña Ana.

LEPORELLO. — Kouviañ un delwenn ! Ha perak ?

DON JUAN. — N'eo ket, moarvat, evit ober ur frapad marvailhat ganti. Ped an delwenn da zont warc'hoazh, da serr-noz, d'ober gward dirak dor kambr ar wreg.

LEPORELLO. — Gant piv e fell deoc'h farsal ? N'eo ket un dra d'ober.

DON JUAN. — Kae 'ta !

LEPORELLO. — Hogen...

DON JUAN. — Kae, pa lavaran dit.

LEPORELLO. — Delwenn illur ha kaer-dreist, pedet oc'h gant va mestr don Juan da vezañ seven a-walc'h evit... En an' Doue, ne c'hellan ket : aon 'm eus.

DON JUAN. — Kozh krener ! Ez an d'az...

LEPORELLO. — Gortozit... Pedet oc'h gant va mestr don Juan da zont warc'hoazh, da serr-noz, da di ho pried, d'ober gward dirak an nor. *(An delwenn a ra ya gant he fenn.)* Aiou !...

DON JUAN. — Petra 'zo ?

LEPORELLO. — Aiou ! Aiou ! Marv on.

DON JUAN. — Petra 'c'hoarvez ?

LEPORELLO, *en ur ober un hej d'e benn.* — An delwenn... Aiou !

DON JUAN. — Saludiñ a rez ?

LEPORELLO. — Na ran ket. Hi an hini eo a ra.

DON JUAN. — Pe vojenn an diaoul a zeu ganit ?

LEPORELLO. — Kit da gouviañ an delwenn, hag e welot.

DON JUAN. — Ma, sell. lampon ! *(D'an delwenn.)* Da bediñ a ran, komandour, da zont warc'hoazh betek ti da wreg, lec'h ma vin, d'ober ged dirak dor he c'hambr. Dont a ri ? *(An delwenn a ra ya evel a-raok.)* Doue !

LEPORELLO. — Petra 'm boa lavaret deoc'h ?

DON JUAN. — Deomp kuit. *(Pellaat a reont.)*

DIVIZ IV

(Ur gambr e ti doña Ana.)

DONA ANA. — Ho tegemeret 'm eus, don Diego ; met aon 'm eus e skuizhot buan gant va c'homzoù melkoniet. Intañvez paour ac'hanon, n'on ket evit ankounac'haat an hini am eus kollet ; evel miz Ebrel e veskan an daeroù gant ar mousc'hoarzhoù. Perak ne respontit ket ?

DON JUAN. — Gant an dudi n'on ket evit distagañ ur ger. Pa soñjan emaon va-unan-penn e-ser doña Ana goant ! Amañ emaon, en ho ti, ha neket dirak bez an hini marv eürus, ha n'ho kwelan ket war ho taoulin dirak ho pried marmor.

DONA ANA. — Ha gwarizius e vec'h, don Diego ? Nec'het oc'h gant va fried, p' emañ en e doull-bez ?

DON JUAN. — Ar gwir n'em eus ket da vezañ gwarizius. C'hwi hoc'h-unan e zibabjoc'h da bried ?

DONA ANA. — Nann, va mamm an hini eo a roas ac'hanon da wreg da zon Alvar. Paour e oamp, hag eñ en doa arc'hant.

DON JUAN. — Alvar eürus ! teñzorioù dister en deus degaset e-harz ho treid, hag an disterachoù-se o deus graet dezhañ anaout levenezioù ar Baradoz. A ! m'am bije hoc'h anavezet a-raok ! N'eo ket hepken va anv, met kement am eus em bije roet da gaout ur sell, ha pa ne vije nemet ur sell, eus ho taoulagad. Ho sklav e vijen deut da vezañ ; evidon e vije bet ho youl tra santel ; va buhez a-bezh em bije kaset ouzh ho servijañ, deoc'h da vevañ atav en dudi hag el levenez. Siwazh, ne voe ket an traoù evel-se !

DONA ANA. — Tavit, don Diego ; ur pec'hed eo din chom amañ ouzh ho selaou. N'hellan ket ho karout. Feal e tle chom un intañvez d'an hini a zo en toull-bez. Ma oufec'h pebezh karantez en doa don Alvar evidon ! A ! sur-mat, n'eo ket eñ, deut da intañv, en dije degemeret en e di un itron kouezhet e karantez gantañ. Feal e vije chomet.

DON JUAN. — Doña Ana, ur ranngalon eo din ho klevout o komz eus ho pried atav ; m' hoc'h asped, paouezit a-skeiñ ar binijenn-se ganin... daoust ma tellezan anezhi... marteze...

DONA ANA. — Penaos ? Liammet e vefec'h ouzh unan bennak gant ereoù sakr ? N' oc'h ket ? Pa lavarit din komzoù karantez emaoc'h en ho kwir, dirak an Aotrou ha dirazon ?

DON JUAN — Dirazoc'h !... Doue !...

DONA ANA. — Kablus e vefec'h em enep ? Komzit !

DON JUAN. — Nann. Biken ne rin.

DONA ANA. — Diego, petra 'zo ?... Gaou ho pefe graet ouzhin ? Penaos ? Respontit.

DON JUAN. — Biken ne rin.

DONA ANA. — Iskis eo, Diego. Goulenn a ran, gourc'hemenn a ran.

DON JUAN. — Nann, ne rin ket, nann ?

DONA ANA. — A ! Setu penaos e sentit ? Ergentaouik e vennec'h bezañ sklav din, neketa ? E konnar ez in ma ne lavarit ket raktal penaos hoc'h eus gallet ober gaou.

DON JUAN. — Ne gredan ket. Va c'hasaat a reot.

DONA ANA. — Nann, ne rin ket ; en a-raok e pardonan deoc'h ; hogen gouzout a fell din.

DON JUAN. — Arabat deoc'h goulenn : ur c'hevrin spontus eo.

DONA ANA. — Ur c'hevrin spontus ! N'hellan mui padout. Petra 'c'hell bezañ ? Peseurt gaou hoc'h eus graet ? N'hoc'h anavezan ket. N'em eus ket a enebourien. Den ne c'hell bout enebour din. Muntrer va fried hepken...

DON JUAN. — *(Outañ e-unan.)* N'hellan mui kilañ. *(Uhel.)* Lavarit din, an don Juan kaezh-se a zo anavezet deoc'h ?

DONA ANA. — Morse n' em eus e welet.

DON JUAN. — Hag ur gasoni didruez a vagit outañ ?

DONA ANA. — Va dlead eo. Hogen setu m' emaoc'h o klask treiñ ar gaoz. Don Diego, goulenn a ran...

DON JUAN. — Ha m' en em gavfec'h gant don Juan ?

DONA ANA. — Sankañ va c'hontell e kalon ar fallakr a rafen.

DON JUAN. — Pelec'h emañ da goñtell, doña Ana ? Setu va bruched.

DONA ANA, o *sevel.* — Diego !... petra ?...

DON JUAN. — N'on ket Diego, Juan ez on.

DONA ANA. — N'hall ket bezañ !... N'on ket evit krediñ.

DON JUAN. — Don Juan ez on.

DONA ANA. — N'eo ket gwir.

DON JUAN. — Lazhet em eus da bried, ha n'em eus ket keuz, ha n'em eus ket morc'hed.

DONA ANA. — Petra 'glevan ?

DON JUAN. — Don Juan ez on, ha da garout a ran !

DONA ANA. — Pelec'h emaon ?... O vervel emaon...

DON JUAN. — Arabat dit spontañ... emañ da Ziego, da sklav e-harz da dreid.

DONA ANA, *gwan he mouezh.* — Kit kuit... va enebour oc'h... diganin hoc'h eus lamet kement tra, kement tra a zo er vuhez...

DON JUAN. — Plac'h tener, darev on da c'houzañv kement a gari evit an droug am eus graet. Gourc'hemenn ma

varvin, hag e varvin... Gourc'hemenn ma vevin, ha ne vevin mui nemet evidout...

DONA ANA, *gwan atav.* — Setu penaos eo don Juan, neuze ?

DON JUAN. — Lavaret eo bet deoc'h e oa un hailhon euzhus, neketa ? A, doña Ana, n'eo ket gevier a zo bet lavaret deoc'h. Sammet gant an droug eo va askre skuizh .Hogen adal m' em eus ho kwelet emañ kemmet pep tra ennon. Hañvalout a ra din emaon o paouez bezañ ganet d'ur vuhez nevez ; en ur garout ac'hanoc'h, ar c'hlanded a garan ha war va daoulin e stouan dirazi en ur grenañ.

DONA ANA. — A ! gouzout a ran, helavar eo don Juan ; yud ha gwidreüs eo. Un dizoue ne doc'h ken, un den hep feiz na reizh, ur gwir ziaoul, sed a lavarer. Pet maouez paour hoc'h eus kaset d'o c'holl endeo ?

DON JUAN. — Betek-hen n'em eus ket karet unan, ha pa ve unan hepken.

DONA ANA. — Krediñ a rafen-me ez eo ar wech kentañ e c'hoarvez da zon Juan kouezhañ e karantez ? Nann, va zouellañ a glask, va zouellañ a fell dezhañ !

DON JUAN. — M'am bije klasket ho touellañ, hag eñ em bije anzavet piv ez on ? hag eñ em bije diskleriet va anv, a gasait kement ? Un taol-yud eo, a gav deoc'h ?

DONA ANA. — Piv a oufe lenn en ho kalon ?... Hogen penaos hoc'h eus kredet 'dont betek amañ ? Aes e vije c'hoarvezet da unan bennak ho kwelout ha neuze e oa tonket deoc'h mervel.

DON JUAN. — Petra 'vern ar marv ? Diglemm e rofen va buhez evit ur predig dudius en ho kichen.

DONA ANA. — Ha penaos e reot evit mont kuit, den dievezh ma'z oc'h ?

DON JUAN, *o pokat d'he dorn.* — Teurvez a rit kemer preder gant buhez Juan gaezh. N'eus ket a gasoni ez ene flour, doña Ana ?

DONA ANA. — O, ma c'hellfen ho kasaat !... Ret eo kimiadiñ...

DON JUAN. — Peur en em welimp ?

DONA ANA. — N'ouzon dare. Ur wech all.

DON JUAN. — Warc'hoazh ?

DONA ANA. — Hogen... pelec'h ?

DON JUAN. — Amañ.

DONA ANA. — A, don Juan ! Gwanat kalon va hini !

DON JUAN. — Pardonet hoc'h eus din, neketa ? Neuze, evel arouez peoc'h, ur pokig...

DONA ANA. — Kit kuit, poent eo.

DON JUAN. — Unan hepken, ur pokig yen.

DONA ANA. — N'heller ket kaout an disamm diouzhoc'h. Ma !... Setu !... *(skeiñ a reer ouzh an nor)* Petra eo ? Tec'h buan, Juan.

DON JUAN. — Kenavo, va mignonez, kenavo ! *(N'eo ket aet mat er-maez, evelkent, ma tistro en ur youc'hal.)*

DONA ANA. — Petra 'c'hoari ganit ?

(Delwenn ar c'homandour a zeu tre. Dona Ana a laosk ur garm hag a gouezh semplet.)

AR C'HOMANDOUR, *da zon Juan.* — Deut on, p' ac'h eus va c'houviet.

DON JUAN, *doña Ana gantañ etre e zivrec'h.* — Doña Ana !... Jezuz !

AR C'HOMANDOUR. — Taol anezhi amañ. Echu eo. Krenañ 'rez, don Juan.

DON JUAN. — Me ? Ne ran ket. Da gouviet em eus ha laouen on ouzh da welout.

AR C'HOMANDOUR. — Ro din da zorn.

DON JUAN. — Setu !... A ! pegen spontus eo, stardadenn da zorn maen. Lez ac'hanon, lez va dorn... Kollet on... Ya, echu eo. A ! doña Ana !... *(Steuziañ a ra don Juan ha doña Ana. Ar c'homandour hepken a chom.)*

POUCHKIN.

E gwerzh e ti AL LIAMM - TIR NA N-OG

NIVERENNOU KOZH « SAV » (nemet 1, 2, 10, 11 12, 13, 14 diviet), pep hini..... 50 lur

NOMENOE-OE, oberenn vrudet Jakez Riou, skeudennaouet gant Per Peron..... 300 lur

AR SORSER, pezh-c'hoari fentus..... 35 lur

EUR WECH E OA... EUR C'HRENNARD, EUN DESKARD, EUR SOUDARD, envorennoù yaouankiz, gant Taldir-Jafrennou..... 80 lur

PREMIER COURS DE BRETON DE KER-VREIZH gant Andrev Daniel..... 65 lur

Lakaat 10 % ouzhpenn evit ar mizoù

Kudenn ar Brederouriezh Kristen

Daoust hag ez eus ur Brederouriezh kristen ? Mar grit ar goulenn-se ouzh Katoliked pe Nann-katoliked e vo respontet deoc'h a du, gant an eil re hag ar re all. Met war ar penaos hag ar perak ne vo ken o asant an hevelep hini. Zoken e-touez ar Gatoliked e vo degaset menozioù disheñvel.

1. Mar tigorer ul levr-istor eus ar Brederouriezh, e vo merket deoc'h ledan lec'h ar Brederouriezh kristen. Adalek amzerioù kentañ ar Gristeniezh e weler prederourion a-ouenn pe a vicher, o tiskleriañ d'an dud a ziavaez, diazezoù poellek o c'hredenn, pe kenson o feiz gant preder reizh ar spered-den Adal Justinus pe Atenagoras e c'heller komz gant gwirionez eus ur Brederouriezh kristen.

War o lerc'h e teuio tadoù bras an Iliz, evel Origenes, Aogustinus, Basileus, o deus diskouezet diwar bouez o feiz, ur spered nevez en istor ar soñjoù, daoust dezho bezañ bet levezonet gant kelennadurezh ar furnez kozh, gant ar Blatonadegezh dreist-holl. E-pad ar c'hantvedoù kentañ-se e chom koulskoude ar Brederouriezh kristen, kentoc'h ur furnez eget ur skiant, ur gelennadurezh a fell dezhi stummañ holl vuhez an den, ha reiñ he liv da holl c'halloudoù ar spered, oc'h en em silañ goude-se e kement obererezh. N'en em ziskouez ket c'hoazh dindan doare ur skiant rik.

Tamm ha tamm e teuio da gemer ar stumm-se e-kerz ar Grenn-Amzer. Levezon an Aristoteladegezh a raio se. Adal neuze e vez resisaet gant ar soñjerion gristen, lec'h ar Brederouriezh e-keñver ar feiz, merket ar gwirionezioù a c'hell diskleriañ spered Mab-den anezhañ e-unan, ha graet enklask warno e stumm tezennoù, gant poellatadurioù ar sklaerañ ar gwellañ.

Diazezet da vat eo neuze ar Brederouriezh kristen, ha kenderc'hel a raio gant muioc'h pe nebeutoc'h a splannder o tisplegañ ar c'helennadurioù a-wechall hervez ezhommoù nevez ar speredoù.

2. Met klasket e vo gant gwir abeg, petra o deus degaset a nevez ar Brederourion gristen ? Marteze kudennoù dezho o-unan, marteze ivez respontoù nevez d'ar c'hudennoù kozh ?

Sur mat. Kement se a c'hellomp envel gant gwir abeg Prederouriezh kristen.

An doktored kristen o deus bet o menozioù-int. Daoust d'an disheñvelderioù a c'heller anataat kenetrezo, e tleer muioc'h c'hoazh, diskleriañ o c'helennadur kumun, merkañ an tezennoù nevez a zo o lodenn dezho.

Gant o feiz e veze miret outo a vont-dont, en arvar, diwarbenn Doue, tonkadur an den, natur an ene, h. a. Biskoazh ne oa bet displeget evel ganto, bezoud *(existentia)* un Doue didermen, diforc'het diouzh ar bed, un Doue personel, rakweler. Nag ar grouadelezh diwar an netra, na speredelezh an ene, nag e zivarvelezh. War ar c'hudennoù-se end-eeun n'o doa gouezet an Doktored pagan nemet nebeut a dra : Doue a oa pell evito ha brumennek ar soñj a c'hellent tizhout anezhañ, e lec'h ma oa tost dezho ar bed hag an den ; pal uhelañ o frederouriezh a oa eta merkañ d'an den hent ar ouiziegezh hag an evurusted, o c'hortoz arvar ar marv.

Ar c'hudennoù dilezet end-eeun gant ar Baganed eo bremañ evit ar Gristenion ar re garetañ, ar re studietañ. Dilec'hiet eo bet ganto ahel ar Brederouriezh. E lec'h bezañ gant natur ha buhez Mab-den, emañ gant Doue ha keñverioù Doue gant ar bed. N'eo ken ar bed tra ennañ e-unan, a c'heller studiañ evitañ e-unan, a zo an doueelezh evel an ene anezhañ. Nann. Ar bed a zo bremañ gwelet diwar sklerijenn Doue evel tra diforc'het dioutañ ha krouet gantañ. N'eus nemet un Doue, hag an Doue-se eo ar peurvoud, krouer pep tra, setu aze diazez pep prederouriezh kristen, hag an diazez-se n'eo ket gant Platon nag Aristotelez e vefe bet roet, met gant Moizez ha Doue e-unan, o lavarout « *Me eo an hini a zo* ».

Ne vo ket ken chalet bremañ ar gristenion da c'houzout pere eo elfennoù ar bed : ne dalv ket kalz diouto bezañ nec'het gant se. Techet e vezint kentoc'h da vont war an Dregorfoniezh, a zo ezhomm anezhi evit diskleriadurioù ar feiz. Aze e vo dizoloet traoù nevez, evel anien ar bersonelezh, an diforc'h etre anien ha bezoud *(essentia et existentia)*.

3. Tu a zo da vont c'hoazh pelloc'h ha donoc'h war gudenn ar Brederouriezh kristen. N'eo ket awalc'h lavarout ez eus ur Brederouriezh kristen, ret eo klask ar perak hag ar penaos anezhi. Abeg ar Brederouriezh kristen a zo evit ar Gristenion o c'hristeniezh hec'h-unan.

Met da veizañ gwelloc'h an dra-se, notomp da gentañ kement-mañ.

E touez ar gwirionezioù diskuliet dimp gant Doue ez eus gwirionezioù a zo naturel anezho o-unan, ha reoù all n'int ket. Ar re gentañ a c'hello bezañ danvez evit ar Brederouriezh kristen, a c'hello dont a-benn d'o anataat ha d'o frouiñ. Ar re

all avat a zo danvez d'ar Feizdoueoniezh, n'hellint ket bezañ prouet-rik, met hepken diskleriet gant ar poell. Evel m' hen diskouez istor ar speredoù er Gatoligiezh, e c'hello eta an doktor kristen o vont d'an enklask gant e boell, labourat e daou stumm disheñvel da vat, war gwirionezioù an diskuliadur e-unan.

1° *War dachenn ar Brederouriezh kristen,* evel o tiskenn eus ar feiz war-du ar gwirionezioù naturel, e klasko anataat ha prouiñ gant e boell, kement eus an traoù-natur a anav e feiz. An doare kentañ-mañ a zo ar poell o klask en em veizañ dindan sklerijenn ar feiz. *Credo ut intelligam ;* diwar sklerijenn ar feiz e komprenin gwelloc'h gwirionezioù ar poell-natur. Ar pezh a gredomp a glaskomp gouzout, ha mar dint gwirionezioù naturel, e c'hellomp o gouzout, o anataat gant poellatadurioù *(ratiocinationibus)* ha prouennoù ;

2° *War dachenn ar feiz hec'h unan,* e klasko kompren gant e boell ar gwirionezioù dreistnaturel, o lakaat e boell da sevel war-du ar feiz, o tizoleiñ penaos e rank bezañ traoù 'zo war dachenn an Dregorfoniezh, evit klotañ gant ar pezh a laka ar feiz da ziarvar. An eil doare-se eo : *Fides querens intellectum,* ar feiz o klask en em veizañ. Amañ n'hello ken ar poell dont a-benn da sevel prouennoù, met hepken diskleriadurioù anataus muioc'h pe nebeutoc'h.

Notomp en em gemmesk aes awalc'h war dachenn an ober, an eil doare hag egile, daoust dezho bezañ disheñvel en o arlien.

4. An doare kentañ, ar poell-natur o labourat war e dachenn dindan sklerijenn ar feiz, setu doare-meizañ ar Brederouriezh kristen, evel m' eo komprenet a viskoazh gant ar Gatoligiezh. Prederour pagan ebet n' en doa d'zoloet e oa Doue, an Hini a zo ; met ur wech roet d'ar poell gant ar feiz ar wirionez-se e c'hell spered Mab-den anataat, anezhañ e-unan, ar wirionez-se ; hag evelse evit meur a hini. Ne vo ken d'ar poell da glask en arvar pelec'h mont. Diskouezet eo dezhañ ar pal merket ; n'en deus ken d'ober nemet klask an hent da dizhout evel ar ouiziegezh eus ar pezh a grede. Nemet eo ret bepred d'ar poell evit-se chom dindan sklerijenn ar feiz. Anez d'ar feiz, n'hellfe ket pourchas na dizoleiñ, na brec'hiata ar wirionez-se, met bremañ e c'hell tennañ gant surentez daveti, holl nerzh e c'hoant, hol ijin e veiz, hag anavout da vat anezhi. Gant ar feiz n'emañ ken an den en deñvalijenn. Pa lavaromp « gant ar feiz », n'eus da gompren hepken ar feiz marv ha divuhez, a vefe dija gwelloc'h eget netra, met ur feiz vev kreñvaet gant ar spi hag ar garantez, honnezh eo sklerijenn wirion ar prederour kristen, sklerijenn ur spered oc'h arvestiñ tan ar bedenn hag ar garantez, hini an den oc'h en em uhelaat e santelezh e

vuhez. Da notañ ez eus , eo bet sent ar re o deus diskleriet ar muiañ difazi, gwirionezioù ar Brederouriezh kristen : Aogustin, Anselm, Tomas Akuino, Duns Skot.

Sklerijenn ar feiz a chom moarvat ar pezh ez eo, ur sklerijenn dreistnaturel a-berzh gras Doue : ha sklerijenn ar poell a chomo ivez ar pezh ez eo, sklerijenn ar spered-nàtur, met er stad a-vremañ eus an den e ranker kaout sklerijenn ar c'hras evit labour mat egile. Kenvuhez a rank bezañ etre Prederouriezh ha Feiz. Natur ha Dreistnatur en ene ar C'hristen. evit ma vo gant pep unan anezho sked ha nerzh.

5. Koulskoude, n'eo ket holl dezennoù ar Brederouriezh a gavfe evelse o sklerijenn e splannder ar feiz. N'eus nemet hiniennoù, ar re a lakaomp da bennaennoù d'hor prederouriezh. Setu perak e chom war un dro frankiz gant ar prederour kristen da gaout e soñjou-eñ, e stumm spered, daoust dezhañ derc'hel start d'ar pezh a zo ret hervez e gredenn. Skolioù prederouriezh a zo er Gristeniezh. Lakait da skouer an dezenn diwar-benn penn-abeg an hiniennelezh : disheñvel eo ar respontoù degaset, hep na c'hellfemp lavarout ez a hini Sant Tomas a-enep ar gredenn gristen, nag e vefe ret ober gant hini Duns Skot eviti chom da vont gant ar feiz.

Er brederouriezh kristen n'eo ket pep tezenn stag-ret ouzh ar feiz. Tezennoù 'zo a dleomp sellout outo evel stag-mat ouzh hor feiz, evel pennaennoù goulennet a-grenn ganti. Reoù all hep bezañ ret d'hor c'hredenn, a hañval kouskoude klotañ gwelloc'h ganti. Ha darn all erfin ez eus frankiz a-grenn diwar o fenn.

Ha d'am soñj e vefe mat e studi ar brederouriezh kristen merkañ evelse da bep tezenn, he notenn e-keñver ar feiz. Hen ober a reomp evit tezennnoù ar Feizdoueoniezh. Perak n'her grafemp ket amañ ? Se a virfe ouzh hiniennoù da ginnig deoc'h ur benvegad-tezennoù en e bezh, ur stumm-prederouriezh hepken, evel tra holl-ret d'ar feiz. Er Feizdoueoniezh, merkañ notenn pep tezenn ne vir ket ouzh ar c'helenner d'ho kenteliañ hervez e soñj. Amañ ne vije ket gwashoc'h kennebeut all. Hogen an tu a vefe da ziskouez gant lealded ez eus frankiz da soñjal an dra-mañ-dra, da zegas keñver ha keñver menozioù tud a zo ivez sent, hag ivez doktored eus an Iliz, hag a zo bet trec'h o levezon e-pad kantvedoù, o c'hortoz ma trec'ho marteze adarre. Al lec'h kentañ roet bremañ da Sant Tomas Akuino ne dalv ket da lavarout ne vefe ket da gemer en diavaez dezhañ, ne dalv ket da lavarout e vefe gwirionez klok, na zoken gwirionez, kement en deus lavaret. Amañ evel e lec'h all, e c'houlennomp distreiñ d'ur spered a gatoligiezh, d'ur spered a sell evel tra gristen kement a zo tra reizh er bed, kement a zo tra prizius e teñzor an Iliz adalek hor Salver.

Se a virfe un tammig ouzh ar Farisianelezh war dachenn ar Brederouriezh, a zo en em stagañ ouzh holl soñjoù ur skol evel ouzh soñjoù ret d'ar feiz, en doare na vefe en o diavaez nemet fazi, amc'houlou, ha sotoni.

Se hol lakafe war an diwall, da chom hep barn re vuan. Hanter kant vloaz 'zo e veze sellet a dreuz an hini en defe en em ziskleriet a du gant emdroerezh ar seurtoù, daoust ma welomp bremañ ez eus e keñver ar feiz frankiz war an dra-se.

6. An tezennoù pennañ eus ar Brederouriezh kristen evel hon eus notet, eo ar re end-eeun, a oa chomet kuzh ha dianav d'ar Brederouriezh pagan, ar re diwar-benn Doue hag e natur, diwar-benn ene Mab-den, e orin, e finvez, e donkadur, orin ha finvez ar bed.

Gallout a c'hellomp eta goulenn daoust hag e c'hell spered an den dont a-benn da veizañ sklaer awalc'h ermaez eus ar Gristeniezh ar gwirionezioù-natur ar retañ evitañ. Da respont d'an aters-se, n'eus nemet teurel ur sell war ar pezh o deus dibunet eus ar c'hudennoù-se, prederourion vrasañ ar Baganiezh, evel Platon, Aristotelez, prederourion an Indez. Treuzmeskañ a reont Doue gant ar bed ; teuziañ a ra ganto personelezh un ene n'eo ket sur e vefe peurbad.

Mar goulennomp eta ouzh ar Brederourion bagan ar wellañ, pere eo o suradurioù, ne vo ket awalc'h evit bleniañ an den war hent e donkadur. Ar poell-den n'hall ket gant e nerzh-eñ hepken, anavezout an holl wirionezioù a dlefe gouzout, n'hall ket hen ober na difazi, na klok. Ezhomm a zo d'ar poell-den en e labour e-unan, war e dachenn-eñ, bezañ harpet hag ambrouget. An den kouezhet er pec'hed a zo anezhañ e-unan en amc'houlou ; an den, da lavarout eo an den fetis, ha n'eo ket an hini a c'hellfemp meizañ en difetis, a zo anezhañ e-unan hep sklerijenn awalc'h diwar benn ar pep retañ d'e vuhez. Ezhomm a zo dezhañ a-grenn eus un diskuliadur a-berzh Doue.

Peogwir ne c'hell ar Brederouriezh kaout he displegadur klok ha gwir, nemet en aergelc'h ar Gristeniezh, e tlefe pep prederouriezh, mar deo leal ha reizh, mont war-du ar Gristeniezh-se. Evit gwir, pep prederouriezh a zo kristen en he c'hoant, pa fell dezhi en em sellout gant lealded.

An den en e natur c'hlan n'eus ket anezhañ. N'eus nemet an den galvet d'ar vuhez dreistnaturel, kouezhet er pec'hed, an den ne c'hell adsevel nemet gant gras Doue. Ni Kristenion, ec'h ouzomp mat n'hall ket an den kaout e gempouez zoken war dachenn an traoù-natur, nemet gant ar feiz ha gras Doue ; gouzout a reomp mat eo kondaonet da c'hwitañ kement esa da sevel d'an den un ti-annez naturel hepken. Ur brederouriezh denel dizalc'h, na glaskfe ket en em heñchañ war-du un

diskuliadur, a zo faos *de jure*, hervez mennad Doue, hen gouzout a reomp, peogwir eo galvadenn an den d'an urzh dreistnatur ur fed n'haller ket e raskañ, ha zoken ar fed pennañ eus ar grouadelezh ; ha *de facto*, en efed, ez eo ivez un dra dic'hallus, mar fell da vihanañ d'ar Brederouriezh anavezout ar pep retañ evit an den. Rak mar mank dezhañ sklerijenn ar feiz, e tastorn adarre an den en amc'houlou diwar benn ar pep retañ d'e donkadur, n'hall ken kompren an anatadurioù poellek o deus savet gant aked ar brederourion gristen.

Met, a lavaro hiniennoù, daoust ha n'hellfe ket ur Brederouriezh denel bezañ savet dizalc'h diouzh ar feiz, *en meizel, dialectice ?* Nann, ur brederouriezh faos e vefe ha netra ken. Rak eus un tu n'he defe talvoudegezh ha surentez ebet nemet gant harp sklerijenn ar feiz, ha war an tu all, ne glaskfe goude-se, nemet dianzav ar sklerijenn-se end-eeun. Ne dalv un dra bennak en meizel nemet pa glot ar meizad gant ar gwirvoud. Hag amañ ne rafe ket.

7. Gwelout a reomp eta e dibenn hon enklask pegen dous ez a menoz ur Brederouriezh kristen. Hag ar pezh hon eus lavaret a dle bleniañ en o studi ar re o deus karg en Iliz da blediñ gant seurt kudennoù, mar fell dezho da vihanañ, bezañ ur wir sklerijenn, ken evit tud an diabarzh, ken evit tud an diavaez.

Ar Brederouriezh kristen a c'hell hag a dle lakaat war wel diouerañsoù an natur, lodenn ar fatadurioù en hon anaoudegezh hag en hon obererezh, sempladurezh dibareüs hon natur, he dic'hallusted da vezañ eviti hec'h-unan ur wir sklerijenn.

Gallout a ra ivez ur seurt prederouriezh, sellout ouzh gallusted un diskuliadur *(possibilitas revelationis)*. Gallout a ra zoken, evel, m'en deus graet Sant Tomas en e *Summa contra Gentiles*, levr. III, dizoleiñ e spered an den, ar c'hoant eus un tonkadur dreistnaturel, eus un evurusted a vije gwelidigezh Doue e-unan, daoust d'ar c'hoant-se bezañ dic'halloud a-grenn hèp gras ha donezon dreistnaturel Doue.

Evit al labour-se avat, e ranker en em lakaat estr eget war dachenn an difetis, met ren un enklask war dachenn ar vuhez mont e-barzh dioueroù donañ an ene.

Pezh 'zo d'ober erfin eo gwelout ar bed en e donkadur hag en e finvez, muioc'h eget ennañ e-unan. Pezh 'zo d'ober n'eo ket en em serriñ en natur, met en em zigeriñ evit arvestiñ an dremmwelioù ledanañ.

Maodez GLANNDOUR.

Ar paper timbr

Tennet eo bet ar werz-mañ eus dornskridoù Pengwern miret e Levraoueg broadel Paris (**Fonds celtique, t. 94, p. 186**). An eilskrid a zo bet kaset din gant Herve ar Menn. Un droidigezh c'hallek a zo kevret gant ar werz en dastumad. La Borderie en deus embannet an droidigezh-se moarvat e dibenn e levr **La révolte du papier timbré**, Ar skrid brezhonek a zo bet moulet er gelaouenn **Breiz**, d'ar 6 a viz Du 1932.

A-walc'h a werzioù-pobl disaour ha disneuz a zo bet embannet gant kelc'h-gelaouennoù gouiziek. Ha pa ve bet savet homañ gant Kerambrun pe gant un all par dezhañ, dellezek eo da vezañ adembannet gant **Al liamm - Tir na n-og** evit dudi ar re a lenn c'hoazh brezhoneg.

C'hwek ha nerzhus rann-yezh ar werz. N'en deus ket fellet din kemmañ netra er skrid. Muioc'h a ziaesderioù a zo e-barzh evit al lagad eget evit ar skouarn. Hag ar spered breizhek a drid er werz-mañ a zo dispar. Peadra a zo anezhañ da reiñ da gompren perak e vez komzet ken dibaot a wech eus gwerz **ar paper timbr.** Savet eo bet gant ur gwir varzh, mailh war e yezh ha tamm ebet mevelaet e galon : daou si fall.

Fañch ELIES.

Petra newe zo en Breis ?
Trous a moget zo a leis !

Marc'h ar roue, hag hen kam,
Zo c'houarnet a newe flam,

A c'ha da gass en Breiz Izel
Ar paper timbr hag ar ziel.

C'houec'h kabiten neus Roue Frans,
Tudjentil vras, tud a noblans,

C'houec'h kabiten neus ar Roue,
Da lakat war he hankane (1).

Daou war an dip, daou war ar gouk
A daou all tost da benn e chouk.

(1) **hankane, hinkane, gall. haquenée.**

Skanvan arme neus Roue Frans,
Boezo ket kant livr 'n hon valans !

Ar c'hentan 'nhe doug pavillon
A flourdelizen ar poultron ;

An eil neus eur c'hlewe melget (2)
Na na rei droug da den ebet ;

An drede neus eur gentrou plous
Ewit kravignat al loen lous ;

Ar bevare neus diou bluen,
Unan war he dok kabiten,

Unan war he dok kabiten
Hag eun allek (3) *drek e skouern.*

Gant ar bempet ma'n droug louzou (4),
Ar paper timbr, ar ialc'h c'houllou !

Ialc'h ar Roue, don vel ar mor,
Vel an ifern bepret dior (5).

An diwean, krog bars al lost,
A zo konduer d'ar marc'h post.

Pebes harnes neus ar Roue !
Pebes noblans ! pebes arme !

Na pa c'harijont da gentan
Gant paper timbret er vro-man,

Waint (6) *kempennet gant drulliou,*
A treut evel ar c'hoz delliou.

Ho fri wa hir, ho lagad bras,
Ho diojod gwen a kazi noas ;

(2) **eur c'hlewe melget,** ur c'hleze merglet.
(3) **eun allek,** un all.
(4) **droug louzou,** drouk louzoù (kv. gall. **mauvaise herbe**).
(5) **dior,** digor.
(6) **waint,** ez oant.

Ho dio c'har a wa bijer kleud (7)
Hag ho daou lin skoulmou keuneud.

Mes na waint ket bet pel er vro
Ma voa chenchet hon c'houec'h otro :

Chupen voulons passamantet,
Leroiou sei, hag hi brodet !

Pep a glewe troad olifant
Nevoa prenet hon c'hoec'h krokant.

En ber amzer en hon c'hanton
Ma na voa chanchet ho fesson :

Bizaich ledan, fri liou d'ar gwin,
Daoulagad bian a lirzin,

Kofou kement hag eun donel
Chetu poltred hon c'hoec'h hursel (8).

Ewit ho dougen da Raon (9)
E woe brewet c'hoec'h marc'h limon.

Na pa n'arijent da gentan
Gant paper timbret er vro-man,

Ian Koer a vewe war ar mez,
Doussik, a trankil, en he ez.

Warbenn ma retornjont d'ar ger
A voa bet trubuill 'n hon c'hantier :

D'hon ialc'hijen (10) *a voa koustet*
Ober kalfatin (11) *hon fotret !*

Ma mignonet, ma ne ket foz
Ar pez a lavar ar re goz,

En amzer an dukes Annan,
Ne voa ket gret demp er giz-man.

(7) **bijer kleud,** bizhier kloued.
(8) **hursel,** urcher (?)
(9) **Raon,** Roazhon.
(10) **ialc'hijen,** yilc'hier, l. yalc'h.
(11) **kalfatin,** kv. gall. calfater.

Yezh

Yezhadur bras ar Brezhoneg

GANT *F. KERVELLA*

Evel ur gurunenn war labourioù yezhadurourien ha geriadurourien veur ar Brezhoneg adalek Yehann Lagadeg betek E. Ernod, Fañch Vallée, Roparz Hemon, ez eo bet embannet e ti « Skridoù Breizh » gant F. Kervella e *Yezhadur Bras ar Brezhoneg*. O tiskouez en he nerzh, en he sklaerder hag en he gloar Yezh Vreizh. Levr ur mestr oc'h anaout kevrinoù kuzhetañ ar Brezhoneg ha barrek d'o diskuliañ hep skoazell yezh estren ebet. Hep mar ebet e chomo boemet hag estlammet ouzh un hevelep labour — klokañ, resisañ ha surañ hini bet embannet biskoazh — kement hini a c'hello her prenañ hag her studiañ.

Er vurutelladennig-mañ ne fell din merkañ nemet un nebeudig prederiadennoù hag evezhiadennoù hep klask ober ur studi bizh eus holl gèvrennoù al levr dispar-se.

Skrivet eo ar *Yezhadur* hervez an doare-skrivañ divizet an 8 a viz Gouere 1941, da lavarout eo e K.L.T.G. N'ouzon ket perak avat e weler skrivet *c'hwezadenniñ* hep *zh* e-kreiz ar ger tra m'en deus an oberour kavet mat stagañ ul lost ouzh *furnez, hirnez,* h. a. ha skrivañ neuze *furnezh, hirnezh,* h. a. M'am eus soñj mat e oa bet embannet gant R. Hemon war *Arvor* ur studiadennig a-zivout dibenn ar ger *furnez,* hag hervezañ ne dleer ket skrivañ *furnez* gant *zh*. Evit gwir en e c'heriadur e skriv R. H. *furnez, hirnez,* tra ma ro ez-reizh *hiraezh*.

N'eo ket din-me abegiñ labour-meur an 8 a viz Gouere 1941; met e-touez an traoùigoù na blijont ket din tamm ebet emañ ar stumm *anvioù*. Stummoù evel *div, piv, hiziv* a gaver da vihanañ en ur rannyezh bennak; evit *anvioù* avat, n'her c'haver nep lec'h ebet. D'am soñj-me e tleer kaout e korn pe

---

Notenn. — Ar pennad-mañ a zo bet savet un nebeut mizioù a zo, diouzhtu goude ma oa bet embannet labour Kervella... Rak se e vefe marteze un draig bennak da gemmañ ennañ... Ra zigarezo al lennerien darn eus ar pezh a zo skrivet...

gorn eus Breizh-Izel distagadur pep ger adstummet hervez reolennoù ar beurunvanidigezh. Gwelloc'h war va meno degemer evit liester *anv* an daou stumm : *anvoù* a gaver e Bro-Ouelo (distaget *hanvoù)* hag *anoioù*. Tostoc'h e vefe zoken *anvoù* ouzh ar gwenedeg *hanùeù* hag ar C'hembraeg *enwau*. Ar Gonideg en doa degemeret « hanvioù » hag hanvoù »; peurliesañ e rae gant « hanvo» en e vibl.

Diskouez a ra splann ur frazenn eus *Yezhadur F. Kervella* un dra a bouez bras e-keñver rannyezh Wened : *er gerioù kemeret a-hiniennoù emañ ar pouez-mouezh war an eil silabenn diwezhañ* (p. 49). Daoust d'al lodenn graet da Yezh Wened gant Kervella, e taolenn ar verboù dreist-holl hag ar raganvioù-diskouezañ, e ranker anzav ez eo aberzet d'ar Yezh Unvan, ha na denn an doare-skrivañ nevez nemet da aesaat da Wenediz an deskiñ ar C'h. L. T. Me avat ne gredan ket e vefe diskoulmet evit mat kudenn ar Gwenedeg. Ha techet e vefen kentoc'h da implijout evit ar Gwenedeg hepken ar « zh » a vo, d'am meno aesoc'h da gelenn e Bro Wened eget e K. L. T. (Ar pezh a skrivan amañ a zo ur menoz personel ha ne glaskan ket lakaat ar re all d'hen digemer. Setu perak ec'h implijan er pennad-mañ an doare skrivañ peurunvan.).

Distroomp bremañ d'ar *Yezhadur*. O vezañ m' eo skrivet penn-da-benn e Brezhoneg ez eo evel ur vengleuz pinvidik a dermenioù-gramadeg ha n'eus forzh piv a vo barrek da gelenn ar yezh war-eeun hep kaout ezhomm eus yezh Pariz. Hag a-hend-all o vezañ m'eo klokañ labour war frammadur ar Yezh, e ranko an holl tremen drezañ evit anaout ha barn ar Brezhoneg — zoken enebourien : ur gwall-binijenn evito !

N'am eus ket da varn an urzh heuliet gant an oberour : Reizhskrivadur ha distagadur, ar C'hemmadurioù, ar Verb, an Anv-kadarn, Raganvioù, Anvioù-gwan hag Adverboù, ar Gerioù-harp, Kevreadur al lavarenn, ar Stummañ-gerioù. Talvoudusañ pennadoù eo ar re a studi ar Verboù, ar C'hemmadurioù ha Kevreadur al lavarenn. Marteze e vo kavet diaes ar pennad diwar-benn an distagadur keñveriet ouzh ar reizhskrivadur : labour ur yezhoniour ez eo kentoc'h eget labour ur yezhadurour, gwir eo, met bras-meurbet ez eo e dalvoudegezh e-keñver amzer-da-zont ar yezh.

N'eus nemet meuleudioù da reiñ da daolennoù ar c'hemmadurioù. Aesaet-kenañ e vo labour ar gelennerien ganto. Kavet en deus an Ao. Kervella an tu da glokaat roll ar c'hemmadurioù anavezet betek-ken. Meur a hini, a dra sur, a zo en em gavet souezhet eveldon-me o lenn (p.100) e tleer ober kemmadurioù blot goude an niver-daou gourel, war skouer *daoulagad vras, daoulagad vihan*. Dav eo din anzav emañ ar wirionez gant

F. Kervella. Graet em eus un enklaskig war ar poent-se hag unan bennak, goude lavarout *daoulagad glas* ar wech kentañ, a zo chomet en arvar an eil gwech ha kroget neuze da lavarout *daoulagad c'hlas ;* ne ouie ket mui penaos lavarout dre just. Evit an niver-daou gwregel, avat, ne glot ket giz ar vro-mañ (bro-Dreger) ouzh hini F. Kervella : divskouarn vras a zistager.

Evit pezh a sell ouzh *dour zomm* ha *dour c'hlouar* (p. 96) ez on techet da gemerout an daou stumm-se evel stummoù trefoet. A-raok degemer ar c'hemmadurioù-c'hwezh-se evel kemmadurioù reizh e vefe bet mat ober un enklask dre ar vro a-bezh.

Ne gav ket din ivez e rankfed degemerout kemmadurioù evel *he holl feadra* e-lec'h *he holl beadra* (p. 97).

E-keñver reizh ar ger *amzer* (p. 99) setu amañ peadra da ziskouez ez eo gwregel ar ger-se evit gwir : *homañ eo hoc'h amzer ?* a zo un dro-lavar implijet meurbet. Ha neuze ur c'hrennlavar :

Div, teir amzer en deus an den
Ha n'int heñvel 'n eil ouzh eben

Teirvet kevrenn al levr, diwar-benn ar verboù, a zo da veuliñ penn-da-benn ; ha klokaet eo en un doare dispar gant studi an araogennoù a ya da heul verboù 'zo (p. 341). Marteze kouskoude e vefe un dra bennak da rebech d'an oberour e-keñver ar furmoù dic'hour. P'e weler o sellout kemmadurioù e-giz *dour zomm* evel kemmadurioù reizh, ne gomprener ket perak n'en deus ket graet meneg ebet eus ar stummoù dic'hour gant araogennoù bet diskleriet ken splann gant an Ao. Fave e « *Feiz ha Breizh* ». Stummoù evel *eveldor an-unan* a zo ur binvidigezh d'ar yezh. Rak-se, ur fazi a ra an Ao. Kervella pa skriv (p. 245), *ur seurt goulenn a reer outañ e-unan* pa zlefe skrivañ *ur seurt goulenn a reer ouzhor an-unan* pe da vihanañ *ur seurt goulenn a ra an den outañ e-unan.*

Peogwir emaon gant ar verboù, e vennan merkañ ar fazi a gaver, d'am meno, er bajenn 391. D'ar goulenn : *Ober a reot ar pezh labour-se ?* e responter : *Grin* pa oa dleet respont *Ya* hepmuiken. Un taol-dievezhted n'eo ken, rak displeget mat-tre eo reolennoù ar goulennata hag ar respont er bajenn 247.

Daoust d'ar pezh a lavar oberour ar Yezhadur er bajenn 260, § 433 h. a., e klever ivez e *hini-eñ.*

Evit niveriñ (p. 264) ez eo bev-tre c'hoazh stummoù evel *pemp kant warn-ugent* e-lec'h 2.500.

Er bajenn 305, e vefe mat lakaat *laouen* o e-tal *laouen da,* daoust ma' z eo disheñvel un tammig ar ster. Da skouer : *laouen on d'ober se* ha *laouen on o tegemenn deoc'h.*

Ret e vefe skrivañ (p. 313) *an neizheur* ha n'eo ket *neizheur*

hepken. Troioù evel *disul diwezhañ* pe *disul kentañ (disul gentañ* zoken) n'int ket dizanav d'ar bobl.

Kammed a yafe brav-mat e-kichen *morse* (p. 316-7) ha c'hoazh ma vefe barnet o zalvoudegezh vrezhonek diouzh o orin, n'on ket sur ez afe ar maout gant *morse !*

Mont davet (p. 339) a zo mont wàr-du, mont da gaout ; *mont davit* a zo mont da gerc'hat. (Cf an notennig staget ouzh ar pennad-mañ.)

An nep piv bennak a c'hoantaio skrivañ hervez ijin ar yezh a vo mat dezhañ ober e vad eus kement a zo displeget adalek ar bajenn 389 betek ar bajenn 422. Lennet hag adlennet ar skrivagnerien ar pennad diwar-benn *Kevreadur al Lavarenn* hag e welint o doare-skrivañ o souplaat hag o wevnaat en un doare marzhus.

Ur wech koulskoude ez eo aet F. Kervella, d'am meno, a-enep da ijin ar brezhoneg. Penn-da-benn e Yezhadur e kaver dindan e bluenn *evel ma* e-lec'h *evel pa*. Ret eo diskoulmañ ar gudenn-se evit mat. Kaout a reer alies-alies, e skridoù mistri ar yezh evel R. Hemon, Jakez Riou (Doue d'e bardono), Abeozen, Youenn Drezen ha zoken en oberoù ur skrivagner all ken tost d'ar bobl evel Yeun ar Go ar stumm *evel ma*. Ar stagell gevrennek *evel pa* n'eo ket meneget zoken gant Kervella, ha koulskoude, n'heller ket lavarout emañ dizanav dezhañ peogwir he c'haver implijet er bajenn 98 : *an anv-tra* mein *a zeu alies da vezañ* ar vein *EVEL PA vije un anv-tud*. E gwirionez, ar stumm *EVEL PA* eo ar stumm reizh nemetañ.

Ar wir skrivagnerien bobl ne fiziont morse. Setu amañ div skouer tennet eus *Bleunioù ar Garantez*, romantig koant Koulmig Arvor adembannet gant *Gwalarn* en e niverenn 59 : *evel pa vije* (Doue) *o tiarbenn he c'hoantegezioù* (p. 16) ; *evel pa n'en dije ken gwir da dostaat* (p. 17).
Gwenediz ivez ne fiziont ket war an implij reizh eus *evel pa* : gwelout war-se Gramadeg A. Guillevic ha P. Le Goff, p. 120.

Klotañ a ra c'hoazh *evel pa* gant ar c'hembraeg lec'h ma kaver en hevelep degouezhioù *fel pe bai*. Dija e oa bet tamallet e *Studi hag Ober* da oberour *Itron Varia Garmez* an ober direizh-se eus *evel ma* e-lec'h *evel pa* (S. hag O. n. 16, p. 31). Evit gwir he deus ar stagell *pa* anezhi dre natur ur stagell-amzeriañ, un dalvoudegezh-divizout alies ivez o kevezata gant ma. *Na pa vefen !* Gwenedeg : *pa zehé, petra e hreheh mui ?* (Gilevig, Ar Gov p. 118). Kembraeg : petawn, pebawn. Ret eo eta digemmañ *evel pa* diouzh *evel ma*.

A-raok echuiñ gant va fennad-burutellañ, ne din ket da daburtal diwar-benn reizh ar gerioù *arouez, giz* lakaet gourel gant an Ao. Kervella. Evidon-me ez int gwregel hag e skrivjen *an arouez wellañ, ar c'hiz*. Met anzav a raio an holl a-gevret

ganin n'eus bet biskoazh e yezh ebet ul labour ker kaer diwar-benn ar brezhoneg. Ha kaerañ labour diwar-benn hor yezh a zo bet savet en hor yezh end-eeun ! Levr-diazez kement studi a vo graet diwar-benn lavar Breizh-Izel e vo ; ul levr a ra enor d'an hini en deus e savet, enor d'ar voulerien galonek o deus roet dimp ur mouladur disi koulz lavarout. Un testeni groñs a-enep d'ar grakaotrounez-se hag a gred diskleriañ e pep degouezh, pe skrivañ gant ur bluenn soubet el liv gallek duañ ha trenkañ n'eo ket gouest ar Yezh Vrezhonek da vezañ ur benveg a gelennerezh, ha n'eus ket enni danvez oberoù uhel ! Evito ez eo tonket ar yezh da vervel, ha ne dalv ket ar boan goulenn ma vefe lakaet war roll-studi an danvez-bachelourien, rak ne vije ket nemeur a gelennerien barrek d'he c'helenn er skolioù : Ni, avat, gant ur fiziañs divuzul en amzer-da-zont hor yezh hag en he galloud, a c'hell tañva ar mel dudius n' hell ket ar Vrizh-Vrezhoned-se tennañ eus o « levrioù kozh » poultrennek. Dimp-ni e vo ar garg da gelenn hor pobl en he yezh ha dre he yezh.

M. LE CLERC.

Notenn. — Me a gav din ez eo re ziwezhat kondaoniñ troioù-lavar evel ar re-mañ (Nnn 775, p. 406, evezhiadenn). Ar skritur-Sakr a lavar penaos Doue, goude bezañ krouet ar bed, a ziskuizhas d'ar seizhvet devezh...

Gwir eo e vez graet re alies gant ar « penaos » -se, met kozh-awalc'h ez eo an implij anezhañ. Setu amañ tennet eus Geriadur Gregor a Rostren (embannet er bloaz 1732) ur frazenn bennak diwar an Aviel : **An Avyel a zisceleri deomp PENAUS nep en hem iselay a vezo huellaet** (Cf. p. 505 dindan ar ger « humilier »).

Gwelet em eus « PENAOS » zoken dindan bluenn L. Herrieu... Koulskoude e tleer aliañ ar skrivagnerien d'en em ziwall muiañ ma c'hellint diouzh an implij re stank eus « penaos » evit stagañ un islavarenn ouzh ar verb diskleriañ. Frazennoù evel homañ : « lavarout a reas din penaos e dad a oa bet gwechall e Madagaskar », a zo ponner ha divuhez met n'int ket direizh...

Pet komananter nevez hoc'h eus kavet

evit

AL LIAMM - TIR NA N-OG

Anvoù-lec'hioù

Breizh-Uhel

Ul labour talvoudus-tre ha koustiañsus-meurbet diwar-benn anvoù-lec'hioù Breizh-Uhel a oa bet embannet war niverennoù diwezhañ SAV (1) e-doug ar brezel. Diaes e oa, hep mar, gwiskañ d'an anvoù-lec'hioù-se ar stumm o devije kemeret ma vije bet kendalc'het da gomz brezhoneg er rannvro diberc'hennet gant ar romaneg ha daoust ma c'hellfed chipotal evit meur a c'her, e tleomp meuliñ Teofil Jeusset evit e onestiz, e basianted hag e ouiziegezh, rak danvez fonnus en deus dastumet ha kroueriet. Ur vammenn a anaoudegezh en deus bet ankounac'het siwazh : ar brezhoneg bev, rak estreget evit St Brieg, Roazhon, Pariz, Dukark, an Naoned o deus brezhonegerien Breizh-Izel gerioù da envel kêrioù ha bourc'hioù ar broioù-krec'h, dreist-holl ar re a zo a-hed bevenn an div yezh. D'am soñj e vefe mat ober un enklask war-se penn-da-benn linenn an disparti adalek Plouha betek Damgan. Meur a lizher am eus skrivet da gaout sklerijenn met n'em eus bet biskoazh respont ebet. Rak-se e vo ret d'an neb a fello dezho ober an enklask-se bale ha goulennata an dud pe en em glevout gant brezhonegerien all a youl vat o chom evit ar muiañ war riblenn ar galleg.

Setu amañ bepred, da c'hortoz gwelloc'h ha klokoc'h roll, ar pezhig am eus dastumet evit departamant Aodoù-an-Hanternoz. (Ur fazi bennak a c'hell bezañ e-barzh.) Merkañ a ran da gentañ an anv e galleg ha neuze an anv e brezhoneg hervez an distagadur klevet ganin — hep mennout reiñ ar stumm a dlefe kemerout e brezhoneg unvan — hag ivez, etre krochedoù, pelec'h em eus dastumet anezhañ. Al lizherennoù tevoc'h a verk ez eo pouezmouezhiet ar silabenn, nemet ne reomp ganto nemet pa c'hell bezañ arvar ha... pa vezomp-ñi sur hon-unan.

Dre ma kaved aesoc'h ez eo bet heuliet ar gartenn-zouaroniezh eus an hanternoz d'ar c'hreisteiz. Gant ur gartenn Michelin pe gartenn Almanag ar Post e vo aes-tre heuliañ ac'hanomp.

---

(1) S. o. pajenn 56.

St-Quay-Portrieux	St-Kae Porz Oluod (Gouelo, Kemper-Gwezenneg, St-Jili ar C'hoad)
Plourhan	Plourc'han (»)
Etables	Stol (»)
Lantic	Lañtig (»)
Ntre-Dame de la Cour	Itron Varia Lez (Lañlon, Tresignê)
Treguidel	Tregidel (Kemper-Gwezenneg)
	Treugeudel (Lañlon)
Binic	Binig
Pordic	Porzig
Trégomeur	Tregomeur ha Tregoñmeur
Trémiloir	Tremeloar ha Treumeloar
Plérin	Plerin (Gouelo, Pontrev)
Châtelaudren	ar C'hastell
Plélo	Pleuloc'h (Kemper-Gwezenneg)
	Peurloc'h (St-Yann Kerdaniel)
Plouagat	Plagad
Plouvara	Plouvara
	Ploufara (Lañlon)
Boqueho	Boska (St-Jili ar C'hoad, Kemper-Gwezenneg)
Cohiniac	Koc'hiniag (Landoreg)
Plaintel	Plenten (St-Konan)
Le Leslay	al Lec'hlae (St-Konan, Senon)
St-Gildas	Zeltaz (»)
Le Vx Bourg	Bolc'h-Kintin (»)
St-Bihy	Zan Bic'hi (»)
Quintin	Kintin
St-Brandan	Samdan (St-Konan, Senon)
Lanfains	Lañfeun (»)
Forêt de Lorges	Forest Lorj (»)
La Harmoye	Lac'harmoed (»)
Bodéo	Bodeo
Cartravers	Kartrave (St-Konan)
St Martin-des-Prés	St-Varzin (St-Jili, Plijo)
	St-Martin (St-Vaeg, Korlae)
Allineuc	Alineug (Korlae)
Le Ht-Corlay	ar Goz-Korlae (»)
Petit-Paris	Pariziz (»)
Porte-au-Moine	Porz Uénèc'h, d. l. e. Porzh-ar-Venec'h (Korlae)
Merléac	Merleag (»)
Uzel	Uzel (»)
St-Mayeux	Zant Vaeg (»)
Le Quilio	ar C'hilio, ar C'hiliaou (»)
St-Gilles Vx Marché	Jañjeuli C'houarc'had (»)
St-Thelo	Zanteulo (»)
St-Caradec	Zant Karadeg (»)
St-Guen	Zant Uen (»)

Notennoù :

1. — An divlizherenn **ae** a zo da zistagañ **ê**, 'vel e **laezh**, hervez doare-distagañ Treger-Kernev.

2. — Meur a hini a vo bet souezhet o welout ar ger **uénèc'h**. Ranket hon eus amprestañ skritur ar gwenedeg da lakaat sklaeroc'h an traoù. Ar yezhoniourien a vicher a c'hello ouzhpenn eveshaat ouzh ar c'hemmadur M/U : **uénèch** e-lec'h **venec'h**. Ar venec'h-se eo o deus bet savet parrez St-Varzhin, 'lec'h ma kaver bepred ar **prioldi**. Brudet eo **Porzh-ar-Venec'h** (etre St-Varzhin ha Merleag) en abeg d'ar foarioù a reer eno.

KLERG.

Anvioù-Lec'hioù Breizh-Uhel

KENTSKRID

Kavet e vezo el linennoù-mañ da heul kendalc'h ar studiadenn embannet er gelaouenn SAV, eus an niverenn 27 d'an niverenn 31 (Nevez-Amzer 1943 - Nevez - Amzer 1944) (1), gant leizh a reizhadennoù, a notennoù nevez hag ur stagadenn fonnus.

Ma c'hoarvezfe gant al lennerien kavout faziennoù pe abeg eñ labour-mañ, ra vezint truezus ouzh an oberour a rankas e adsevel penn-da-benn hep levraoueg ebet hag en dienez a bep tra, goude ma voe laeret digantañ e baperoù da vare an darvoudoù skrijus eus ar bloaz 1944.

Spi en deus, koulskoude, daoust pegen diglok e vefe e labour e vo talvoudus evit istor, lec'hanvadurezh ha lennegezh Vreizh.

MAMENNOU NEVEZ

Levraoueg dre vras : A. Dauzat, « La Toponymie Française », 1939 (meur a anv galian-romanek na gaver ket e levr d'Arbois de Jubainville a zo displeget eno).

Levraoueg a-zivout Breizh a-bezh : Dom Morice,, « Preuves pour servir à l'Histoire de Bretagne » (meur a ziell gozh a zo moulet eno).

(1) e gwerzh, 50 lur pep hini.

Anvioù-Lec'hioù Breizh-Uhel

REIZHADENNOU

Acigné, R.	*Aginieg*	A zo reishoc'h. Lakaat e-keñver « Guignac » (gwechall « Aguignac »), kêriadenn e parrez Morzel, 12 kilometrad e tu mervent eus Roazhon. — Bourc'h Aginieg a zo da 13 kd e tu ar reter eus ar gêrbenn.
Aigrefeuille, N.	*Egrefouilh*	Hervez lezenn an amprestadennoù latin er yezhoù breizhek e teu A da E e penn ar gerioù. E-keñver ar gourfennger lakaat ar **Fouilhez** = *Foliada, M. n. B.

Aucaleuc, S. M.	*Askoleg*	Ar ger **askol** a oa gwechall **oskal. Oscalloc** = Askoleg.
Bouexière (la), R.	*Beuzaer*	An dibenn-ger latin **-aria** a zeu da vezañ **-aer.** ***Pervencaria**-(Prinquiau) = Prerenquer (1115).
Bourg-des-Comptes, R.	Bourc'h-koum	Savet eo ar vourc'h-mañ a-us traonienn ar Winun (**cumba**-koum en hengeltiek Galia).
Caulnes, S. M.	Kaon (1)	A zo reishoc'h. — Ar vartezeadenn *** Calinius** (fundus) a zo harpet war « Chalagnac » ha « Chaligné » = **Caliniacum,** T. F.
Chapelle-Chaussée (la) S. M.	Chapel-Galzez (ar)	**Calceata** a vije deut gwirheñvel *** Kalzez** e brezhoneg.
Châteauneuf-d'I.-et-V., S. M.	Kastell-Noez	Keñveriit ouzh **Lanoes,** IXet ktd (Lanoez-meur) ha **Lannoez,** XIIIet k t d (Lanoez-Bihan).
Clayes, R.	Kleuz	**Cleus,** furm gozh meneget gant Bossard.
Combourg, D.	Komborn	*** Cumba-borna** = eienenn en traoñ pe *** Comboronate** = lec'h fardellek.
Cornillé, R.	Kornelieg	a vije gwelloc'h.
Crehen, S. M.	Kerhan	a vije reishoc'h. — **Han,** anv ur sant a gaver e Trehan (Bro Leon).
Epiniac, D.	Spinieg	a hañval bezañ ar furm reizh rak implijet eo bet awechoù ar gourfennger **-acum** evit anvioù-gwez. S. o Dauzat, T.F.
Erbrée, R.	Ervoreg (Gwizurieg)	*** Arboreadum.** (Sellit ouzh an notenn a-zioc'h homañ).
Escoublac, N.	Eskoubleg	*** Scopilacum.** — « Escublac », kreisteiz Bro-C'hall, a oa gwechall **Escuplac** T.F. — Touellus eo bet an anv-se evit ar skrivagner brezhon hag a vennas gwelout ennañ ar ger « eskob ».

(1) Kartenn R. Delaporte.

Fay-de-Bretagne, N.	Faou-Naoned (ar)	A vije gwelloc'h o vezañ ma teu an anv-se eus **Fageus,** A.D.
Feins, R.	Fens	Keñveriañ ouzh « Lanfains » etre Kintin ha Korle.
Fougeray (Le Grand-), N.	Felgerieg-Meur	A vije gwelloc'h peogwir e kaver **Felgeriacum** en XIIet ktd hag a zo ur furm vrezhonekaet-rik.
Fougères, R.	Felger	* **Filicaria.** — Hervez lezenn an amprestadennoù latin merket gant Loth (M.L.B.) e teu I da vezañ E e brezhoneg.
Gaël, S. M.	Gwazel	A vije reishoc'h. N'ez ket da goll **d/z** ar brezhoneg.
Guégon, Gw.	Gwezgon	S. o. an notenn a-zioc'h homañ.
Guenrouët	Gweroued	A vije reishoc'h* gouez da Loth. Teurel evezh ouzh ur furm all : **Guenret,** gant strishadur ar silabenn ziwezhañ.
Guichen, S. M.	Gwizian	A vije gwelloc'h, rak kavout a reer **Guithian,** anv ur sant meneget e S.B. — Mouget eo bet ar brezhoneg el lec'h-se er mare ma 'z ae an **th** da **z** ; deut eo da vezañ **ch** e galleg. A-hend-hall, kemmet eo bet an dibenn-ger **-an** e **-en** dindan levezon ar galleg.
Hédé, R.	Hazou	A vije gwelloc'h, rak kavout a reer **Hazou,** anv-gour e mare St-Erwan (XIIIet ktd).
Iffendic, S. M.	Hifindig	A vefe reishoc'h, rak kemmadur ar pouez-mouezh en deus lakaet an L da gouezhañ. **Hilfintic** a oa pouezet war ar silabenn gentañ.
Lamballe, P.	Lambaol (B.-U.)	A vije reishoc'h. Keñveriañ ouzh Lambaol Enez-Eusa.
Landéan, R.	Landehan -ar-C'hoad	Heñvel eo an anv-mañ ouzh an hini a heul...
Landéhen, P.	Landehan war-ar-Maez	Amañ e kaver ur furm lidus eus anv sant **Tehan** hag a zo berraet e anvioù-lec'h **Kêr-Han, Tre-Han.**

Laurenan, P.	Lokronan (B.-U.)	A zo ar furm reizh. Keñveriañ ouzh Lokronan e bro-Gernev.
Lohéac, S. M.	Louzieg	Re gozh ar barrez-se a zistage **Lôzia,** gouez d'an Ao. Praud de la Monnerie. Bez' ez eo un anv heñvel ouzh hini Loudieg, . levezonet diwezhatoc'h gant ar brezhoneg, avat (**d** o vezañ kemmet e **z**). N'eus forzh penaos, **Lochiacum** a oa ur furm drefoedachet gant ar galleg, deut en-dro er vro-se.
Loroux (Le), R.	Oraour (An)	A vefe reishoc'h. Lakait e kemm **Oradour** e bro-Okitania.
Louvigné-du-Désert, R.	Louvinieg (-an-Dezerz)	Implijet eo **dezerz** e skridoù krennvrezhonek (Ernod).
Mauron, S. M.	Maouron	Taolit pled ouzh emdroerezh ar ger latin **-aura** (e brezhoneg = **aour**), M. L. B.
Merdrignac, S. M.	Merenieg	**Medregnac,** 1220. — Mouget eo bet ar brezhoneg er vro-se kent ma kollas an **d** e gerioù amprestet digant al latin. Deut war e lerc'h, ar galleg en deus miret an **d**-se hag a gouezh ivez e Bro-C'hall. Keñveriañ « Meyrinhac », T.F.
Montertelot, Gw.	Mouster-Telo	« Monter » a zo ur furm strishaet eus **monasterium.** Keñveriañ « Montreuil », « Montoir » h. a.
Noë-Blanche (La), R.	Noez-Baen (An)	Heñvel eo an anv-mañ ouzh Lanoez-Meur ha Lanoez-Bihan, hogen n'eo ket kammgemeret evit ul **lann,** rak emañ war harzoù ar vro romanek-rik.
Pancé, R.	Panzeg	**Panzego,** IXvet ktd, a ziskouez anat e tistage ar Vrezhoned er mare-se **-eg** an anvioù latin deveret eus **-acum.**
Piriac, N.	Penkerieg	Daou anv disheñvel en deus al lec'h-se e gwirionez : unan brezhonek (**Penn** = beg-douar er mor) ; an eil tennet diouzh al latin (**Quiriac** : keñveriañ **Aula Quiriaca** = « Lesguiriac » e Gwerann, lec'h meneget gant Gregor a d-Tours). I latin a gemmas en E ez-reizh.

Piré, R.	Perieg	A vefe gwelloc'h abalamour da gemmadur I/E. Ouzhpenn-se, sellit ouzh **Perioc** e Plouaergar meneget gant Bossard.
Plancoët, P.	Plangoad	A vefe reishoc'h rak an anv-mañ a zo da zisrannañ evel-se; **Planum,** furm c'hourel eus **plana** = kompezenn + **Koad,** un anv hanter latin, hanter vrezhonek eo.
Plénée-Jugon, P.	Plounez-B. U.	Lakaat an anv-mañ e-keñver Plounez, tost da Bempoull.
Plerguer, D.	Plouaergar	Furm reizh an anv-se a oa **Aer-car** e mare an henvrezhoneg gouez da Loth.
Plessé, N.	Plesez	N'eo ket ur **plou** brezhon. Heñvel ouzh un dibenn-ger romanek eo **Sei.** Merkit na gaver ket evit al lec'h-mañ furmoù kozh skrivet **Plou** evel ma kaver evit Plougastel B.U. da skouer. N'emañ ket bourc'h Plesez er rannvro ma kaver enni parrezioù o teraouiñ gant **Plou-.** Evel-se, n'e o nemet faltazi ur skrivagner brezhon ar furm iskis : **Plebs qui dicitur Sei.** Ken didalvez hag an hini graet gant ur skrivagner gallek pa droas hemañ Penpont dre **Panis pons,** « pont ar bara ».
Plédéliac, P.	Ploudeliaw	A vefe gwelloc'h hervez menoz Loth. Teurel pled e reer **Landivijaviz** eus tud Landivizio, a-hend-all. Stumm gwirion anvioù ar sent-se a zo, eta, **Teliaw, Tiviziaw** h. a.
Plestan, P.	Plouestan	A vefe reishoc'h.
Plumaudan, S. M.	Plouvaodan	A zo ar furm emdroet bete vremañ. Keñveriañ **Lanvaodan,** bro-Wened — **Plomaldan** (e-tro 1130) a ziskouez e komzed c'hoazh ar brezhoneg eno.
Quédillac, S.M.	Kaezilieg	A vefe reishoc'h e-keñver ar soniadouriezh : **a** a zeu da vezañ **e,** hag **u** en em strisha en **i.**

Quintenic, P.	Kinteniz	* **QUINTINITUS (fundus).** Pell amzer e vanas bev ar brezhoneg er vro-se evit ma vije bet kammgemeret ar goufennger latin **-it (us)** evit ar gourfennger brezhoneg **ig.**
Rézé, N.	Raziez	A vije gwelloc'h rak deut e vije ar gourrfennger **-ate** da vezañ **-ez** (gwirheñvel) e brezhoneg. **Raciate** a dalv kement ha « lec'h ar raden » en hengeltiek, M.M. Notennoù, 1946.
Réminiac, S. M.	Ruvinieg	A vije reishoc'h.
Romillé, S. M.	Rovelieg	A vije gwelloc'h, rak I a gemm en E hag M e V.
Riaillé, N.	Reolieg	* **Reguliacum,** deveret eus **Regulus,** a zo deuet da vezañ « Reillac, Rilhac ha Rilhat » e bro-Okitania (T.F.).
Ruffiac, S. M.	Rufieg (-Pourc'hoad)	* **Ruffiacum.** — Keñveriañ ouzh Rouffiac, ok.
St-Gildas-des-Bois, N.	St-Weltaz-Lambrizig	**Lanpridic** a zeu da vezañ **Lambrizig,** evel **Lann-Paol** a zeu da vezañ **Lambaol.** Keñveriañ **Brizig** (furm reizh, a gav din) gant **(Skav) Briz** (St-Viaud).
St-Julien-de-Vouvantes, N.	St-Sulian-Gwent	« Vouvantes » a seblant bezañ an anv hengeltiek **vove** gant ar gourfennger latin **-entia.** Keñveriañ « Vouvant » (Vendée) **Vovent.**
St-Malo-de-Phily, S. M.	St-Malou-Felig	* **Felicius (locus)** = lec'h al levenez. Klotañ a rae mat-tre an anv-se ouzh gweledva kaer ar stêr Winun. Dalc'het e voe betek an deiz ma voe degaset drezañ relegoù St-Malou o tont en-dro e Breizh (VIIIvet ktd)..
St-Mars-la-Jaille, N.	St-Meurzh-C'hall	Gallia a zo deuet da vezañ un anv-den a gaver e **Jaillac** « Jaille » e meur a lec'h eus Bro-C'hall. Tennet eo bet diouti **(Galliacum),** bro-Okitania, **T.F.**

St-Meloir-des Ondes, D.	St-Melar-en-Arvor	Bez' ez eo St-Melar (**Maglorius** er skridoù latin), eil eskob Dol, patron ar barrez-mañ, ha neket St-Melar (« Méloir » e galleg) priñs eus bro-Gernev, drouklazhet gant e dud. Touellet eo bet an Ao. Bossard... **Lanmeur Melar** a zo Lanveur e bro-Dreger. — Bez' e oa ur manati savet gant Melar eus Dol; edo, avat, en enezenn **Sargia** (Sercq), en tu-all da enez Jerze.
St-Suliac, S. M.	St-Suliaw	A zo ar furm reizh, gouez d'an Ao. Loth. E rannyezh c'hallek Breizh-Uhel, e tistager « St-Suliâ », treuzskrivet e yezh ar Stad diwar skouer an anvioù galian-romanek en -AC.
St-Viaud, N.	Skavbrizh	A zo gwelloc'h, rak seblantout a ra bezañ « gwezenn skav-briz » marteze : ur wezenn aes da welout a-bell ; ar vourc'h o vezañ bet savet war un uhelenn dost d'al Loer.
Tinténiac, S.M.	Tintenieg	A vefe reishoc'h (I o kemmañ en E). Seblantout a ra an anv-se bezañ deut eus ⋆ **Quintiniacum.** Tanavaet eo bet ar soniad K, nemetken.
Touvois, N.	Tolwaé	**Tollens viam** a vije deut da vezañ **Tol-wae** e brezhoneg, a gav din. **V** e kreiz ur ger o kemman e **W** (**Darwal** = Derval, Bouwron = Bouvron, IX-vet Ktd). A-hend-all, teurel pled ouzh kemmadur an anv « veie » (furm reizh galleg Breizh-Uhel) dindan levezon galleg ar Stad.
Tressé, D.	Trezeg	Dont a ra an anv-se eus ⋆ **Tricciacum,** deveret eus **Triccius,** anv-den latin ; deut eo da vezañ Treyssac, Tressac, Trepsat e bro-Okitania, T.F. -Ar gourfennger **-é** a ziskouez e talc'has an dud da gomz galleg er barrez-se.
Vivier (Le), D.	Gwiniaw	(gant un N) a zo ar furm reizh (ha gant an dibenn-ger AW e-lec'h O, evel ma venne an Ao. Loth).

Yvignac, S. M.	Hifiniag	S o an notenn a-zivout Hifindig (Iffendic). R e t eo mirout an dibenn-ger -AG en anvioù sent evel-se evit lakaat kemm etrezo hag anvioù-lec'h romanek en **-acum** deut da vezañ -EG.

T. JEUSSET.

Un Torkad Gerioù

dastumet gant Yeun TOULHOET

— *Berradurioù : Ar C'H Ar C'Hab; K* Kemper; *D* Douarnenez ; *G* Gwaien ; *Pl* Plogonneg ; *R* Rosporden.
KI, KU Kernev Izel, Uhel ; *L* Leon ;
TI, TU Treger Izel, Uhel.
— Berradurioù yezhadur evel boaz.

AJINAN v chikardañ, uzañ, *taquiner*. Tud 'zo a zistag añjinañ. D, K, G.

AJINER g.

AMPANV, ober an a. = ober van, ober an neuz. K.

ANJORN g ur gunudenn a vefe troet aes a-walc'h gant ar galleg *muffle*.

ANJORNIN v ober an añjorn. D, G.

ANJORNEREZH.

ATAPIAN v mont sot gant un dra bennak ha dreist-holl gant e arc'hant. Dont da vezañ pizh. A c'hellfe bezañ skrivet marteze ATAPILHAN. R.

ATAPIET ag aet pitilh ha pizh-tre gant e wenneien. Kreñvoc'h eo ar ster eget e pizh, kevatal gant skragn. E Leon ez anavezer ar ger-se : *n'on ket atapïet gant an dramañ* = n'on ket dedennet... *Atapïet eo gant ar c'hezeg*. Anat eo kar ar gerioù-mañ da *atapi, manie*, hervez Yeun ar Go. Un dra bennak o deus ivez da welout gant *pitilh, pilh*.

BADOUELLET, BADUELLET ag badaouet, trellet. D, KU, TU.

BADOUELLUS ag badaouüs, trellus. Ur ger eus ar rummad *bat, bad* o gwrizienn. War un dro gant an div-mañ e tle bezañ ivez div gomzenn all : *badouelliñ* v badaouiñ, trellañ ; *badouell* pe *badaouell* ak tra drellus, badaouüs pe batadenn.

BAC'H ag 1. *bac'h eo an hent*. Un hent bac'h = *un cul de sac*. 2. ur sal vac'h = *une salle renfermée*, a denner fall e anal enni peogwir ez eus re a dud. Kv. *bac'hellat*, tennañ fall e anal, bezañ tapet gant ar berr-anal. 3. *bac'h eo ar park* = n'eus ket ar gwir da dremen drezañ.

BAC'HAN v (C'H blot) 1. tapout, pakañ, klozañ, serriñ e-barzh un dra, ul lec'h : kevell da vac'hañ ligistri (Bilzig) 2. berziañ, difenn an tremen war e zouaroù : *bac'het en deus ouzhin* = *il me défend de passer, il m'a enlevé le droit de passage*.

BAC'HER g *garde champêtre*. (Gwitalmeze.)

BAC'H gg ur c'hrog ispisial disheñvel diouzh ar c'hrogteiñ L.

BALLOGOU l *bogues de châtaignes.*

BEG TOULL a vez graet eus an hini a ya da gontañ, kerkent ha klevet, ar pezh a zo bet lavaret dezhañ e sekred.

BELC'HOU l nadozioù-pin, briñsoù-sapin. Ivez *elc'hoù.* D. E Gwaien : *barboù.*

BEZAN OUZH v kaout droug, taeriñ ouzh ub. *Ouzh piv emaoc'h ? Contre qui en avez-vous ?* D, G.

BEZAN A RA pe BOUT A RA. *Bez' ez eus* e KU.

BEULZ g hag ag droch, skoelf, cheulk, *nigaud, benêt. Hounnezh a zo beulz, ne gompren ket mat an traoù.* Ivez BEUZ.

BEURLEG g ur pesk : *tacaud* G ; moulleg e D.

BISIGOU l brulu, Pl.

BISIG-MEON, bleuñv ar graoñgelvezenn.

BLOGOU l avaloù-pin, Pl.

BLONEGENN gg un tamm koatach a-istribilh ouzh ar sol, da lakaat al lard L ; d, KI ez eo anavezet ar ger dindan ar stummoù *bronedenn-lard, bronekenn.*

BIDANIG, laouenanig L ; Y. Drezen a implij an anv *sidanig,* marteze evit ul labous all.

BOKEDOU-KOUKOU l *violette* K, R ; *jacinthe* G.

BOKEDOU-DRASK l brulu D, G, K, R. Strakal pe draskañ a reont p'o flastrer. Abalamour dezho moarvat e vez lavaret : *Kerzh da bark pistrakig* D, G, evit *Kerzh da strakal brulu. — Aet eo da bark pistrakig* = marv eo.

BODENN gg strollad. Ur vodenn dud, ur vodenn dier, ur vodenn wez G, Ar C'h.

BOUETER g prezeb ArC'H.

BOULOU-HOGAN l frouezh ruz ar spern-gwenn. *Hogan* e Gwitalmeze, *bouloù-dogan* e Sizun, *digen-dogen* tro-war-dro Brest.

BOUT ag *chom bout, bezañ bout* = chom hep dont a-benn eus un dra bennak. D.

BOUZAR-KLOC'H, bouzar-tre KI. E Gorre-Leon, *bouzar-glez, bouzar-gleñv.*

BRONDU ag limestra gant ar riv (daouarn, dremm) ; bloñset diwar daolioù KU.

BRUN ag ruz, rouz, pa vez keal eus blev (Leon).

KAEZH ag ne dalv ket hepken *paour* hogen ivez *ker.* A-wechoù, pa vez anv-kadarn, e talv kement ha *sot, nay. Nag ur c'haezh : quel niais.*

KAC'HALANIG g *freluquet* G, D.

KALASTRENN gg penn a-dreñv un den D.

KAS BORN Born a reer eus an teil hag ar geot a zeu war

ar soc'h pa vezer oc'h arat. Kas born a zo ul labour a vez laosket d'ober gant ar mousig a red a-hed an ant ur vazh en e zorn : ar *c'has-born* a vez graet eus ar mousig-se ; dre fent e leverer *kazh born*. Atav em eus klevet *born* implijet gant ar verb *kas*, morse e-unan. *Ale, kemer ur vazh. Me zo 'vont gant an arar ha te 'gaso born din.* KI. E Bro-Leon e klever : *kas prennad. (Notenn gant an Embanner : Ernault* ha *Vallée* a ro ar gerioù *karzh prenn (karzh* evit *skarzh)* ha *karzhprennat*, a zo reishoc'h eget ar stumm leonek roet gant Y. T.

KAZH-ROUZ anv pe lesanv ur pesk, *roussette*. Diouzh an dud, zoken ar merc'hed, pikoù panez war o dremm, e vez graet *kazh-rouz* ivez dre fent. D, G.

KEN-HA-KEN rkv e leizh, ur bern, kalz. *Plijadur hon eus bet ken-ha-ken.*

KER-DU ker-koustus, koustus-kenañ.

KERNEZ gg diouzh an dud, ar merc'hed dreist-holl, e vez lavaret : *hounnezh 'zo ur gernez vat !* = ur vaouez drouk-tre. Ar ster boas a zo anavezet-mat ivez : *bloavezh ar gernez*. D, G.

KERNEVELL gg furm leonek kernigell.

KESTAD, KEST stumm lies ar ger KASED *caisse* KI.

KLEMMUSENN gg ur plac'h a vez atav o klemm. D, G.

KLEMMUSER g.

KLEMMUSIN v.

KLEMMUSKENNIN v L.

KLOK ag 1. *Mont a ra klok deoc'h = il vous va bien*, o komz eus ur gwiskamant. 2. sot, diot. *Tud klok evel ar re-se ne weler ket alies* R, K.

KORNILLI l preñved ar c'hoad L.

KOLBORN g meur a duilhenn ed savet en ur bern, heñvel a-walc'h ouzh ul lochenn, ArC'H.

KOUCH, KOUCHIG, PENN-KOUCH g pilpouz D, G.

KOU(I)GN, KOUILH g ozhac'h, R. Pl.

KOUMOUDENN gg plac'h diegus D, G.

KOUSK-AE g ar pennad-kousk goude merenn. Lavaret e vez ivez *an ae* D, G, ArC'H.

KRAFAN dic'hastañ, fustañ. *Roget ec'h eus da vragoù, Perig ; te 'vo krafet gant da vamm.*

KREIZ ag krenn, etre ; *un den kreiz, ur c'hreizden.*

KURZHIN, KURZHAL bihanaat en ur gomz eus an dud, an traoù, an dilhad. *Kurzhiñ a reer dre ma koshaer.* D, G, Pl, Ar C'hastell N.

DAOULANIG g laouenanig.

DAO ger-bugel. *Ober dao* = skeiñ.

DEGOUEZHOUT klotañ. *Ur chupenn c'hlazik ne zegouezh ket gant un tog bigoudenn.*

DIABAF ag divannnac'h, Leon. E KI *divadaou. Divadaouet* = divezvet.

DIFRAMMER g *concasseur* TI.

DIGRIZAN v dont da vezañ mat, kuñv (tud) ; flour (traoù). Tennañ al louzoù fall eus an douar. Leon. *Digrizañ an dour* = klouaraat R.

DISKRAGAN digeriñ bras e zaoulagad pa vezer souezhet. *Un den diskraget*, KI. E Leon e klever *diskorbellañ*. Anavezet eo ivez *dislontrañ* ha *difloupañ*.

DISMERAN v *bouleverser. Dismeret eo bet e zouaroù gant an toull o deus graet ar soudarded.*

DISPAC'HADEG gg ur bern traoù mesk-ha-mell.

DISPLEDONI gg viloni falloni (Goelo).

DIVOULLAN v adaozañ ar rouedoù G.

DROCHEREZH g.

DROC'HANIG g laouenanig L.

EO pennad-kousk goude merenn ArC'H.

E-SER *Lavaret em eus an dra-se e-ser c'hoarzhin, histoire de rire.*

EVIT AR WECH a-viskoazh.

EVN-KAZH *chat-huant* (Goelo).

FARADAN v *lutiner.*

FES al lec'h war ar mor ma kaser ar vag da loriañ D, ArC'H.

FINOUEL (taol-mouezh war Fi) ;

ARAR-FINOUEL ur seurt arar a raed gantañ gwechall e Leon d'ober ervennoù don.

FLIK-FLAO brulu Ped.

FLIPENN gg an dour a vez stlapet ouzh an dud gant ar mor. Ur banne (sistr, gwin) D, G.

FURUGNAL v trouzal evel ma ra ar c'hole-tarv R.

GALL ag besteod, gak, E K : sot.

GARVEN balan-bugel P.

GLIZHACHENN gg glav bihan ha padus G.

GOUENN. Pa c'houlenner ouzh ur martolod o tont eus ar mor hag eñ en deus graet peskerezh vat, e respont : *Nann, ar ouenn hepken*, d. l. e. un nebeut-tre.

Ar vugale-se a zo trec'h d'o gouenn = kreñvoc'h ha speredekoc'h eget o c'herent.

GOUR, GOUR EBET a dalvez evit *netra, tra ebet. Amañ n'eus gour da reiñ d'an dud baour.* Implijet alies gant un anv war e lerc'h : *n'eus gour wezenn.*

GRUCHADET helmoet, harpet D, Plouhineg.

GWALL BEZH paotr pe plac'h drouk KU.

HEOLIKIN v tommheoliañ.

HIRVOUD g hiraezh.

CHATOU l skosilli war an hent TI. *(Chekoù* e Leon. Notenn gant D. K. K.)

CHEULK g hag ag sot, diot D.

CHIPIG g un draig bennak dister na ouzer ket petra ober anezhi D.

CHINKIN g -ED seurt moulleg D.

CHOMAJOU l ti-annez.

C'HWEZHIGELL. *C'h. 'zo ganti* = dougerez eo D. G.

C'HWISTIKLENV g *chardonneret* (Gouelo). Goulenn hag azgoulenn a ra : *'P eus ket a vutun ? Kaet davet !*

INGAL l. ak emglev (Montroulez) 2. rkv atav, dalc'hmat D.

YAC'H-BEUZ, YAC'H-PILH.

YARIN v leziregañ, loriñ D.

JIGOUDENNN gg yod gwinizh pe kerc'h gant o flusk TU.

JOA VIL. Setu penaos e reer e Leon eus an displijadur a vez goude ur fals spi, ur goanag gaou.

LAGAD-YAR g bleunienn ruz, gwenn e-kreiz. Trouioù sorserezh a vez graet gantañ. N'eus ken fregiñ ar bokedoù, troazhañ warno hag o lezel war an douar. An hini a yelo warno a gollo e ene R.

LANDIVIZIAVIZ tud Landi L.

LABOUS-KAZH, LABOUS-PAOT g kaouenn. Diouzh an noz e glever o c'harmiñ : « *Paot, paot, paot !* » Ivez *Labous-skrijer.*

LATOUS ag lous, lor. D.

LATOUZ g -ED.

LATOUZAN.

LIANT ag skedus KI.

LIANTIN v.

LIP -tre, -meurbet. *Fuloret-lip R.* (War F. ha B. ebrel 1927 p. 85, bann 1,, linenn 18 *ur gwaz da vat oc'h ober e stal d'unan all, lip ha lip.* Notenn gt an E.).

LOP g reiñ e lop d'ur fri lous = kannañ ur fri mic'hi.

LOR ag feneant, lous. Er C'hab, amzer lor = amzer arnev gant glav hag avel.

LORIN v yariñ, koll e amzer.

LUGACHENN gg glav bihan.

LUGAN ve pegiñ, kregiñ en ur gomz eus an traoù. *Ur vazh taolet en ur wezenn a c'hell chom luget enni.*

LUG FhB, ebrel 1927, p. 84, b. 1, l. 13 « *Piv a oar ha ne gavimp ket a lug ?* » gant an notenn : *lug = peg, krog.*

LUTIN Ar re o deus « debret kaoc'h al lutin » a oar an traoù en a-raok. *Bezañ lutinet* = bezañ sorset. D.

MANTOUS ag *bec-de-lièvre.*

MESTER g ar framm koad a-us d'ar siminal, dezhañ div, teir ha betek pemp estajerenn en tiegezhioù pinvidik KJ.

MEUDENN gg an ere da stagañ meur a zramm a-gevret evit ober un duilh D.

MEUSKENN gg duilh ; meur a zramm ereet. Alies *meuchenn* KU.

MORFONT ag lous, digempenn.

MORFONTADENN, MORFONTEZ plac'h strouilh.

MORFONTIN lousañ D.

NOILH *ober n.* = noilhat.

PAOGEN g -où al lec'h ma talc'her peg en arar.

PAILHEREZ, PAILHEDENN pillig da fritañ.

PALEFARZHENN, er rouedoù unan eus ar pevar zamm neud a ra ur c'harrezig D.

PER, PERON gg pillig lostek.

PERIG AR WERC'HEZ frouezh ar spern-gwenn TI.

PERON, PIRON g -ED pironneau D, G.

PIGNED g -EDOU, -IDI goroù, heskedoù L.

PITAC'HE kazh-mezv (Plouhineg).

PLADINENN gg an tamm houarn tanav a vez lakaet war an trebez etre ar billig hag an tan. KI. Lavarout a reer ivez *poz kaer* (??).

POT, POTIG Fañch, Fañchig TI.

POT KOZH, POTIG KOZH 1. an daoulin ; 2. ur seurt pengos trizroadek da zrailhañ koad TI.

POROD g -OU roud-karr TI.

RAKENN kelc'h koad pe houarn a saver a-hed ar wern dre fard ar gouelioù.

RAZHEDENN gg razh D, ArC'H.

ROUPEZ as -ENN kaol-irvin TI.

SARPANT g krog daouvegek da dennañ an avaloù-douar.

SKARP ag blev skarp, penn skarp : tuchad blev diskempenn ha diaes da zirouestlañ. Blev skarpet.

SKOUTAD pennad, boutad amzer R.

SKRAGN ag pizh-tre.

SKROENJAL v trouzal en ur gomz eus ar moc'h R.

SELLIDIK ag un tommig pizh d'e wenneien D.

SICHANT ag laouen, drant. E Leon, *daoulagad sichant* a zo *daoulagad lamm er park*.

SICHANTAAT v.

STAL-ZOUR gg ar blankenn e-lec'h ma lakaer al listri skaotet da sec'hañ.

STLIBIKAN v strinkañ dour KI.

STRAONIKAN v koll e holl arc'hant R.

STRANIKIN v *tricher* (o c'hoari).

STRAPOU skoselloù en hent TI.

TAFANIN v lousañ, moc'hañ.
TAFANER g D, G.
TAFUS ag diaes e dreizhañ (boued) L.
TEUC'H g ur seurt geot gant delioù ledan mat d'ar c'honikled. KI.
TEUC'HAN v fardañ buan (boued) ArC'H.
TEURK g *teureug, teuleg, teurc'h* tique.
TEUT mont dre an t. = a-dastorn.
TEUZER g blaz mat. *An t. zo gantañ* = mat dreist eo D.
TOUPINAN, flatrañ KI.
TOUPINER.
TREIZH ag (boued) aes da dremen L.
TREUZADENN, TREUZADELL estajerenn.
TRINK ag gwidreüs R.
TRINKENN gg stal, estajerenn.
WAR-REZ en urzh. *Lakaat an traoù war o rez.*
WAR-DRES war-bouez. *Bale a ra ar re gozh war o dresig.*

Gallout a reer kaout adembannadur

Geriadur Brezhonek - Gallek

Roparz HEMON

evit 495 lur en holl levrdioù mat ha digant

Skridoù Breizh

(« **Editions de Bretagne** », **Square du Casino, La Baule ,L.-I.**)

C. C. P. Nantes 1116-64

Da zont er-maez hep dale :
Adembannadur yezhadur Roparz HEMON,
bet moulet e 1.940

Kelc'h Gwalarn

Kelc'hlizher d'an Izili

Ebrel 1948.

Emañ KELC'H GWALARN o studiañ ar goulenn :
Penaos lakaat ar muiañ a dud a c'heller da LENN brezhoneg ar buanañ a c'heller ?

Setu amañ, dre vras, ar respont a ran-me :
Ar benveg da ober gantañ eo ar Brezhoneg Eeun.
Kinnig a ran rannañ al labour evel-mañ :

1. Studi ar yezh.
2. Studi an doareoù-kelenn.
3. Studi an doareoù-sevel-skridoù.
4. Studi an doareoù-moulañ.
5. Studi an doareoù-brudañ.

Ho pediñ a ran da gas din ho respont (a-raok diwezh miz Mezheven ma c'hellit), o verkañ dreist-holl :

1. Hag a-du emaoc'h.
2. Ha prest oc'h da harpañ stourm KELC'H GWALARN, ha penaos.

Gant va gwellañ gourc'hemennoù,
Roparz HEMON.

KELC'H GWALARN
42, Whitebeam Road
MILLTOWN
DUBLIN
(Eire)

Buhez Emsav Keltiek Breizh

Trugarekaat a reomp ar genvroiz o deus roet o anv evit kenlabourat ganeomp da saveteiñ hor yezh.

Evit bezañ efedus, hol labour a dle bezañ urzhiet. Pediñ a reomp eta hon izili da sentiñ ouzh ar reolennoù-mañ da heul :

— Respontit buan ha buan, hag en un doare resis, d'ar goulennoù a vo kaset deoc'h gant ar burev.

— Kasit deomp keleier diwar-benn buhez ar brezhoneg en ho korn-bro. (Pennadoù moulet war ar c'hazetennoù, prezegennoù, h. a. h. a...).

— Grit izili nevez ha bodit en dro deoc'h an dud a zo dedennet gant ar brezhoneg.

— Kinnigit d'ar burev ar menozioù a seblant mat deoc'h evit brudañ ha difenn ar brezhoneg.

— Goulennit skoazell diganeomp diouzh ret evit, ho labour breizhek.

N'ANKOUNAC'HAIT KET ne vo adsavet Hor Yezh nemet gant Urzh ha Labour dibaouez !

Ret eo deomp kaout ur c'hannad e pep kanton !

Hol labour

— Savet hon eus un enklask diwar-benn stad deskadurezh ar yezh e Breizh. Hastit da respont d'hor follenn - enklask.

— Adkregiñ a reomp gant an oberenn « Brezhoneg ar Vugale ».

— Kemer a raimp perzh e kamp ar Vrezhonegerien a vo dalc'het e Bro-Leon e-pad an hañv.

Hor pal

— Daoust d'ar pezh a seblant krediñ tud 'zo, ne reomp ket a bolitikerezh. Hor pal a zo sklaer : — bodañ ha kenurzhiañ hon holl nerzhioù sevenadurel en deo d'ar Brezhoneg, *ha netra ken !*

Skodennoù

Un nebeut tud o doa roet deomp o asant ha n'o deus ket kaset da heul o skodenn. O fediñ a reomp d'hen ober ar buanañ ar gwellañ.

Ar Sekretour : E. TYMEN
30, rue de la Résistance,
Quincy-sous-Sénart (S.-et-O.)
C.C.P. 572.325 Paris.

Skodenn-vloaz : ezel boutin, 100 lur.
ezel a enor, 500 lur.

Istor

Ar Chouanted Diwezhan

Ar 27 a viz Eost 1848, voterion kanton Malastreg a oa deut e kêr evit envel ur c'huzulier-kelc'hiad (arondisamant). Parrezioù Serent, Liziv, Sant Abraham ha Rufiag a oa bet tabut etrezo evit gouzout pehini 'votje da gentañ. War an deiz e oa bet meur a grogad-kann. Ar barner-a-beoc'h hag an archerion, pa fellas dezho lakaat peoc'h, a voe gwallgaset gant an dud ha taolioù kriz an archerion a lakaas c'hoazh muioc'h a zroug er speredoù.

War-dro peder eur hanter goude kreisteiz, koulskoude, maer ha beleion Serent a zeuas a-benn da zispartiañ voterion ar barrez-mañ diouzh re all ar c'hanton. War ar forlac'h, diouzh tu Sant Mikael, e oant en em dennet, hag edont o tañsal evit diduiñ an amzer pa gouezhas mein warno evel grizhilh, taolet gant paotred Malastreg ha Rufiag. Serentiz a sailhas war o enebourion, a bilas anezho, a redas war o lerc'h e straed Sant Mikael. Eno, war a lavarjont e voe taolet mein warno eus an tiez. Bec'h d'an tiez neuze ! Trouz, taolioù, youc'hadeg, mallozhioù ; tabouliner kêr a zeredas en ur daboulinat ; archerion ha gwarded-nasional a zeredas gant fuzuilhoù da harpañ Malastregiz, an tennoù a stlakas. Serentiz, ha n'o doa nemet o daouarn noazh, a rankas treiñ kein, goude bezañ skoet mein ha klasket diframmañ o baionetezoù digant an archerion — hag o enebourion a redas war o lerc'h d'o zro, betek Pont-Bilhi (ur c'hard-lev bennak). An tennoù a stlake bepred : war-dro tregont a voe tennet. An archer Thiratel a oa ar muiañ fuloret. Diskar a reas un den, Jakez Moisan, gant un tenn en e lonezhi (hemañ a varvas trizek devezh goude), ar gwad a ruilhe war an hent, met darn a dremene hep ober van, darn all a roe taolioù-treid d'ar paour kaezh. Un den all, Grenier, ha n'en doa fuzuilh ebet, a gemeras fuzuilh unan all, a zeuas da gichen Thiratel, hag a dennas eizh tenn evit e lod. Pa ne vanas ken a dennoù evit Thiratel, Grenier a roas dezhañ eus e re. Meur a hini a voe tizhet, darn gant boledoù, darn gant drajez, holl pe diouzh a-gostez, pe diouzh a-dreñv. Pa'z eas an afer dirak al lez-varn, e voe lezet an holl da vont didamall.

Ar gasoni etre ar parrezioù a oa ur c'hiz heuliet e pep korn eus Breizh en amzer-se. Met ne oa ket ar c'hiz da vont da gann a dennoù fuzuilh ! Ma weler kement all e Bro-Wened eo

marteze dre ma oa ar fuzuilh ur benveg pemdeziek e bro ar *Chouanted diwezhañ.*

Dispac'h 1830 e Paris a lakaas Loeiz Fulup da roue e Bro C'hall e-lec'h Charlez X. Daou vloaz goude, e 1832, merc'h kaer Charlez X en em silas betek ar Vañde evit ober brezel d'ar fals-roue. Un nebeudig tud a zeredas daveti — un emgann berr — an dugez en em guzhas e Naoned — ur Yuzev he gwerzhas — berr e oa bet an abadenn.

Met ne oa ket echu dre-holl ; abaoe 1830 ne oa ket spered Gwenediz en e aes : dispac'h, bannieloù triliv, ilizoù mastaret. Sur-mat, edo deizioù kriz 1793, amzer ar brezel ouzh ar Gristenion, amzer ar Spont hag an Dibennerez, o tont adarre, evel ma oa deut hanter-kant vloaz kentoc'h, d'ar c'houlz ma oa an dud oadet bugale... Pa grogas ar bec'h e Vañde, tud yaouank Bro-Wened galvet da arme Loiez-Fulup a dec'has d'en em guzhat el lanneier hag el lec'hioù distro.

A-hed bloavezhioù goude, e renas e gwirionez ar Spont e Bro-Wened. Gwenediz a welas o tegouezhout er vro hag o furchal betek douvezioù al lanneier, bagadoù soudarded ha. gwashoc'h c'hoazh, ur polis nevez-krouet, kar-tost d'ar *Black an Tans* en Iwerzhon, ha deut gant galloud ispisial hag armoù ken ispisial all (fuzuilhoù skañv daou-denn). Tamm urzh-vat ebet e-touez ar re-mañ. Ne raent nemet ar pezh a droe en o fenn. Kriz 'oa ar gourc'hemennoù roet dezho, krisoc'h c'hoazh an doare ma oant sevenet. Darvoudoù spontus a c'hoarvezas. An dud yaouank, pa gouezhe an archerion war o ched, a veze tennet warno evel war gonikl, mar klaskent tec'hout. Pa vezent paket ez-vev, gloazet peurvuiañ, e vezent gwallskoet, kondaonet d'ar marv pe d'ar galeoù. Unan anezho, Beranger e anv, a hedas an hentoù adalek Breizh betek Toulon en ur chadennad-galeourion, gant ar gerioù-mañ skrivet war e gein evit diskouez ne oa ar galeoù dizenor ebet evitañ : *Beranger, chouant, digailhar e enor. (Béranger, chouan ; honneur intact.)* Hag e gwirionez, den ebet, nemet ar polis hag ar flatrerion, n'en doa da glemm outo. Ne oant dañjer ebet evit ar baleer-noz nag evit an tiez o-unan. Met d'o enebourion e rentent taol evit taol, netra ken. Meur a wech o dije bet gallet eus drek ur c'hleuz pe ur vodenn-lann, skeiñ taol ar marv gant an archerion : ne dennent nemet pa rede ar re-mañ war o lerc'h... Kastizet o deus bet ivez ar re o gwerzhe : a-vandennadoù ez aent d'ober d'ar re a veze bet paeet mat evit ar « servij » rentet d'ar gouarnamant diskregiñ eus o yalc'had.

Hag, a-hend-all, pebezh buhez evit ar vro ! Ne gomzer nemet eus spiañ, gwerzhañ, lazhañ ha kas d'ar galeoù. Abaoe m'o deus nac'het mont da soudarded emañ ar baotred kaez-mañ o tont hag o vont dre ar maezioù, hep na ti, na boued, na

gwele, dalc'hmat war evezh. Arabat dezho dreist-holl tostaat ouzh ar gêr, rak eno ha war-dro eo e vez an aliesañ an archerion oc'h eveshaat. Davet tud dianav eo e rankont mont èta, da c'houlenn, en aluzon, ar pep retañ evit bevañ. A-vandennadoù bras pe vihan en em zisklenkont, en noz peurliesañ, evit dont d'ar mereurioù distroet diwar an hent bras : eno int sur ne vo ket nac'het outo lojeriz ha bevañs, sur ne vezint ket gwerzhet, rak tud eus ar vro int, bugale a diegezhioù onest. Koulskoude eo ur samm evit ar vro o magañ — ur samm, un dañjer hag un nec'hamant. O c'herent a c'hell bezañ kaset d'ar prizon, lojet archerion en o zi, hegaset e pep stumm. Ken gwazh all a zegouezh gant ar re a gemer hini pe hini anezho da vevel evit ur pennad.

Ar parrezioù o-unan a oa gwazh a gement-se : strolladoùsoudarded, stank hag alies, a veze degaset da lojañ d'an departamant, hag er bloavezhioù kentañ dreist-holl ne oa nemet disurzh d'o heul. N'helle ar bloueziz, paour kaezh anezho, nemet kaout kasoni ouzh paotred deut da vevañ diwar o c'houst ha da lazhañ pe da gas d'ar galeoù o bugale ha bugale an amezeion. Hag ar « pennoù fall » a gave degemer mat. Met, siwazh, drougoberourion all a oa, o tec'hout rak al lez-varn, hag a gave ivez kuzh ha diwall a-berzh tud ar vro war zigarez e vezent « refraktourion ».

An amzer a dremene, Loeiz-Fulup ne bardone ket. Koulskoude krizder an archerion a dorre, ha speredoù an dud a zamesae. Maezioù Bro-Wened, bet e-pad pell amzer war var en em sevel evit reveulz ha brezel, a sioulae. Evit ar « pennoù fall », avat ne oa truez ebet. An 29 a viz Genver 1845 (trizek vloaz 'oa e oa ar « refraktourion » o vevañ el lanneier hag er c'hoadeier !) e oa teir eured e kêriadenn an Hae e Plumelin hag e-leizh a dud a oa pedet. Pevar Chouant a oa deut d'ar pred, pa zegouezhas archerion Bieuzi-Lanvaoz ! Ar pevar faotr a redas da di intañvez ar Pichon, a oa e-kichen. Meur a zor a oa war an ti ; an archerion en em lodennas evit mont drezo war un dro. Met un tenn-fuzuilh a ziskaras un archer pa oa o lakaat e dreid en ti, ha kaer en doe ar brigadier Lafont tennañ warno, ar pevar faotr a lammas er-maez hag a gemeras an tec'h, hep bezañ bet zoken anavezet (mar deo ret krediñ an testoù !) Paotred Mari Robin ne fellas ket dezho mont d'ar gêr e-goullo, peogwir e oant war ar bern : tud an eured o doa moarvat harpet an dec'hourion, huchet war an archerion, hag ar re-mañ a gasas ganto an hini en doa skrijet ar muiañ ha graet e baotr ar gwashañ : Mikael an Tutour. Ne oant ket kouezhet fall : Mikael an Tutour a oa o vevañ el lanneier ivez. Ne dremenas dirak al lez-varn nemet tri bloaz hanter goude, e miz Here 1848, hag a-benn neuze e oa bet un dispac'h all

diskaret Loeiz-Fulup, ha Mikael Tutour a zeuas d'al lez-varn ur « sauf-conduit » en e c'hodell. C'hwec'h miz toull-bac'h a voe roet dezhañ evelkent evit bezañ dalc'het penn ouzh an **archerion.**

E 1848 eta (pemzek vloaz 'oa edo ar baotred « *hep na ti nag aoz, na gwele da gousket en noz* » !) eo diskaret gant ar Republik Loeiz- Fulup a oa bet un enebour ken kriz evito. Ar Republik a voe degemeret mat gant'an holl : La Rochejacquelin, kannad ar Morbihan, chouant a galon mar deus unan, a voe kaset ganti evel kannad da Vro-Durkia. Ac'hanta, ar Republik kennebeut ne reas ket brav da Wenediz ! Dont a raed da ziskuliañ d'ar polis e veze bet kuzulioù kuzh, prosesionoù tud armet, bodadegoù-brezel, dilestradeg armoù... Ar c'helaouennoù a lavare kement-all, ha paotred ar gouarnamant ivez en o frezegennoù hag en o skridoù. Er parrezioù o doa ar vrud da vezañ ar chouantañ e voe degaset adarre soudarded evit plantañ « gwezenn al Liberte ». Ma vije bet ar renerion o klask tabut, n'o dije ket graet gwashoc'h. Met tud ar vro, da virout na vefe kann, a yae eus ar gêr en deiz ma tlee ar soudarded dont, hag ar vro a chomas sioul. Un den eus tu ar Gouarnamant nevez ivez, an doktor Guépin, eus Naoned, Komiser ar Republik en departamant, a fellas dezhañ « pareañ ar gouli » ha sinañ ar peoc'h, met unan bennak a lakaas skoilh.

Pemzek vloaz koulskoude a zo hir da vezañ o kousket ermaez, o vevañ diwar an aluzon hag o tec'hout dirak begoù-fuzuilhoù — hiroc'h c'hoazh d'ar re a zo er galeoù ! — ha diaes eo chom un den reizh ha bevañ ur vuhez ken direizh. Krog e vezer da glemm ouzh ar « refraktourion » : dilabour emaint, skuizh int, fallgaloniñ 'reont. Darn en em daol da evañ. Pa varner afer Pousal (un den lazhet gant laeron) e red ar vrud e oa « refraktourion » e-touez ar re-mañ.

Paotred Emsav Mezheven e Pariz (1848) e voe roet an absolvenn da galz anezho a-raok ar penn diwezhañ eus ar bloaz. Ne oa padet nemet un nebeut mizioù o foanioù. Pegoulz e paouezas purgator « refraktourion » Vreizh ? E mizioù kentañ 1849 e savas an Ao. Kergaradeg ur c'houlennadeg evito : ma vijent lezet pe da zistreiñ d'ar gêr, pe da vont d'an arme. Ne vanje neuze er c'hoadeier nemet ar wir dorfedourion, ha tud ar vro a vije darev raktal da ziskuliañ ar re-mañ.

N'ouzon na pegoulz na penaos e teuas ar respont... Moarvat ne lezo ket istorourion Bro-Wened kantvet deiz-ha-bloaz ar Chouanted diwezhañ da dremen hep studiañ ar gudenn ha n'em eus graet amañ nemet he dihuniñ e-mesk ludu an amzer-dremenet.

P. BOURDELLES.

NOTENNOU

30.000 DEN O TESKIÑ SAOZNEG BUAN-HA-BUAN...

En Hatfield, Yorkshire, e vez desket saozneg d'an estrenien deut da labourat e Bro-Saoz.

An dud-se a zo darn eus ar milionoù a dud a gaver e kuzh-heol Europa bremañ, anvet « Tud Dilec'hiet », kollet ganto o bro, o zi, o c'herent alies, kollet ganto o micher ha kement tra a stage anezho ouzh o amzer-dremenet. Emaint o vevañ e kampoù. N'o deus mui spi ebet nemet unan : adober o buhez en ur vro nevez.

Ar re a zo bet kaset da Vro-Saoz a vez lakaet peurliesañ da dennañ glaou diouzh an douar.

Ret eo avat deskiñ ar vicher. Ret eo ivez deskiñ saozneg.

Evit deskiñ saozneg dezho, na gredit ket e vez graet evel ma vez graet en hor skolioù-etre.

En hor skolioù-etre, c'hwi 'oar, e chom hor bugale seizh vloaz o klask lenn skridoù Shakespeare, Dickens ha Tennyson. Ha pa zeuont er-maez, 80 dre gant anezho n'int gouest da lenn netra. Ha n'eus ket unan dre gant a zo gouest da gompren ur Saoz pe da vezañ komprenet gantañ.

Ar Saozon a ren kamp Hatfield n'int ket kelennerien ret dezho sentiñ ouzh kozh kelennerien gozh gouiziek war al latin hep gouzout netra eus ar bed a vremañ. Bez' ez int paotred karget da dennañ talvoudegezh eus an Dud Dilec'hiet ha netra ken. Kelenn saozneg buan-ha-buan a fell dezho, ha kemeret o deus an hent gwellañ da zont a-benn ;

1) e-mesk an estrenien o deus dibabet 160, ar re zesketañ ;

2) ar 160-se a zo bet desket « Basic English » da lavarout eo « Saozneg Eeun » dezho e 4 pe 5 sizhun ; ouzh roll-gerioù ar Basic English e stager an nebeut gerioù-micher a zo ret ;

3) d'o zro, e teskont Basic English d'ar re all, e berr amzer.

*
**

Ur skouer evidomp.

Deskiñ lenn brezhoneg d'ur bobl a gomz brezhoneg a zo aesoc'h eget deskiñ saozneg da dud ha na ouzont ket saozneg, tud ha na ouzont na lenn na skrivañ a-wechoù.

Met ret eo kemer an hent reizh.

An hent reizh eo kelenn ar Brezhoneg Eeun.

Kelenn ar Brezhoneg Eeun, sevel, kempenn, moulañ ha skignañ skridoù e Brezhoneg Eeun, setu ar pezh a rankomp ober, a-raok pep tra, er mizioù hag er bloazioù da zont.

Roparz HEMON.

(embannet war « **Me a zalc'ho** », Kelc'hgelaouenn Kevredad ar C'helc'hioù Keltiek, Meurzh 1948.)

BLEIZEZ AR ROMANED. — Desket eo bet deomp er skolioù e oa bet bronnet Romulus ha Remus gant ur vleizez ha gant savadurioù, delwennoù, skeudennoù ha timbroù a bep seurt eo bet brudet an dra en holl vroioù lorc'h enno gant o hêrezh latin. Siwazh, er skridoù latinek e kaver ar ger **lupa,** ha ma talv **lupa** evit **bleizez** e talvez ivez evit **gast.** Gwirheñveloc'h eo enta e vije bet maget krouerien Roma gant ur c'hast : met gouezet eo bet kemmañ an istor evit reiñ dezhañ muioc'h a glod.

BRO-SKOS. — D'ar 15 a viz Ebrel o deus poliserien saoz graet ar furch e burevioù ar strollad **Young Scotland** e Glasc'ho. Bombez, peadra da leuniañ daou garr, a zo bet dastumet ha tri den harzet.

AN AIMSIR CHEILTEACH. — A-benn gouzout penaos ober evit koumanantiñ d'ar gelaouenn pouezus-bras-se, skrivañ d'ar renerien : Sràd an Duin, CORCAIGH, Éire. E pep niverenn ez eus pennadoù brezhonek. Mizïek.

GOUNID AR FRANKIZ. — En tu-hont da 10.000 Breizhveuriad a zo lestret e Caergybi, Kembre, da vont da dremen o vakañsou Pask en Éire. Rak en Éire ez eus kig, chokolad, bara hag amann hep tikedoù, dilhad ha loeroù seiz kèment ha ma karer, sigaretennoù hanter ar priz o gwerzher e Bro-Saoz. — E-keñver traoù an danvez, n'eo ket koll eta a reas Iwerzhoniz pa dapjont ar frankiz. Ha daoust ha ne vefe ket Breizh ivez, hiziv an deiz, ur baradozig an douar ma vije dieub diouzh gwaskerezh Pariz ?

KOMUNISTED KEMBRE. — Da geñver kantvet deiz-ha-bloaz ar **C'halvadenn Gomunist** gant K. Marx hag Engels ez eus bet embannet un droidigezh klok e kembraeg. N'hon eus ket klevet e vije bet moulet skrid brezhonek ebet.

LEVRIOU EN AMZER GOZH. — Etre 1546 ha 1610 ez eus bet embannet da nebeutañ 286 levr kembraek. Skouerennoù 210 anezho a gaver e lenndi broadel Aberystwyth ; 46 avat a zo dianav-krenn.

N'EO KET UN HUNVRE. — Ur Saoz, an Ao. Sewell, a zo bet dibabet da guzulier kêr Pwllheli. Dre ma vez graet holl zivizoù ar c'huzul e kembraeg, en deus gouestlet an Ao. Sewell deskiñ yezh ar vro.

SKOLIOU KEMBRAEK E BRO-SAOZ. — E Birkenhead, Bro-Saoz, ez eus 30.000 Kembread o vevañ. Goulennet o deus kaout klasoù kembraek e skolioù kêr, ha bet o deus : pemp klas a zo digor dija.

ESKEMM GANT KERNEVEURIZ E-PAD AN HANV. — 1. Ur paotr yaouank, skout, e-tro 16 vloaz, a zegemerfe ur Breizhad yaouank en e di e-pad ur mizvezh, gant ma c'hellfe dont da dremen ur mizvezh e Breizh goude-se ; 2. Ur c'helenner hag e wreg (etre 35-40) a glask eskemm ur pemzektez vakañsoù e-pad an hañv. Ti brav, karr. Skrivañ d'ar gelaouenn.

DIWAR-BENN AN ANVIOU-TUD NORMANEK

Ul lenner a gas deomp al lizher-mañ a embannomp en e bezh :

Pell 'zo e oan bet nec'het o lenn el levrioù-istor e teue hendadoù an Normaned eus Bro-Skandia pe Lec'hlenn. Ur plas bras a vez graet d'an darvoud-se e levrioù-skol Bro-C'hall. Padal ne lavarer mann diwar-benn trevadeg ar Vrezhoned en Armorika. Soñje em boa enta e ranke bout chomet dilerc'hioù stank eus enbroadeg Skandinaviz e Neustria. Ur sabatadur eo bet evidon, avat, dont da c'houzout ne badas ket an Norzhek pelloc'h eget rummad kentañ an alouberien Skandiat. Kristeniezh ar C'hallaoued a zegemerjont diouzhtu, o yezh, o doareoù-bevañ. Petra 'van enta diwar o lerc'h ? — Ur stumm-den hanternozel c'hoazh da vout kavet e-tro Kervourzh e ledenez Kotentin. lec'hanvioù hag ur rouez a anv-den bennak — Berrik an traoù evit kredout ober kement a reuz el levrioù a lakaer

etre daouarn ar vugale, pa brederer ne vez lavaret grik a-zivout ar Gelted a zeuas ganto ur gredenn, framm ur gevredigezh, hengounioù, ur yezh ha dreist-holl ar galloud-padout, rak hiziv ez eus anezho eus an traoù-se atav, ha Breizh n'eo ket un anv-lec'h nemetken.

N'eus drougavi ebet ennon ouzh berzh an Normaned e hanes-stad Bro-C'hall, nemet karout a rafen e vefe mentet lodenn ar Vretoned diouzh hini an Normaned.

Evit reiñ deoc'h, ha marteze da lennerien ho tastumadenn, un tañva eus skortegezh an Normaniezh e Normandi, setu amañ da heul danvez ur pennad emaon o paouez lenn diwar-benn an anvioùtud Norzhek er rannvro-se.

Ne van skrid na testenn ebet a-zivout an Norzhvaned a zilestras e Neustria. N'ouzer anv hogos gour anezho, nemet dre studiañ dielloù ha kartularioù latinek an abatioù e kejer gant un anv dibaot bennak a orin Skandiek. Setu-int :

(1) **Westman, Guesman** (XIvet kantved). — Keñveriañ gant an Henislandeg « Vestrmazr », Kornaouegour, d. l. e. ul Lec'hiennad bet o vevañ en Iwerzhon.

(2) **Norman.** — Kv. « Norzmazr », Norzhour. A orin Frankek e c'hell an anv-mañ bout marteze.

(3) **Floteman** (XIIIvet ktd). — Kv. « Flôttamazr », moraer pe morlaer. En Hensaozneg e oa ur ger gant an hevelep ster « flotman ». E Bro-Saoz ez eus lec'hanvioù Skandek evel « Flotmansby, Flotmanstoft », o ster Kervorour, rak « by, toft » a dalv kêr, bod annezlec'h. E Normandi ez eus Flotemenville.

(4) **Dodeman.** — Kv. « Dauzamazr » gour barnet d'ar marv. Skandiz pa varnent un den d'ar marv hen redie da vont kuit e-un da vevañ en ur gouezlec'h pe skeiñ da greiz an donvor.

(5) **Farman** (XIvet), **Ferment,** Fermentville. — « Farmazr », ergerzhour, kenwerzhour. A c'hallfe dont ivez eus ar Frankeg « fara », ur rann eus ur poù Frankat ; « faraman », ur c'hargiad. E Norvegia ez eus un anv-lec'h « Farmandsvik », Gwik an ergerzhour, hag e Bro-Saoz « Farmanby ».

(6) **Walman** (XIIvet), **Gualeman, Vauman, Gaument** (bev c'hoazh). « Hvaldazr », balumetaer. Stank ar valumetaerien e-tro Kervourzh er Grennamzer. Da ziwall a zo rak ur Galman a zo, a orin Iwerzhonek diwar Columban, Kolm.

(7) **Esturman** (XIV vet), **Stourman.** — « Styrimazr », levier ur vag, sturour. E Daneg a-vremañ, « styrmand », eil-kabiten.

(8) **Berman, Breman** (XVIII vet), **Lebrement.** — Kv. « Bera », dougen ur samm. Berman a zo enta Simiad, dougour.

(9) **Coqueman.** — « Kuggr », lestr kenwerzh anvet kech pe dunde.

(10) **Lacaman, Lacman, Acman.** — « Lagamazr », Lezennour. Dilevezon e voe padal al lezennoù Skandiat. En inizi Orc'h e veze graet « Loegmazr » eus pennvarner.

(11) **Falcheman.** — « Fâlki », falc'hun. Unan a ya da evneta gant ur falc'hun.

(12) **Sokeman.** — « Sôkn », ur c'harg-melestriñ. Ur c'hargiad en ur barrez. **Kerkeman,** ur ilizour : « Kirkjumazr ».

(13) **Blakeman, Lilman, Capeman, Helgeman.** — Kv. « Blakkr », disliv, du ; « Litill » bihan ; « Kappsmazr », den nerzhek ; « Helgi », santel, sakr, nevet. Ivez Hecmanville.

(14) **Bruman -ment, -mant.** — Anv-tiegezh stank c'hoazh. « Brûzmazr », ozhac'h-nevez. (Ar ger-se a zo bev-mat e trefoedachoù ar vro. Ar plac'h nevez a vez graet diouti « bru » hag ar paotr nevez

« brument ». Keñveriañ ar saozneg a-vremañ « bride » ha « bridegromm », brideman.)

(15) **Villeman, Vineman, Guineman.** — « Vinnumazr », micherour, gounezour, gonideg.

(16) **Heldeman, Soneman.** — Kv. « Hildr », kad, emgann ; « Sôa », Lidlazhañ. Ar ster a vefe enta « Kadour », « Lidlazhour ».

Setu an darn vuiañ eus anvioù-tud an Normandi a orin Skandiek. Daou pe dri anezho a chom c'hoazh. Ar c'hudennoù-se a zo bet studiet gant daou Zen, A. Fabricius ha J. Steenstrup.

Diwar-benn ar stummoù Henislandek eo dav lavarout em eus aroueziet gant **z** an **d** barrennet a dalvez kement hag an **dd** Kembraek pe an **th** Saoznek blot. E rakskrid e c'heriadur, Gregor a Rostren a lavare e veze distaget evel-se ivez ar **z** blot Brezhonek e « nevez », « da zont », « bouzar ». Er gen « mazr » ez eus un dibenn **r**, hag ur wrizienn « mand » a zo, aet an **n** enni da get ha blotaet an **d** da **z**. « Mazr » a glotfe enta dres gant « gour » e Brezhoneg, a ya da « our » evel gourfennger. Hervez am eus lennet e vije ivez ur ger « man » e Brezhoneg e « Morvan », « loman », hag ar raganv « mann » o talvout « netra ».

A-hend-all daoust hag eñ ne vije ket bet ul levezon Skandiek war ar Brezhoneg ? Un anv-den a zo stank e Breizh, « Norman » ; gerioù evel « Norzh », « skor » h. a., hag eñ ne vijent ket bet degaset gant Lec'hlenniz en dekvet kantved. Ur yezhoniour German, an Ao. Forster, a gav din, en dije dizoloet e Brezhoneg un niver bennak a c'herioù a andon Hensaoznek. Ha ne c'hellfe ket ho kelaouenn embann ar roll anezho ? Degemerit va c'hevarc'hoù gwellañ evit ho kelc'hgelaouenn. Ganeoc'h ez wir.

A. BRENNER.

Heulskrid. — Yezhoù Skandinavia, an Henislandeg dreist-pep, n'int ket gwall anavezet e Breizh. Rak-se e vefe mat marteze reiñ ar ger o klotañ a-wechoù e Saozneg, yezh tost ouzh ar skandieg e meur a geñver ha bet levezonet gantañ.

dead : marv (et).

to fare : kerzhout. Indezeuropeg * **por,** tremen dre. — Helleneg **poros,** red, roudouz. — Latin **portare,** dougen.

whale : balum, meurvil.

steersman : levier, sturier.

law : lezenn.

to bear : dougen. — Gwriziennoù Hellenek **pher-,** Latinek **fer.**

church : iliz (kirk, e Skos).

black, little, holy : du, bihan, nevet.

bride : plac'h (a-wechoù paotr) nevez-euredet.

to win : gounit.

DIWAR-BENN BRO-FRIZIA

Tennet diouzh ul lizher resevet digant un Izelvroad.

« ...An dachenn-vro ma vez komzet Frizeg en deiz hiziv n'eo ket unvan ken. Norzh-Frizeg a gomzer en Inizi Sylt, Heligoland hag unan all bennak er biojoù. Frizeg ar Reter, a 'n em astenne gwechall azalek harzhoù Bro-Frizia ha Groningen tre betek ar Stêr Weser, en deus adreñvet tamm-ha-tamm da ziwardro Oldenburg. Rannet emañ an Norzh hag ar Reter-Frizeg e meur a rañnyezh, hep reizhskriv unvan na yezh standart. O daou o deus ul lennegezh, Norzh-Frizeg dreist-holl...

« Kornog-Frizeg a vez komzet etre Vlie ha Lauwers, d. l. e. e rannvro Frizia. War duioù Bro-Saks avat emañ ar rannyezhoù Saksek o

c'hounit tachenn. Er c'hêrioù, dreist-holl Leeuwarden, ar gêr-benn, emañ an Hollandeg oc'h ober e hent.

« Nerzh-enebiñ Friziz n'eo ket bet diverzh. Aba 1937, emañ desket dired ar Frizeg e skolioù Bro-Frizia, ken prevezh ha stad, ha degemeret en holl arnodennoù. Abaoè ar brezel diwezhañ ez a stad kelennadurezh ar Frizeg war wellaat buan-eston. War bemzek kant skolaer e Frizia a-bezh o deus daou c'hant anezho o zestenioù Frizek...

« En Izelvroioù emeur er mare-mañ end-eeun o terc'hel kenbrezegennoù a-benn digreizennañ ar rannvroioù heverkañ, Frizia, Limburg, Norzh-Vrabant, ken e-sell ar c'hudennoù sevenadurel, ken ez politikel mar bez ezhomm... »

Diouzh lenn ar pennad-lizher-mañ e komprener mat emañ komzet div rannyezh eus ar Frizeg, Norzh ha Reter, e broioù dindan beli Berlin. Peogwir e komzer a rannañ Deutschland ez eur aotreet da soñjal e c'hellfe Norzh-Frizia ha Reter-Frizia dont da vezañ un unanenn pe ziv en ur raktres federal.

Klevet hon eus a-hend-all e vije bet gwasket broadelourien Frizia gant gouarnamant Berlin e-pad ar brezel, ar pezh a anatafe berzh Friziz diwar-lerc'h an darvoudoù-se. Met n'eus evit c'hoazh nemet an darn eus Frizia e-dalc'h Hollandiz he defe un tammig frankiz.

Un drugar eo a-hend-all gwelout emañ bev e Gwalarn Europa mennozioù ar Federalisted. Ar Beneluks n'eo ket ur ger hepken. E Belgia ez eus div yezh aotreet (Flandrezeg ha Galleg), en Izelvroioù e komzer a zigreizennañ, el Luksemburg e vez aotreet tri doare-komz hag e tegemerer ur c'hendalc'h Federalisted.

AN DESKADUREZH E TURKIA

« C'hoant an Durked eo gounit dindan ur bloavezh bennak ar c'hantvedoù kollet gant o zadoù. »
(Kemal Atatürk.)

Ledañ an deskadurezh e-touez ar bobl : unan eus palioù kentañ Kemal-Atatürk pa zeuas da vezañ mestr Turkia. Labour divent : 90-95 % eus an dud ne ouient ket lenn.

Perak ? Ne oa ket a skolioù. Ouzhpenn, e kave ar bobl re hir an amzer ret d'ar vugale evit deskiñ lenn ar skritur arabek, graet ganti betek neuze.

Ne glaskas ket ATATURK (Tad an Durked) pemp pav d'ar maout : dilèzet-krenn e voe al lizherenneg arabek hag en he lec'h, degemeret al lizherenneg europat. Atatürk e-unan a redas dre ar vro, evit displegañ d'ar gouerien talvoudegezh an doare-skrivañ nevez. Bravoc'h, e-pad miz e kentelias ar vinistred hag ar gannaded. Goude, pep hini a yeas d'ober skol da dud e gorn-bro, bodet war ar plasennoù, dirak un daolenn-du. Pe c'hoazh er c'hazarnioù pe en tavarnioù. « Ur sal-studi eo deut ar vro a-bezh da vezañ », a lavare Ismet-Pacha.

Hiziv n'eo mui anavezet al lizherennoù arabek nemet gant an Durked 40 vloaz pe ouzhpenn. Gwelet e vez kargidi uhel, deut un tammig war an oad, o skrivañ o notennoù en doare kozh hag o lezel gant o sekretourez d'o diskrivañ hervez an doare nevez. Berzh 'ta en deus graet an « dispac'h », hag a-benn 20 vloaz bennak, e vo aet da get e Turkia an doare-skrivañ arabek.

A-hend-all, savet eo bet Kuzul-meur ar Yezh (Dil Kurumu), evit ober war-dro an turkeg, e c'hlanaat ez ur grouiñ nebeut ha nebeut gerioù nevez, turkek-rik, da gemer lec'h ar gerioù dezho un orin persek pe arabek.

Sevel skolioù a voe ul labour all. Arc'hant bras a zo bet dispignet

evit se. Ha n'eo ket c'hoazh echu al labour. Kenderc'hel a ra gouarnamant Ismet Inönü da gerzhout war roudoù Atatürk.

War-lerc'h ar skolioù-bihan (gourc'hemennet d'an holl) emañ ar skolioù-etre, al liseoù (3 bloavezh), ha skolioù-meur Istanboul hag Ankara. War-dro 20.000 studier a zo er re-mañ. Ouzhpenn, e rank al labouradegoù enno dreist da 100 micherour, kaout ur skol evit o labourerien dizesk. Ar vugale hag a ya d'al labouradegoù a-raok echuiñ o amzer e skol vihan o c'humun a dle heuilhañ, e-pad an eurioù-labour pe skol al labouradeg pe hini kumun al labouradeg.

Niverus ar skolioù-micher. Gourc'hemennet eo d'al labouradegoù bras sevel rummadoù-kentelioù evit o deskarded hag o micherourien. War-maez ez eus savet « Ensavadurioù-kêriadennoù », o fal pennañ displegañ d'ar yaouankizoù, an doareoù gwellañ ha nevesañ d'ober war-dro an douar hag an tiegezh.

Er skolioù-meur e tesker pezh a zesker e skolioù-meur ar broioù all. Ouzhpenn, e kelenner skiantoù ispisial da Durkia : turkegouriezh, hittiegouriezh...

N'eo ket bet kollet e amzer gant ar gouarnamant. Kalz a zo c'hoazh da ober koulskoude. Er vro a-bezh ez eus betek-hen 80 % a dud dizesk. E-touez ar wazed yaouank hag ar vugale e tisken ar feur-se da 65 %.

Kemm bras a zo, evel just, etre ar remziadoù a-vremañ, lorc'h enno gant o deskadurezh, hag ar re gozh o kaout e oa gwelloc'h ar yaouankiz en o amzer.

Studierien 'zo a gred dezho bezañ tizhet uhelañ pazenn ar sevenadurezh war zigarez m'int gwisket hervez ar c'hiz amerikat ha ma chaokont « chewing-gum » gwashoc'h eget ur G. I. Gwelet e vez kement-se e lec'h all. Hogen peurvuiañ anezho, paour a-walc'h, bugale kargidi vihan, pe yalc'hourien o tont diwar-maez, n'o deus nemet ur c'hoant : tremen o arnod evit gallout kaout ur plas ha gounit o buhez.

Ret eo hen anzav : n'o deus ket atav un anaoudegezh mat a-walc'h eus lennegezh kozh Turkia. N'anavezont anezhi nemet dre un niver re vihan a ziskrivadennoù e lizherennoù europat. Dister eo c'hoazh al lennegezh turkek nevez. Kalz 'ta, e-touez ar re oberiant, a glask el lennegezhioù alamanek, saoznek pe c'hallek, pezh a ra diouer en o hini...

Evel-se e tro ar rod war douar kozh ar C'halated. Ankara, kêrbenn Turkia hiziv, a zo bet bremañ 2.500 bloaz 'zo kêr-benn tud kenouenn deomp. Met bihan-bihan e tle bezañ (mar deus) koun ar Gelted-se e spered an Durked. N'eus forzh, ur skouer evidomp eo strivoù ar re-mañ.

K. R.

(hervez R. Henry, « Etudes », 1-48.)

DOUAR AR YAOUANKIZ. — An ao. Pronost, unan eus hor c'homananterien, en deus kaset deomp an droidigezh vrezhoneg eus ar gwerz iwerzhonek embannet gant an notennoù war **Dir Na N-Og**, Nnn 6, derou 1946.

I

« Safar hiraezhus an tonnoù
« A gan da veuleudi,
« Eien, froud ha gwerz meneziou
« A zinaou gant dudi,
« Ha hep tevel, da huderezh,
« Da hirnez am broud iskis,

« Te, bemdez, dalc'h mat va huñvre,
« O Douar ar Yaouankiz.

II

« Ez kenedved, mui a anken,
« Mui touell na gaou ar bez,
« D' anal c'hwek a ev ar gedern
« Ez mor a levenez.
« Stered kuñv a-dreñv ur vorenn
« A lugern noz ha deiz,
« Tra sav son kerdin an delenn
« E Douar ar Yaouankiz.

III

« Kevrin an tonkadur a vlein
« Bagig va huñvreoù
« Lusket flour, gant herr o skeiñ
« Lark war lein an tonnoù.
« Bagig wenn, n' am lez er boan
« War ribl ar mor direizh,
« Donder hud ouzh va dedennañ
« Da Zouar ar Yaouankiz. »

DIWAR-BENN « LE PEUPLE BRETON ». — Ur mignon a skriv deomp : « Bet em eus **Pobl Vreizh...** hel lennet em eus, hag hel lakaet da vezañ lennet en-dro din, dreist-holl en abeg d'ar pennad a-zivout danevellskrid Kembreiz... Ur pennad a zo avat en deus va souezhet, ar pennad sinet Lanrho. Barrek a-walc'h on da varn anezhañ, dre ma kouezh, evit un darn da nebeutañ, dindan ar pezh a ra va freder pemdeziek. (Kelenner kristen war ar brederouriezh eo hor c'heneil.) Burutellañ a ra Lanrho ur skrid gant Kersuleg, hag e tamall outañ : « Hervez Olier n'eus gwirioù gant Breizh nemet dre ma' z eo ur vroad. Lavarout a ra zoken ez-didermal na dalv netra hon hol c'houlennoù ma n'eo ket Breizh ur vroad : n'he deus ur rannvroad gwir ebet, rak n'eus anezhi nemet dre ar vroad, hag evit ar vroad ». N'em eus ket amzer da adlenn ar pennad en **Avel an Trec'h** hag e-se ne c'hellan ket lavarout hag eñ emañ ar gwir penn-da-benn gant komzoù Olier. Met pezh a zo anat eo ez eo diazezet hor gwirioù, en o c'hreñvañ, war ar fed ez eus ur vroad eus Breizh. Hervez Lanrho « m' he deus Breizh traoù da c'houlenn, n'eo ket evel rouanez he brozh erminiget ar vojenn, hogen evel **strollad ar geodediz vreizhat**, dezho ar gwir da vevañ e-giz ma karont keit ha ne reont droug ebet d'o amezeien ha ma sevenont o dleadoù keodediz ». Evel-just e c'hell kement **strollad keodediz** goulenn, hag a-wechoù goulenn groñs, ma vo roet dezho traoù 'zo pe ma vint lezet d'ober traoù 'zo.

Met Breizh a zo muioc'h eget n'eus forzh peseurt **strollad keodediz** en hevelep doare ma' z eo an tiegezh muioc'h eget n'eus forzh pe **strollad keodediz.** Ur **strollad keodediz** bennak a vez ganet peurliesañ diwar youl ar re a en em vod da ober ar strollad ; ur vroad a zo ganet diwar natur an dud, a zo enskrivet e natur an dud. Ret eo ober an diforc'h etre ar vroad c'hall hag ar stad c'hall : Breizh a zo lodenn eus ar stad c'hall, met Breizh a zo disheñvel eus ar vroad c'hall. Breizh he deus he yezh, he doareoù-hi, he sevenadur. Breiz a zo ur person.

Tamall a ra ivez Lanhro ouzh Olier bezañ laret : « ar bersoned hepken o deus gwirioù ». Ya, ar bersoned hepken o deus gwirioù. Ha n'eus ket d'en em c'houlenn : « Ha ken gwir-se eo ? » Ar gerioù

a zo graet evit livañ meizadoù, hag ar meizadoù a zo skeudenn an traoù. A-raok en em c'houlenn hag-eñ e vefe gwirioù d'ar bersoned hepken, eo da termenañ petra eo ar gwir. N'em eus ket amzer d'hen ober amañ. N'eus nemet ar boudoù o kaout frankiz o deus gwirioù ; ha setu perak n'eus nemet ar bersoned pe korfel, pe speredel, hag o deus gwirioù... Hep klask en em douellañ gant ar gerioù, n' he deus Iliz-Veur Chartrez gwir ebet, nemet e-keñver an dud o deus he savet hag o deus pedet enni ».

MERWEN F.

BREZHONEG AES HA BREZHONEG DIAES

« Ar pennadoù hag o deus bet plijet din ar muiañ war AL LIAMM eo pennadoù Abeozen : ar re savet gantañ war-eeun hag ar pennadoù troet diwar gembraeg Dik Trevan... Iskis eo pegen nerzhus ha pegen bev ez eo doare-skrivañ ar c'hembraeger-se : fetis-eston, da lavarout eo leun a zanvez dastumet e berr-gomzoù.

« Pennadoù Per Denez a sellan kentoc'h evit taolioù-esae da **zivailhuriñ** ar brezhoneg ha d'hen pinvidikaat ha d'her gwevnaat gant gerioù ha troioù-lavar nevez ; met n'eo ket prest c'hoazh an darnvuiañ eus ar vrezhonegerien da reiñ degemer dezho. Rak-se e vije gwelloc'h da B. D. chom tostoc'h d'ar yezh voutin goude ma vije tuzumoc'h ha muioc'h divlaz. **Boued-laezh** a vank d'ar vrezhonegerien 'vit ar muiañ, ha n'eo ket boued re galet... »

M. K.

BREZHONEG HA KELC'HIOU KELTIEK

Aotrou Rener,

Me 'gred e vefe un dra vat sachañ evezh ho lennerien war dleadoù ar C'helc'hioù Keltiek e-keñver ar brezhoneg.

Nevez 'zo e selaouen unan eus brudetañ Kelc'hioù Breizh o reiñ ur ganaouenn santel BREZHONEK ha setu pezh a glevis : **adoromp holl... gant karantez ardant... ha meulomp da jamez.. mab, Doue inkarnet... ho penediksion... enor ha gloar... eternel... hag en eternite !** Plijus eo neketa ? Peadra da reiñ d'ar selaouerien (gallegerien an darn vrasañ anezho) kalz doujañs evit meurded ha glanded ar brezhoneg.

Daoust ha ne gompren ket ar renerien an DROUG a reont d'ar brezhoneg o vrudañ seurt moc'haj ? O lakaat seurt loustonioù etre daouarn ar re yaouank a zo o teskiñ ar yezh ? O dlead rik, n'oufen pouezañ a-walc'h, a zo brudañ ar brezhoneg evel ur yezh veur ha kaer, ha neket evel un trefoedach distumm ha brein gant ar galleg. Ma n'o deus ket skridoù mat, ra c'houlennint : anavezout a ran beleien a-walc'h a savfe dezho kanaouennoù awenet-uhel a vefe un drugar o c'hanañ en ilizoù hor bro.

Gant va gourc'hemennoù breizhekañ,

R. K.

DOARE-SKRIVAN

Aotrou,

Trouz a zo bet diwar-benn kudenn an doare-skrivañ met biskoazh c'hoazh n'eus bet graet anv eus labour an Ao. Jul ar Rouz war ar poent-se ; ha koulskoude e talvez mil gwech ar boan bezañ meneget.

Displeget en deus an Ao. J. ar R. e venozioù e kentskrid gallek e droidigezh vrezhonek da b-Peredur mab Evrog embannet e 1923 dindan paeroniezh Skol-Veur Roazhon : e bal, o kinnik un doare-skrivañ nevez a zo da gentañ ober peurunvanidigezh an holl rannyezhoù (peurunvanidigezh goulennet abaoe pell dija gant an

Ao. J. Loth, Doue d'e bardono) ha, da c'houde, lakaat aesoc'h an amprestañ gerioù diwar ar c'hrennvrezhoneg, ar c'hembraeg, ar c'herveneg ha zoken ar c'hrennkembraeg. Da dizhout ar pal-se, div reolenn : 1. dibab, bep gwech ma c'heller, un arouez hepken evit ai liesdoareoù rannyezhel da zistagañ an hevelep lizher-orin ; 2. fiziout war an istor hag an hengoun evit anaout stumm reizh gerioù 'zo hag ober fae war an distummadurioù trefoet.

Ar reolenn gentañ a laka an Ao. R. da dalvezout e tri degouezh pennañ :

a, kudenn an **s, z, zz,** — Al lizherenn **a** zo **z** e doare ar Gonideg **(amzer, biz)** hag **s** e kembraeg **(amser, bys)** a vo skrivet **s (amser, bis).** Al lizherenn **a** zo **z** e doare ar Gonideg **(bleiz, bez)** ha **dd** e kembraeg **(blaidd, bedd)** a vo skrivet **z (bleiz, bez).** Al lizherenn **a** zo **z** e doare ar Gonideg **(lizer, gwiniz, kaz)** /h e gwenedeg **(liher, guneh, kah)** ha **th** e kembraeg **(llythyr, gwenith, cath)** a vo skrivet **zz (lizzer, gwinizz, kazz).**

b. — Ar sonioù **v, w, o, ou, u** a vo diskouezet gant **v** (pa zeuont eus an henvrezhoneg **b** pe **m**) pe gant **w** (pa zeuont eus an henvrezhoneg **u** pe **uu.**

k. — Lakaet e vo un **m** e fin an anv-gwan en derez-uhelañ hag e fin an anv-verb : **henam, emwalc'him.**

Kalz traoù plijus all a vefe da notañ c'hoazh met trawalc'h 'zo evel-se evit diskouez pegen ijinek en doa an Ao. J. ar R. gwelet gwir gudennoù ar peurunvaniñ, ar c'hudennoù hag a zo bet diskoulmet da vat gant emglev 1941.

A-hend-all n'em eus ket skrivet an tamm lizher-mañ evit komz diwar-benn kudenn an doare-skrivañ hepken, met ivez evit degas da goun personelezh breizhek an Ao. J. ar R. a gare ar brezhoneg **« evel ur yezh ha neket ur meskaj trefoedachoù »,** a venne e binvidikaat gant amprestoù diwar ar yezhoù predanek all evit ober anezhañ ur benveg a sevenadur, hag a ouie aliañ ar studi d'ar re a gred e ouzont brezhoneg peogwir ez anavezont « trefoedach o c'hêriadenn ». Ret eo, me ' gred, mirout mat eñvor ar gouizieg-se, a selle ar brezhoneg evel ur yezh veur, hag ur yezh vev.

Gourc'hemennoù breizhek.

X.

GERIOU HA LAVAROU POBL. — « Y. E., eus Douarnenez, en deus taolet va evezh war ar gomzenn **en dey all** (= a-hend-all). Klevet em eus **Fontanella** (= La Fontenelle) ; **a-zouar** (= sous le vent de la terre), « **a-zouar e vez nebeutoc'h a lanv evit a drec'h** » ; **teñv** (= kresk ar plant), « **en douar-mañ n'eus ket a teñv** » (= ne teu ket buan ar plant) .»

UR SKOUER : GWALARN. — « Niverenn ziwezhañ **Al Liamm - TNN** am eus kavet plijus. D'am meno seulvui e tostaio ouzh Gwalarn, seulvui he devezo talvoudegezh. Karout a rafen kaout enni pennadoù a bouez, evel ma veze e Gwalarn, oberennoù. Feuket e vezan, bep an amzer, gant un nebeut fazioù, e-keñver hor yezh, dreist-holl dindan pluenn ar skrivagnerien yaouank. — **Kell 5** am eus kavet brav-kenañ. »

V. S.

TUD VEUR, HA TREC'H MEUR. — « Dudius-tre e oa niverenn diwezhañ **Al Liamm** (6). Marteze e vefe ret pouezañ muioc'h war skouerioù a vez roet dimp gant tud veur hor gouenn. Ha tud veur a zo bet hag a zo bremañ c'hoazh e Breizh war veur a dachenn...

« Un toullad mat a re yaouank o deus lezet o studioù war ar brezhoneg un tammig a-ispilh, a-gostez, da geñver reuz an « Dieubidigezh ». Mat e vefe o bountañ da dremen an Trec'h Meur. Anavezout a ran merc'hed yaouank a c'hellfe labourat evit an arnodenn-se ha goude-se skrivañ. Met morzet ha lezirek ez int... Memes tra gant ar baotred, aon am eus.»

M. G. P.

DIWAR-BENN KEMMOU AL LOAR. — Goude bezañ lennet ar pennad « trinchin adarre » war niverenn diwezhañ « **Al Liamm - Tir Na N-Og** », e teuan da zegas va ali e-sell ar c'hemmadurioù a c'hoarvez bep eizhtez gant stumm al loar. Du-mañ e **Sizhun** (Bro Menez Are) e vez implijet gant an holl « **karter kentañ** » ha « **karter diwezhañ** » ; lavaret e vez « **ar c'hresk-loar** » e-pad ar pevarzek devezh a dremen a-dal al loar-nevez hag « **an digresk-loar** » e-pad an devezhioù ez a, evel just, al loar war zigreskiñ. A-hend-all ne vez ket implijet « **loar-gann** » met « **kann-loar** » an hini eo.

Setu ouzhpenn ar pezh a vez lavaret hervez an doare ez eo kelc'hiet al loar e-barzh an oabl :

Kelc'h a bell, glav a dost.
Kelc'h a dost, glav a bell.

Ha kement-mañ a zo gwir peurliesañ.

Setu ul lavarenn all diwar-benn al lec'h dalc'het en oabl gant stered 'zo.

Da c'houel Mikael da c'houlou-deiz.
E vez an tri Roue er c'hreisteiz.

An tri Roue a zo anvioù teir steredenn renket brav hag anavezet mat gant pep hini ac'hanomp koulz ha ma oant a-bell-zo gant hon tud kozh.

P. B.

LA LANGUE BRETONNE ET SES COMBATS, gant Roparz HEMON. — Dellezout mat a ra levr neyez R. H. ar brud a zo savet war e zivout, ken ampart en deus gouezet an oberour tremen e-biou d'an daou skoilh a oa war e hent : pe bezañ re ouiziek hag e-se displijout d'an darn vrasañ eus an dud, hep deskadurezh war ar yezhoù; pe bezañ re voutin ha neuze leuniañ ar pajennoù gant traoù lavaret hag aslavaret. D'an holl e vo amañ da vediñ : ar Vretoned ken niverus-se na ouzont netra diwar-benn o yezh a gavo e **La Langue Bretonne** kement tra ret hen anavout e-sigur ar stourm pouezusañ bet renet en o bro abaoe kantvedoù ; hag ar re a zo darn ha lodenn eus an emsav a ranko ivez lenn al levr, rak n'eo ket fedoù ha sifroù hepken a gavint e-barzh, pe evezhiadennoù ur yezhoniour barrek, met barnadennoù un den a zo bet, a zo, hag a chomo penn an emsav, an den en deus lakaet planedenn ar brezhoneg da dreiñ war an tu mat. Barnadennoù didro, hep mar ebet ; met bep gwech leun a vadelezh ouzh an holl re a zo bet lusket o buhez gant karantez ar yezh. Ha ne echuo ket al lenner al levr hep ma ve deut da fromañ, gant an oberour, ouzh strivoù servijerien — gouiziek mui pe vui, barrek mui pe vui, atav kalonek — ar Brezhoneg. Un tamall a rin evelkent d'ar skrivagner : war nep pajenn ne lenner anv Roparz Hemon. Hag a-se e chom diglok-kaer ar pennadoù diwar-benn ar Varzhoniezh, ar Romant, an Danevell-Verr, ar C'hoariva, ar Skridvarnouriezh, an Troidigezhioù, hag all, en amzer-vremañ : gant ma evezhio al lenner lakaat anv an oberour war an holl bajennoù-mañ, en devo al levr gwellañ ha klokañ a vefe gallet her c'hoantaat diwar-benn ar Brezhoneg. Ul levr dispar da ginnig d'ar geneiled e

Breizh pe en estrenvro. — 264 pajenn ; ul levrlennadur ennañ 1.000 anv. 120 lur. Skridoù Breizh, Square du Casino, La Baule.

UN OBERENN NEVEZ E BREZHONEG. — An Ao. Langleiz, Arzour ha skrivagner war un dro, a zo o paouez echuiñ gant ul levr nevez, **Tristan hag Izold,** Spi hon eus e vo gallus e voulañ hep re a zale, hag ivez e oberenn diwezhañ, **Enez ar Rod.**

UL LEVR ISTOR BREIZH. — An Ao. 'n Abad Poisson, anavezet mat gant an holl evit e labourioù diwar-benn Istor hor Bro, en deus echuet un nebeut mizioù 'zo gant ul levr nevez, bihanoc'h eget reoù de la Borderie ha Durtelle de St Sauveur, hogen kalz tevoc'h eget al levrioùgoù-skol. Evel ma 'z eo ar mizoù-moulañ uhel-kenañ, pediñ e ra an oberour ar re a fellfe dezho prenañ an oberenn nevez :

— pe da reiñ 1.000 lur d'an nebeutañ ha kaset vo en-dro d'ar profer ar pezh roet a re gantañ goude ma vo bet gwerzhet al levr.

— pe da rakprenañ al levr diouzhtu (priz, 300 lur, ha 25 lur a vizoù-kas).

A-hend-all, koustañ a raio al levr 400 lur er c'henwerzh.

Skrivañ ha kas an arc'hant d'ar chomlec'h-mañ : Ao. 'n Abad Poisson, 22, rue St-Louis, Rennes (I.-et-V.) - C.C.P. Rennes 8.307.

LEVRIOU DA ZESKIN KEMBRAEG. — An Ao. Loisel eus an Naoned o zo o paouez echuiñ troidigezh daou levr kentañ « **Welsh made easy** », gant Caradar. E giz-se e vo tu da lakaat etre daouarn ar Vrezhonegerien ur benveg aes evit pleustriñ ervat war yezh hor Breudeur tra-mor.

Degas a reomp da goun hol lennerien ez eo bet troet « Alc'houez ar brezhoneg eeun » e kembraeg gant an Abad Klerg eus Plouber.

AR SIMBOL. — Da heul an notenn embannet war hon niverenn diwezhañ, hon eus klevet e vije implijet ar Simbol e Landudal ivez. Laouen e vefemp o tegemer diskleriadurioù **resis** diwar-benn ar seurt kudennoù.

AR SONEREZH BREIZHAT. — D'an 22 a viz Ebrel ez eo bet graet e Pariz (Sal St-Severin) gant an Ao. Arnoux ur brezegenn dirak ur c'hant bennak a selaouerien, an talbenn anezhi « Ar sonerezh breizhat eus Merlin da Wion Ropartz ». Tu a gavas ar prezegenner da chom dedennus-kenañ daoust d'ar c'hudennoù micherel a rankas displegañ. Reiñ a reas menozioù talvoudus — Personelezh ar sonerezh breizhat ha keltiek, tost ouzh an Natur, oc'h ober gant ar skeul pempsonek. — Keñveriadur hor sonerezh gant reoù Bro-Hellaz, Turkia, Japan. — Levezon ar brotestantiezh war sonerezh keltiek tra-mor.

An Ao. Arnoux a gomzas ivez eus sonourien vras hor Bro, en ur bouezañ dreist-holl war Wion Ropartz, par, gouez dezhañ, da Ravel ha Debussy.

Tonioù poblek hag oberennoù anavezet a voe kanet gant an dim. Edez Nikol ha Yann Plunier. Hor gourc'hemennoù d'an eil, 'a zeuas gantañ ur gwenedeg flour-kenañ. Hogen touiñ a rafed n' he doa ket ar ganerez tremenet un devezh e Breizh, na klevet biskoazh un ton breizhat. An doare a rae diouer dezhi ha krediñ a raed klevout ganti sonioù an Touraine pe an Normandi.

Anat oa d'an holl n'en doa an Ao. Arnoux nemet boulc'het an danvez. Gouest e vije a-dra-sur da sevel ul levr war an dachenn-se,

hag a vije prizius evit kalz a dud. Aze, evel war veur a du, ur bern-labour a chom d'ober.

GOUEL E ROAZHON. — En o doare o-unan o deus studierien Roazhon lidet Meurlarjez hevlene, dre leuniañ an toull a oa chomet goullo e maerdi kêr goude taol brav Gwenn-ha-Du. Eno eo bet degaset, gant lid ha stroñs, un delwenn — kartoñs, evel-just — o tiskouez Breizh ha Bro-C'hall unanet, un oberenn e-keñver arz un tamm mat bravoc'h eget hini Boucher, Doue d' e bardono, hag un tamm mat gwiroc'h ivez : ur mell pikol kouer breizhat, dezhañ bragoù bras ha tog seizennet, lart e gof ha ruz e glipenn, a-c'haoliad war ur varrikenn, o terc'hel war e vrec'h dehou un tammig Marianna berr he brozh. Da noz o deus tud dianav peget an tan en delwenn, o tistrujañ divorc'hed hag o tisrannañ divezh-kaer ar pezh a oa unanet da viken.

DISKOUEZADEG LANGLEIZ. — E miz Meurzh hag e miz Ebrel en deus Zavier Langleiz graet diskouezadegoù bras e Roazhon hag en Naoned. Unan eus an taolennoù 'a zo bet prenet gant Mirdi-Kêr Roazhon. Hor gourc'hemennoù.

RET EO SKOAZELLAN AN ARZ BREIZHAT. — Anavezet eo gant an holl rummad « Sent Vreizh », engravadurioù embannet, 15 bloaz 'zo, gant ar Seizh Breur. Tresadenn Sant Erwan, Difenner Breizh a zo bet graet gant Langleiz war an hevelep skouer. Skouerennoù a c'heller prenañ da 350, 200 ha 100 lur. Goulenn ouzh an oberour, Xavier de Langlais, 7, rue Victor-Hugo, Roazhon.

EVIT AR BREZHONEG. — Nebeut a skoazell hor boa bet betek hen digant ar C'helc'hioù Keltiek. Bez' ez eus anezho e pep korn Breizh koulz lavaret ha dezho ar galloud d' ober bruderezh war-dro hor yezh. Harpet oamp bet evelato gant Kelc'h Brezhon an Naoned ha strollad Nevezadur a Bariz. Hogen, kavet eo bet deomp, e dibenn miz Ebrel, gant Kelc'h Roazhon, 12 komananter nevez. N'eus ket ezhomm da bouezañ war dalvoudegezh ar skoazell-se. Pehini a raio gwelloc'h e-touez ar strolladoù breizhat ?

KELC'H BREZHON AN NAONED. — Un tregontad a dud a zo o heuliañ skolioù brezhoneg ar C'helc'h. Bez' e vo Arnodenn an Trec'h e diwezh miz Mezheven. Er bloaz diwezhañ, ar 4 den degemeret d'an Trec'h en Naoned o doa heuliet kentelioù ar C'helc'h Brezhon. Ra gemero an holl strolladoù breizhat skouer war hennezh.

KAMP AR VREZHONEGERIEN. — Setu al lizher kaset deomp en deizioù-mañ.

Kenvroad ker,

Kemenn a reomp deoc'h gant plijadur e vo dalc'het e-doug an hañv da zont ur c'hamp evit ar vrezhonegerien nemetken. Kregiñ a raio diouzhtu goude ar « BLEUN-BRUG » (lidet er bloaz-mañ e KASTELL-PAOL d'an 20, 21 ha 22 a viz Eost), ha dalc'het e vo e Kleder etre an 23 a viz Eost hag ar 5 a viz Gwengolo. 15 devezh e pado eta. Spi hon eus e vo graet eno labour mat. Digor eo ar c' hamp d'an holl a fell dezho **pleustriñ a-zevri** war dachenn ar yezh : d'ar re a oar brezhoneg, pe a-vihanik, pe desket goude, ha d'ar re a zo o teskiñ. Goulenn a reomp digant izili ar c'hamp ober eus o gwellañ evit chom e-pad ar 15 devezh ,pe d'an nebeutañ e-pad ur sizhunvezh a-bezh. O vezañ ma 'z eo pal kentañ ar c'hamp

bodañ ar vrezhonegerien ha boazañ ar studierien da gomz, e c'houlennimp digant an holl sentiñ ouzh hor reoliadur, ken e-keñver al labour, ken e-keñver an urzh.

Lojeiz. — E skol ar baotred e vo lojeiz evit ar baotred, hag eno e vo graet ar c'hentelioù, bodadoù, h. a. evit ar merc'hed hag ar baotred war un dro. Ar re o deus teltennoù a c'hell o c'has ganto, un dachenn a zo tost d'ar skol. E skol ar merc'hed e vo lojeiz evit ar merc'hed.

Buhez ar c'hamp. — Renerezh skol ar baotred en deus asantet ober war-dro ar bitailhadur, met strolladoù-labour a vo bemdeiz evit an truachoù. Pep kamper a zleo kas gantañ :

a) Ur sac'h bras e lien evit lakaat e damm plouz-gwele, unan pe zaou ballen-gloan hag ur sac'h-kousk ;

b) Ur servietenn-emwalc'hiñ, soavon, krib, h. a ;

k) Servietenn-daol, asied, gwerenn, kontell, loa, fourchetez, un torchouer ;

d) Peadra da skrivañ : karnedigoù kaieroù, h. a. ;

e) Ur gwiskamant Breizh ma c'hell (evit ar gouelioù a vo roet a-gevret gant Kelc'h KLEDER) ;

f) E lod sukr, tikejoù bara.

Labour ar c'hamp. — Rannet 'vo al labour e 6 kevrenn :

1) Kaozeadennoù : graet alies-tre gant an izili o-unan, hag a-wechoù gant tud pedet.

2) Sonerezh : biniou, kan, h. a.

3) Koroll ha c'hoarioù.

4) C'hoariva : c'hoariet e vo e fin ar c'hamp ur pezh-c'hoari aes.

5) Studi ar yezh, dreist-holl.

6) Kentelioù kembraeg graet e brezhoneg ha kentelioù brezhoneg graet e kembraeg evit hor breudeur tra-mor a zeuio da gampañ war un dro ganimp.

Feurmet e vo un nebeut kambroù evit an dud dimezet a c'houlenno. O vezañ ne vo ket aes da gaout kambroù, ret e vo goulenn abred a-walc'h. Eveljust, priz feurm ar gambr a vo ouzhpenn. Diaes a-walc'h eo divizout krenn bremañ dija priz an devezh er c'hamp. Koulskoude e c'hellomp lavarout e vo etre 200 ha 225 lur. Goulenn a reomp digant ar gamperien kas en araok ma c'hellont, priz o c'hampad, pe an hanter d'an nebeutañ. Kas an arc'hant d'an Ao. J. de Bellaing, Guingamp, C.C..P 9-106 Rennes.

Penaos mont da Gleder. — Mont da Gastell-Paol dre Vontroulez. E Kastell-Paol ez eus kirri dre dan evit Kleder (9 c'hil).

Notenn a-bouez. — Goulenn a reomp digant ar re a soñj dont, reiñ o anv ar c'hentañ ar gwellañ d'ar sekretour, evit ma vo kaset dezho an danvez-labour da bleustriñ warnañ a-raok ar c'hamp. Evit kaout diskleriadurioù ouzhpenn, kas un timbr evit ar respont.

Ar sekretourez :
An Itr. V. de Bellaing,
Kadolan, **Gwengamp.**

KANV. — D'ar 24 a viz Meurzh ez eo aet da anaon, e Becherel e-kichen Roazhon, an It. Némo, mamm Roparz Hemon : kouezhet e oa klañv da vare bac'hidigezh ha prosez he mab, ha ne oa ket bet abaoe evit pareañ klok. Emsaverien a zo bet en douaridigezh ha kurunennoù seizennet gwenn-ha-du o deus merket kalonad Breizh

vreizhek. D'an Ao. Roparz Hemon, dalc'het en estrenvro, ha da ziegezh an It. Némo, e kinnigomp gant doujañs hor gourc'hemennoù mantret a gengañv.

BREZEL AR POST. — Pedet omp bet en deiz-all da vont d'ar Post evit klokaat mizoù un tregontad a niverennoù postet ganeomp. Lavaret eo bet deomp da gentañ e oa ret ober un diskleriadur da c'hallout kas levrioù estren dre Vro-C'hall. A-hend-all, estren pe get, ret oa kaout asant ar Post evit kas paperennoù en ur baeañ priz ar skridoù-mareadek (périodiques). Hogen, en a-raok, ret oa ober ur goulenn war baper-timbr ouzh ar Justiz.

Setu perak emaomp bremañ o tiskleriañ AL LIAMM-TIR NA N-OG d'ar Justiz hà d'ar Post, goude bezañ diskleriet anezhi da Vurevioù ar C'helaouennoù, da Vinistrdi ar Yaouankiz, an Arzoù hag al Lizhiri, d'al Levrdi Broadel. Setu perak ivez un toullad a gomananterien a zo chomet ur pennad a-raok degemerout hon niverenn 7. O fediñ a reomp d'hon digarezhiñ.

Eveljust, a voe lavaret din gant ar Post, ma vije bet ho kelc'hgelaouenn skrivet e galleg, trubuilh ebet n'ho pije bet ganeomp. Eveljust...

HOR C'HOMANANTERIEN. — E dibenn Miz Ebrel, 199 a dud a oa komanantet d' **Al Liamm - Tir Na N-Og.**

Aodoù an Hanternoz (22), Penn ar Bed (55), Il ha Gwilen (17), Liger Izelañ (16), Mor Bihan (17), Pariz ha tro-war-dro (42), Departamantoù all (20) Trevadennoù Bro-C'hall (2), Iwerzhon (3), Skos (1), Manav (1), Bro-Saoz (1), Stadoù Unanet (1).

Un nebeut evezhiadennoù : evit ar Mor Bihan hag Aodoù an Hanternoz, lec'h ma 'z eus Brezhonegerien e-leizh, kresket e tlefe bezañ an niver. — En Il ha Gwilen hal el Liger Izelañ, an holl re gomanantet, koulz lavaret, a zo o chom e Roazhon hag en Naoned ; evit an departamantoù breizhat all, kas a reomp hon niverennoù un tammig dre-holl. — N' hon eus ket kalz a skoazellerien er Broioù Keltiek tra-mor, hogen lennet e vez hor c'helaouenn du-hont, rak kaset e vez un toullad skouerennoù d'ober bruderezh.

Anat vo d'an holl ez eo c'hoazh kalz re dreut niver ar re o deus roet deomp o skodenn. 400 pe 500 e tlefent bezañ, evit gallout labourat hep re a drubuilh.

Pediñ a reomp an holl da gas deomp o skodenn ar c'hentañ ar gwellañ pa vez lavaret dezho ez eo echu o c'homanant. O zrugarekaat a reomp en a-raok.

PROFOU. — Degemeret hon eus ar profoù-mañ e ti **Al Liamm-Tir Na N-Og** : Yann Thomas (diner ar yezh, 100 lur ; Yann Boupinod, 100 ; C. Perez, 1.000 ; It. de Saint-Pierre, 300 ; A. Hemlin, 100 ; Renault, 100 ; Lemoine 30 ; J. Ar C'hozh 100 ; Kemper, 20, 25 ; Douarnenez, 175 ; Kemper, 550, 100, 100, 50; Evreux, 75 ; Douarnenez, 550 ; K., 170 ; M. S., 600.

Trugarez, en anv Breizh, d'ar brofourien galonek.

An holl re al fell dezho kreskiñ o deskadurezh diwar-benn Breizh hag ar Broioù Keltiek a lenno

Le Peuple Breton

Kelc'hgelaouenn viziek e galleg
Politikel, Arboellerezhel, Sevenadurel
Kavout a rint enni
keleier fonnus ha pennadoù talvoudus

Komanant :
J. MARTRAY,
23, Av. Carnot, Villetaneuse (Seine)
C. C. P. 5984-73 Paris.

Komanantou-Strollet

Gallout a reer evit 350 lur
degemerout e-pad 6 miz niverennoù

LE PEUPLE BRETON

hag

AL LIAMM - TIR NA N-OG

Kas an arc'hant
da gont-red unan eus an div gelaouenn

Imprimerie de « La Mouette »
Avenue de Paris — LA BAULE
Dépôt Légal : 2e Trimestre 1948

N° d'Impression : 2175

Le Gérant : P. LE BIHAN

AL LIAMM - TIR NA N-OG

Kelc'hgelaouenn daouviziek

Komanant : 400 lur ar bloaz

Komanant-skoazell : 1000 lur

P. LE BIHAN

6, rue du Maréchal Joffre

VERSAILLES (S.-et-O.)

C. C. 5349-06 Paris

"IMPRIMERIE LA MOUETTE"

LA BAULE